

**Zahraniční obchod zemí V4
v čase krízy:
obdobie rokov 2007 – 2016**

Bakalárska práca

Vedúci práce:

prof. Ing. Lubor Lacina, Ph.D.

Matúš Folenta

Brno 2017

Na tomto mieste sa chcem poďakovať svojmu vedúcemu práce prof. Ing. Luborovi Lacinovi, Ph.D. za jeho odborné vedenie, trpezlivosť a cenné rady, ktorými ma sprevádzal a usmerňoval pri písaní tejto práce.

Rád by som sa poďakoval tiež svojej rodine a priateľom, ktorí mi boli oporou pri tvorbe tejto práce a behom celej doby štúdia.

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som tuto prácu: **Zahraničný obchod zemí V4 v čase krízy: obdobie rokov 2007 – 2016**

vypracoval samostatne a všetky použité zdroje a informácie sú uvedené v zozname použitej literatúry. Súhlasím, aby moja práca bola zverejnená v súlade s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách v znení neskorších predpisov, a v súlade s platnou *Směrnici o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Som si vedomý, že sa na moju prácu vzťahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzatvorenie licenčnej zmluvy a použitie tejto práce ako školského diela podľa § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Ďalej sa zaväzujem, že pred spísaním licenčnej zmluvy o použití diela inou osobou (subjektom) si vyžiadam písomné stanovisko univerzity o tom, že predmetná licenčná zmluva nie je v rozpore s oprávnenými záujmami univerzity, a zaväzujem sa uhradiť prípadný príspevok na úhradu nákladov spojených so vznikom diela, a to až do ich skutočnej výšky.

V Brne dňa 21. mája 2017

Abstract

Folenta, M. Foreign trade of V4 countries during the crisis: the period 2007 – 2016. Bachelor thesis. Brno: Mendel University, 2017.

The aim of the bachelor thesis is to monitor and compare the development of foreign trade of Visegrad Group countries during the period of crisis (2007 - 2016). On the one hand, these economies have a lot of in common, on the other hand there are some important differences between them, which have the impact on the foreign trade – not all countries are of the same openness, and not all countries have their own national currency. Development of foreign trade is monitored via the analysis of the selected variables, which have form of a time-series. Empirical results prove, that while the impact of currency on trade showed to be not significant, the openness of economy played a significant role in the development of foreign trade during the period of crisis.

Keywords

Foreign trade, Visegrad Group, globalisation, economic crisis, trade balance, exchange rate.

Abstrakt

Folenta, M. Zahraničný obchod zemí V4 v čase krízy: obdobie rokov 2007 – 2016. Bakalárska práca. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017.

Cieľom bakalárskej práce je sledovanie a porovnanie vývoja zahraničného obchodu krajín Visegrádskej skupiny v čase krízy (2007 – 2016). Na jednej strane majú tieto ekonomiky mnoho spoločného, na strane druhej sú medzi nimi podstatné rozdiely, ktoré majú vplyv na zahraničný obchod – nie všetky krajiny sú rovnako otvorené, a nie všetky krajiny majú vlastnú menu. Vývoj zahraničného obchodu je sledovaný prostredníctvom analýzy vývoja vybraných premenných, ktoré majú formu časových rád. Empirické výsledky dokazujú, že zatiaľ čo vplyv meny na obchod sa ukázal ako nepodstatný, otvorenosť ekonomiky zohrávala dôležitú úlohu vo vývoji zahraničného obchodu v čase krízy.

Kľúčové slová

Zahraničný obchod, Visegrádska skupina, globalizácia, hospodárska kríza, obchodná bilancia, menový kurz.

Obsah

1	Úvod	11
2	Cieľ práce	12
3	Dáta a metodika	13
4	Literárna rešerš	15
4.1	Zahraničný obchod a globalizácia	15
4.2	Zahraničný obchod krajín V4.....	16
4.2.1	Vplyv krízy na zahraničný obchod	16
4.2.2	Komoditná a teritoriálna štruktúra.....	17
4.2.3	Obchodná bilancia.....	18
4.3	Miera otvorenosti ekonomík	19
4.4	Mena v zahraničnom obchode	21
4.4.1	Vplyv meny na zahraničný obchod počas krízy	21
4.4.2	Volatilita devízového kurzu	22
4.5	Ukazovatele, dáta a metódy ostatných autorov.....	22
4.5.1	Ukazovatele zahraničného obchodu.....	22
4.5.2	Dáta a metódy autorov.....	24
4.5.3	Zhrňujúca tabuľka	25
4.6	Zhrnutie literárnej rešerše	27
5	Empirická časť	28
5.1	Export	28
5.1.1	Vývoj exportu.....	28
5.1.2	Komoditná štruktúra exportu	31
5.1.3	Teritoriálna štruktúra exportu	34
5.1.4	Dielčie zhrnutie.....	37
5.2	Import.....	38
5.2.1	Vývoj importu	38
5.2.2	Komoditná štruktúra importu.....	40

5.2.3	Teritoriálna štruktúra importu.....	43
5.2.4	Dielčie zhrnutie	46
5.3	Vývoj obchodnej bilancie tovaru	47
5.4	Vývoj menového kurzu.....	48
5.5	Zhrnutie empirickej časti práce	50
6	Diskusia	52
6.1.1	Odporúčania pre tvorcov hospodárskej politiky	54
7	Záver	55
8	Literatúra	56
9	Zoznam obrázkov	62
10	Zoznam tabuliek	64
A	Komoditná štruktúra exportu	66
B	Teritoriálna štruktúra exportu	68
C	Komoditná štruktúra importu	70
D	Teritoriálna štruktúra importu	72
E	Grafy vývoja menových kurzov	74

1 Úvod

Žijeme v dobe silnej globalizácie, kedy zlá situácia v jednej krajine má väčší či menší vplyv i na ostatné krajiny, ktoré sú s ňou akýmkoľvek spôsobom späté. Roky 2007 a 2008 tu boli „prednedávnom“ a v pamätiach väčšiny z nás zostáva, aká zásadná udalosť sa z ekonomického pohľadu udiala. Počas týchto rokov narastali problémy v hypotekárnom a finančnom sektore a narastala neistota na medzibankovom trhu. Definitívne ale až vďaka septembrovému krachu americkej investičnej banky Lehman Brothers možno označiť rok 2008 rokom, ktorý sa zapísal do našich pamätí ako počiatok globálnej hospodárskej krízy. Potvrdil sa strašiak globalizácie a kríza čoskoro zasiahla i krajiny Visegrádskej skupiny.

Z členov Visegrádskej skupiny, tvorenej Českom, Slovenskom, Maďarskom a Poľskom, sa počas spolupráce trvajúcej vyše dve dekády stali silní partneri obhajujúci spoločné politické, ekonomické a spoločenské ciele. Avšak i napriek spoločným ekonomickým cieľom sú krajiny v tomto ohľade viac odlišné, než by sa mohlo na prvý pohľad zdať.

V úvode chcem len načrtnúť významné odlišnosti medzi krajinami týkajúce sa problematiky zahraničného obchodu. Tri z členských krajín sú si medzi sebou z hľadiska ekonomického zamerania a ekonomickej otvorenosti viac podobné ako so štvrtou – Poľskom. Rast českej, slovenskej a maďarskej ekonomiky je založený nie na domácej, ale predovšetkým zahraničnej spotrebe a obchode zo zahraničím. Tieto ekonomiky sú v porovnaní s Poľskom predovšetkým malé otvorené ekonomiky s výrazne obmedzenými surovinovými zdrojmi a so závislosťou exportu od technológií a medziproduktov importovaných zo zahraničia.

Druhá odlišnosť sa týka predovšetkým meny. V boji proti kríze a jej následkom je národná mena a nezávislá monetárna politika veľmi silným nástrojom. Slovensko od 1. 1. 2009 vymenilo svoju národnú menu za spoločnú európsku menu. Týmto integračným krokom sa tak zrieklo časti svojej suverenity a zároveň silného ekonomického nástroja práve v dobe, kedy ho zasiahla hospodárska kríza. Naopak zvyšné tri krajiny si svoje národné meny zachovali dodnes.

Zahranický obchod je pre fungovanie malých otvorených ekonomík životne dôležitý. Dalo by sa povedať, že situácia v zahraničnom obchode je priamo úmerná situácii v ekonomike – a tá počas krízy nebola v dobrom stave. Krajiny museli riešiť problémy naraz na domácom i medzinárodnom trhu, boli potrebné koordinované opatrenia, ktoré by sa v plnení cieľov na oboch trhoch vzájomne nevylučovali. Ako som už však naznačil v jednotlivých rozdieloch, nie každá krajina mala rovnaké podmienky, a nie každú krajinu postihla kríza v rovnakej miere. No i napriek spomenutým odlišnostiam majú tieto krajiny mnoho spoločného. Považujem preto za zaujímavé a prínosné sledovať, porovnávať a hodnotiť vývoj zahraničného obchodu jednotlivých krajín Visegrádskej skupiny v čase krízy.

2 Cieľ práce

Cieľom bakalárskej práce je sledovať, porovnať a zhodnotiť vývoj zahraničného obchodu krajín Visegrádskej skupiny v čase krízy (2007 – 2016). Cieľom nie je dôkladná analýza či detailné sledovanie obchodu z pohľadu jednotlivých krajín, ale sledovanie obchodu v kontexte s ostatnými krajinami, aby mohla práca splniť dva vedľajšie ciele. Prvým vedľajším cieľom je zistiť vhodnosť vlastnej či spoločnej meny na vývoj a podporu zahraničného obchodu v čase krízy. Druhým vedľajším cieľom je nájsť odpoveď na otázku, či sa v krízovom období darilo viac malým otvoreným ekonomikám alebo veľkej a menej otvorenej ekonomike Poľska.

V prvej časti práce je vypracovaná literárna rešerš, ktorá má mimo iného tiež odpovedať na nasledujúce výskumné otázky:

- Aký dopad má kríza na export?
- Aký vplyv má mena na zahraničný obchod?
- Akým spôsobom sa dá použiť mena na podporu exportu?

Spolu s literárnou rešeršou, kde sú prezentované názory ekonómov a výsledky štúdií zaoberajúcich sa problematikou zahraničného obchodu so zameraním na krajiny V4, majú odpovede na výskumné otázky vytvoriť vhodný podklad pre empirickú časť práce. Na základe použitých postupov, dát a metód autorov štúdií je vytvorená vlastná metodika pre empirickú časť.

V druhej – empirickej – časti práce je prezentovaný vlastný empirický výskum zaoberajúci sa vývojom časových rád vybraných ukazovateľov zahraničného obchodu spadajúcich do obdobia rokov 2007 – 2016. Vývoj časových rád vybraných ukazovateľov je interpretovaný pre jednotlivé krajiny samostatne, ale i v kontexte ostatných krajín V4.

V diskusnej časti práce sú kriticky porovnané vlastné výsledky s výsledkami odborných štúdií autorov a sú formulované odporúčania pre tvorcov hospodárskej politiky na podporu zahraničného obchodu. Zároveň sú formulované odpovede na vedľajšie ciele práce. Poslednú časť tvorí záver bakalárskej práce.

3 Dáta a metodika

Dáta pre empirickú časť práce a čiastočne pre literárnu rešerš sú čerpané z databáz medzinárodných inštitúcií. Dôvodom výberu databáz medzinárodných – nie národných – inštitúcií je použitie rovnakej metodiky a rovnakých kritérií pre vyčísl'ovanie štatistík jednotlivých ukazovateľ'ov pre všetky krajiny. Menovite sa jedná o databázy Eurostatu, Svetovej banky (WB), Európskej centrálnej banky (ECB) a UN Comtrade. Tieto databázy sú tiež početne využívané mnohými autormi štúdií zameraných na problematiku zahraničného obchodu, ktoré sú spracované v literárnej rešerši. Dáta sú z dôvodu zachovania konzistencie celej práce vo forme ročných časových rád spadajúcich do časového obdobia rokov 2007-2016, v niektorých prípadoch pre ich nedostupnosť len do roku 2015.

Z pohľadu metodiky sú na základe literárnej rešerše vybrané metódy analýza vybraných premenných a deskriptívna štatistika. Medzi vybrané premenné určené pre empirickú časť práce sú zarad'ované export a import, ich komoditná a teritoriálna štruktúra, hodnota salda obchodnej bilancie tovaru a nominálny menový kurz. V súvislosti s vývojom importu a exportu bude sledovaný tiež vývoj rastu či poklesu reálneho HDP. Tieto premenné sú, rovnako ako metódy, vybrané na základe literárnej rešerše v dôsledku sledovania týchto premenných mnohými autormi štúdií zaoberajúcich sa vývojom zahraničného obchodu. Vývoj ukazovateľ'ov exportu a importu je sledovaný prostredníctvom bazického indexu a tempa ročného prírastku (resp. úbytku). V prípade sledovania pomocou bazického indexu je ako základné obdobie zvolený rok 2007, ktorý je v empirickej časti považovaný za predkrízový rok a zároveň je prvým rokom sledovaných časových rád. Dôvodom zvolenia roku 2007 za predkrízový rok je to, že štúdie skúmajúce zahraničný obchod v rámci štvrťročných časových rád datujú prvé vplyvy krízy už ku koncu roka 2008. Rok 2007 nebol zasiahnutý žiadnymi dôsledkami krízy, preto je zvolený za predkrízový rok. V literárnej rešerši je sledovaná miera otvorenosti krajín vypočítaná ako podiel obratu zahraničného obchodu tovaru a služieb v pomere k HDP:

$$otvorenosť_t = \frac{export_t + import_t}{HDP_t}; \text{ kde } t = 2007, 2008 \dots 2015$$

Kladná či záporná hodnota salda obchodnej bilancie sa počíta ako podiel čistého exportu v pomere k HDP:

$$saldo \text{ obch. bilancie}_t = \frac{export_t - import_t}{HDP_t}; \text{ kde } t = 2007, 2008 \dots 2015$$

Z hľadiska komplikovanej a náročnej merateľnosti a obmedzenia rozsahu práce nie sú v práci sledované štatistiky zahraničného obchodu služieb (okrem spomínaného výpočtu miery otvorenosti krajín). Ukazovatele ako saldo obchodnej bilancie, export, import a ich komoditná a teritoriálna štruktúra sú tak v literárnej rešerši i empirickej časti práce zamerané len na obchod s tovarom.

Komoditná štruktúra tovaru je charakterizovaná na základe štandardnej medzinárodnej obchodnej klasifikácie SITC (Standard International Trade Classification). Dáta sú čerpané z databázy UN Comtrade. Súčasná verzia klasifikácie SITC Rev. 4 sa skladá z 10 tried (Štěrbová a kol., 2013):

- SITC 0 – potraviny a živé zvieratá
- SITC 1 – nápoje a tabak
- SITC 2 – suroviny nepožítateľné, s výnimkou palív
- SITC 3 – minerálne palivá, mazivá a príbuzné materiály
- SITC 4 – živočíšne a rastlinné oleje, tuky a vosky
- SITC 5 – chemikálie a príbuzné výrobky
- SITC 6 – trhové výrobky triedené hlavne podľa materiálu
- SITC 7 – stroje a dopravné zariadenia
- SITC 8 – priemyselný spotrebný tovar
- SITC 9 – komodity a predmety obchodu inde nezatriedené

4 Literárna rešerš

4.1 Zahraničný obchod a globalizácia

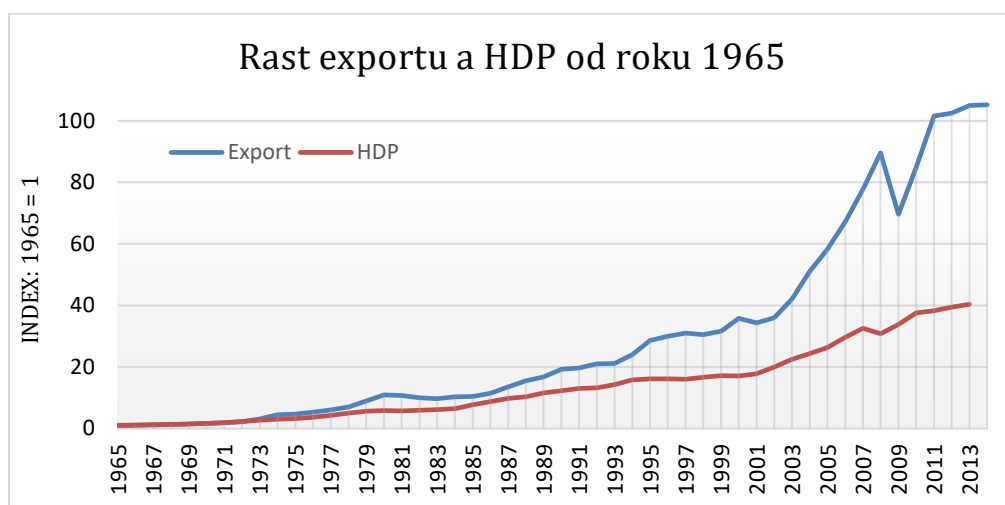
V posledných desaťročiach je zahraničný obchod veľmi dynamickou zložkou ekonomickej aktivity na celom svete a hlavnou hnacou silou hospodárskeho rastu v mnohých krajinách (Ghibutiu, 2013). Svatoš (2009) spája svetový obchod s fenoménom globalizácie. Naštartovaný proces medzinárodnej integrácie vedie k postupnej špecializácii jednotlivých zemí, výsledkom čoho je ústavne sa zvyšujúci podiel obchodu na hodnote hrubého domáceho či národného produktu.

Pugachov a Vlasov (2014) považujú zahraničný obchod za hlavnú hnaciu silu globalizácie, ktorá formuje svetovú ekonomiku. Globalizácia zvýšila význam miestnych podmienok v rámci konkurencieschopnosti podnikov a krajín, čo v dôsledku motivuje krajiny zlepšovať ich podnikateľské prostredie (Giurgiu a Dodescu, 2009). Podľa Gaura (2015) je medzinárodný obchod obrovským dôsledkom globalizácie, s čím ale nesúhlasí Subasat (2008) tvrdiac, že zväčšovanie zahraničného obchodu a medzinárodných kapitálových tokov samo o sebe nie je dôkaz globalizácie. Poukazuje na rozdiel medzi globalizáciou a internacionalizáciou. Lukyanenko a Kalchenko (2008) nazývajú medzinárodný obchod kľúčovým parametrom globalizácie, pre Mukherjeeho (2008) je obchod jej pilierom.

Otsubo (1996) považuje za počiatok globalizácie zahraničného obchodu obdobie po druhej svetovej vojne. Sú to práve 50. roky 20. storočia, ktoré sú považované za takýto začiatok mnohými autormi zaoberajúcimi sa touto problematikou (Gaur, 2015; Pugachov a Vlasov, 2014; Litvin a Dobrovolschi, 2013; Svatoš, 2009). Portál A. T. Kearney (2016) rozdeľuje globalizáciu na niekoľko etáp, pričom súčasnú etapu, trvajúcu od počiatku ekonomickej krízy, nazýva globalizačným útlmom.

Objem svetového obchodu rástol v priemere dvakrát rýchlejšie ako HDP (Obr. 1), čo viedlo k nevídanému nárastu závislosti medzi ekonomikami (Ghibutiu, 2013). Ročný export sa počas rokov 1948-1997 zvyšoval priemerne o 6 %, zatiaľ čo priemerný nárast ročnej produkcie činil len 3,7 %. Menila sa tiež geografická štruktúra – podiel Ázie na svetovom exporte sa v roku 2011 v porovnaní s rokom 2003 zvýšil o 5 percentných bodov (z 26,1 % na 31,1 %), podiel Západnej Európy naopak klesol o viac ako 6 p. b. na hodnotu 37,1 % (Litvin a Dobrovolschi, 2013). Mukherjee (2008) empiricky dokazuje, že na ekonomickom raste v krajinách Východnej Ázie¹ má globalizácia výrazný podiel. Pugachov a Vlasov (2014) súhlasne odôvodňujú tento trend vo svojej štúdii zasadennej do obdobia rokov 1970-2012 ako dôsledok zvýšenia úlohy rozvojových krajín na svetovom trhu vďaka globalizácii, kedy nárast ich podielu na svetovom exporte bol vyšší o 25,4 p. b. Majerová a Nevima (2014) však upozorňujú, že je nutné sa nepozerať sa len na veľkosť exportu, ale tiež na kvalitu, ktorá je základom ukazovateľa transformačného výkonu.

¹ hlavne v Kórejskej republike, Singapure, Hongkongu a Číne

Obr. 1 Rast miery exportu a HDP od roku 1965 do 2014
Zdroj: Svetová Banka (2016a), vlastné spracovanie

Hoci kríza v dôsledku globalizácie postihla celý svet, podľa Gaura (2015) sú pozitívne účinky globalizácie stále vyššie ako tie negatívne, zvlášť pre rozvojové krajiny. Odpoveď na otázku, v akej miere má kríza vplyv na obchod, nie je jednoznačná (resp. nie je rovnaká pre všetky krajiny). Zatiaľ čo Trifu (2010) prisudzuje kríze len malý vplyv, podľa Curran (2009), Bolotova, Čajky a Gajduškovej (2013) je jej vplyv významný. Portál A. T. Kearney (2016) sleduje rozdielny dopad na rozvinuté a rozvojové krajiny, Berman (2009) pojednáva o rozdieloch v dopade v závislosti na sektorevej špecializácii krajín. V každom prípade sa väčšina autorov zhoduje na tom, že kríza sa práve vďaka globalizácii nezabudnuteľne zapísala pod vývoj zahraničného obchodu v takom veľkom rozsahu. O tom, aký vplyv mala kríza na vývoj zahraničného obchodu krajín V4, pojednáva nasledujúca časť.

4.2 Zahraničný obchod krajín V4

4.2.1 Vplyv krízy na zahraničný obchod

V porovnaní s tvrdením v predošlej kapitole, kde Trifu (2010) prisudzuje kríze len malý vplyv, štúdie zameriavajúce sa na krajiny V4 považujú vplyv krízy za značný (Rakouský, 2012; Mitrega-Niestroj, 2011; Gajdušková a Krčál, 2011). Pokles exportu a importu všetkých štyroch krajín sa v krízovom roku 2009 v relatívnom vyjadrení pohyboval na podobnej úrovni. Podľa údajov Svetovej banky (2016b) nastal najväčší pád hodnoty exportu i importu v Maďarsku, keď v roku 2009 oproti roku 2008 klesol export o 23,5 %, import dokonca o 28,6 %. O niečo miernejší pád exportu v rovnakom období bol zaznamenaný v Česku, na Slovensku a v Poľsku (o 23 %, rešpektíve o 21,2 % a 19,9 %). Rovnako ako v Maďarsku, i v týchto krajinách bol pád importu vyšší. V Česku v roku 2009 oproti predošlému roku klesol import o 26 %, na Slovensku o 23,9 % a v Poľsku o 28,4 %.

Mimo poklesu domácej a predovšetkým zahraničnej spotreby považuje Taušer a Čajka (2014) za jeden z možných dôvodov poklesu v zahraničnom obchode v prípade Slovenska nahradenie jeho národnej meny za spoločnú európsku v roku 2009. Zatiaľ čo v prípade Slovenska identifikovali možnú nevýhodu, naopak veľkú výhodu prisudzujú Poľsku a jeho veľkému vnútornému trhu, vďaka ktorému nebol zastavený jeho ekonomický rast. Poľsko je jedinou krajinou Európskej únie, ktorá i napriek poklesu jej zahraničného obchodu dokázala v krízovom roku 2009 oproti roku 2008 vykázat kladný rast HDP o 2,8 % (Eurostat, 2017b).

Podrobnejšia situácia krajín V4 v zahraničnom obchode v oblasti teritoriálnej a komoditnej štruktúry a vývoja ich obchodných bilancií je popísaná v nasledujúcich dvoch podkapitolách a v empirickej časti práce.

4.2.2 Komoditná a teritoriálna štruktúra

Obchod s tovarom predstavuje v krajinách V4 najvyšší podiel na zahraničnom obchode. Ten vo svojej práci zasadenej do obdobia 2000-2012 analyzovali Taušer a Čajka (2014). Počas tohto obdobia rástol najvýraznejšie export Poľska (v roku 2012 mal 4násobnú hodnotu oproti roku 2000), ktorého rast nasledovalo Slovensko (3,4násobne), Maďarsko (2,7násobne) a nakoniec Česko (2,3násobne). Autormi použité dáta pre účely komoditnej štruktúry pochádzajú z databázy UN Comtrade a sú analyzované podľa klasifikácie SITC.

Z pohľadu komoditnej štruktúry je v krajinách V4 viditeľný dlhodobý trend orientácie exportu na stroje a dopravné zariadenia (SITC 7), kde ich podiel na celkovom exporte v roku 2012 v prípade Česka, Slovenska a Maďarska presahoval 50 %² (Taušer a Čajka, 2014). Veľkú časť triedy SITC 7 tvorí automobilový priemysel³, ktorý bol krízou postihnutý ako jedno z najviac zasiahnutých odvetví. V krízovom roku 2009 padol export strojov a dopravných zariadení oproti roku 2008 o 22,9 % v Česku a Maďarsku a o 19,4 % na Slovensku. Pád exportu v tejto triede bol len jednoročný, na ďalší rok oproti roku 2009 znova stúpol o 18,6 % v Česku, 13,8 % v Maďarsku a 15,7 % na Slovensku. I na exporte Poľska majú stroje a dopravné zariadenia dominantný podiel, oproti zvyšným krajinám však tvoril v roku 2012 „len“ 37,8% podiel na exporte Poľska. Ten v tejto triede klesol v roku 2009 oproti roku 2008 o 16,9 %, v roku 2010 však stúpol medziročne o 11,2 %. Druhou najvýznamnejšou zložkou exportu všetkých krajín V4 sú trhové výrobky triedené hlavne podľa materiálu (SITC 6), predstavujúce v roku 2012 podiel na exporte Česka 17,3 %, Maďarska 10,4 %, Slovenska 18 % a Poľska 21 % (Taušer a Čajka, 2014). Pád tejto zložky exportu v roku 2009 oproti roku 2008 bol v rozmedzí 25 % (Slovensko) až 34,1 % (Poľsko). Pre krajiny Česka, Slovenska a Poľska je ďalej významný export priemyselného spotrebného tovaru (SITC 8), pre Maďarsko export chemikálií (SITC 5). 11,7% časť exportu Poľska za rok 2012 tvoria potraviny a živé zvieratá, čo je dôkazom vyššieho podielu poľnohospodárstva na poľskej ekonomike. Na zahraničný

² konkrétne v Česku 54,5 %, v Maďarsku 51,6 % a na Slovensku 54,8 %

³ napríklad v Česku tvorí automobilový priemysel až 24 % jeho spracovateľského priemyslu (Boltov, Čajka a Gajdušková, 2015)

obchod v poľnohospodárstve sa špecializujú iné štúdie (viď Svatoš a Smutka, 2014; Csaki a Jambor, 2013). Z pohľadu importu sú v roku 2012 do všetkých krajín najviac dovážané stroje a dopravné zariadenia, nasledované trhovými výrobkami triedenými hlavne podľa materiálu a chemikáliami.

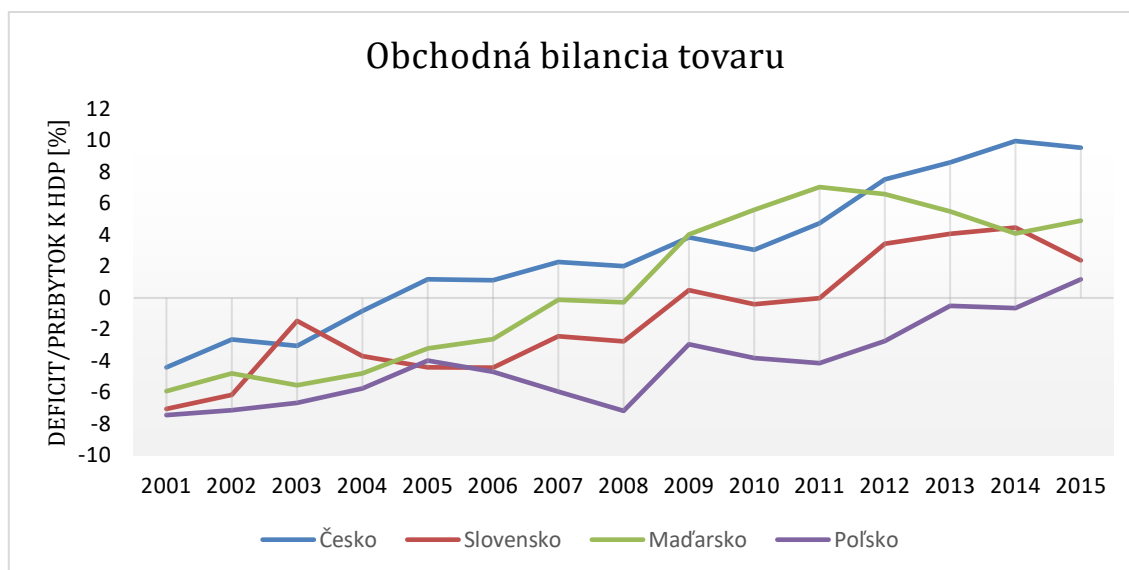
Čo sa týka teritoriálnej štruktúry, najväčším obchodným partnerom všetkých krajín V4 je Nemecko. Za rok 2012 tam smeroval podiel 31,4 % českého, 21,3 % slovenského, 25 % maďarského, a 24,8 % poľského exportu. V rovnakom roku medzi ďalších najvýznamnejších exportných partnerov Česka patrilo Slovensko a Poľsko, pre Maďarsko bolo významné Rumunsko a Slovensko, pre Slovensko to bolo Česko a Poľsko a pre Poľsko bolo najdôležitejšie Spojené kráľovstvo a Česko (Taušer a Čajka, 2014). Okrem rovnakej závislosti exportu predovšetkým na nemeckom dopyte ukazuje teritoriálna štruktúra tiež vzájomnú prepojenosť obchodných vzťahov medzi krajinami V4 navzájom.

Účelom tejto podkapitoly nie je detailne analyzovať komoditnú a teritoriálnu štruktúru (tá je podrobnejšie analyzovaná v empirickej časti práce), ale poukázať na podobnosť krajín z pohľadu komoditnej a teritoriálnej štruktúry krajín a na ich veľkú závislosť na automobilovom priemysle, keďže počas krízy padol dopyt hlavne po luxusnom tovare, ktorým automobily (a automobilové súčiastky) sú. Na základe výsledkov štúdie Taušera a Čajky (2014) možno konštatovať, že i keď sa kríza pomerne výrazne podpísala pod export a import krajín, ich komoditná či teritoriálna štruktúra sa výrazne nezmenila. Napriek prudkému pádu exportu v roku 2009 boli ekonomiky schopné hneď v ďalšom roku 2010 opäť zvýšiť export jednotlivých komodít v relatívnom vyjadrení i o dvojciferné čísla.

4.2.3 Obchodná bilancia

Obchodná bilancia je veľmi sledovaným ukazovateľom zahraničného obchodu, jej saldo predstavuje základnú informáciu o kvalite zapojenia zeme do vonkajších ekonomických vzťahov (Gajdušková a Krčál, 2011) a vypovedá o konkurencieschopnosti zeme (Lazarevič, 2016). V predkrízovom období bola obchodná bilancia tovaru krajín V4 v deficite s výnimkou Česka, ktorému sa podarilo dosiahnuť kladné saldo už v roku 2005 (Taušer a Čajka, 2014). Trend postupného zlepšovania salda obchodnej bilancie tovaru je znázornený na Obr. 2. Jednou z príčin takéhoto zlepšenia je podľa Kruliša (2015) zvyšujúca sa otvorenosť krajín. Ešte významnejšou príčinou zlepšenia je paradoxne pozitívny účinok krízy, ktorý spôsobil vyšší pád importu ako exportu (Kruliš, 2015; Taušer a Čajka, 2014; Mitrega-Niestroj, 2011). Maďarsko a Slovensko sa do prebytku dostalo práve v krízovom roku 2009, kedy hodnota obchodnej bilancie tovaru Maďarska sa zlepšila o 4,31 percentných bodov, v prípade Slovenska o 3,25 p. b. Poľsko síce svoju bilanciu zlepšilo (o 4,24 p. b.), do prebytku sa ale v spomínanom roku 2009 nedostalo. Taušer a Čajka (2014) záporné saldo argumentujú nižšou mierou otvorenosti a nižším exportným zameraním Poľska. Česko dokázalo svoje už tak pozitívne saldo bilancie zlepšiť ešte o 1,82 p. b. Rakouský (2012) však v prípade Českej republiky upozorňuje, že kríza sa negatívnejšie prejavila na exporte ako importe. Tvrdí to na základe separácie cyklických

zložiek z časových rád a poukazuje na skutočnosť, že vplyv cyklického výkyvu na tempá rastu exportu a importu je väčší, ako sa môže zdať zo všeobecných štatistík.

Obr. 2 Deficit/prebytok salda obchodnej bilancie tovaru v pomere k HDP (2001-2015) [%]
Zdroj: Svetová banka (2016b), vlastné spracovanie

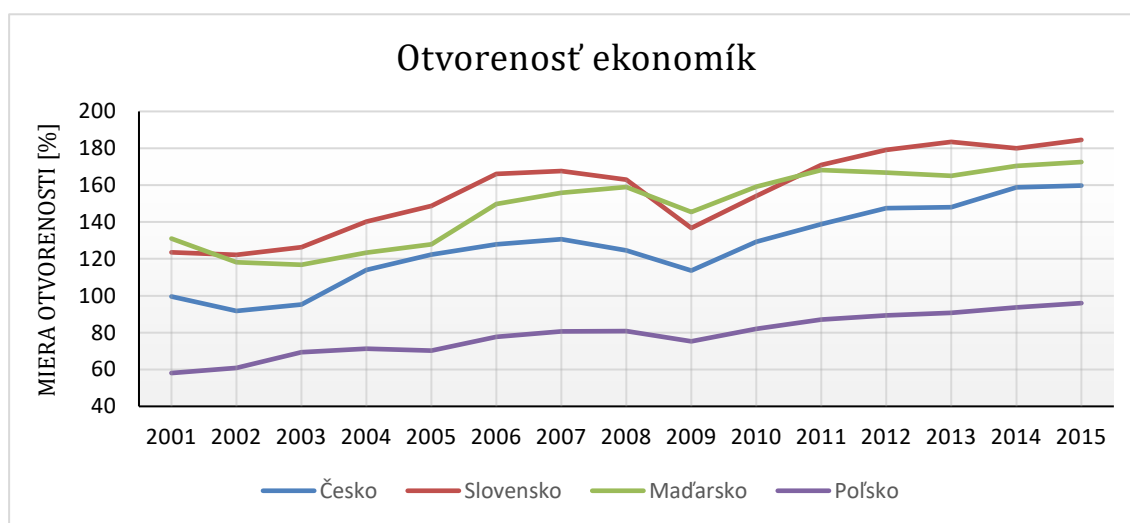
Hoci je práca zameraná na zahraničný obchod tovaru, v krátkosti bude popísaná i obchodná bilancia služieb. Tá bola už od začiatku milénia v prebytku vo všetkých krajinách V4. Najvýraznejší prebytok (3,5 % HDP v roku 2012) dosahovalo Maďarsko, najnižší zasa Slovensko (0,4 % HDP v roku 2012). Pozitívne saldo obchodnej bilancie služieb za rok 2012 bolo v prípade Česka s hodnotou 1,3 % a Poľska s hodnotou 1,2 % HDP takmer na rovnakej úrovni. Slovensko navyše medzi rokmi 2008 až 2011 pravdepodobne vplyvom krízy zaznamenalo ako jediná z krajín V4 deficit obchodnej bilancie služieb – najvyššie dosiahnuté záporné saldo bolo v roku 2009 s hodnotou 1,6 % HDP (Taušer a Čajka, 2014).

4.3 Miera otvorenosti ekonomík

Otvorenosť ekonomiky je dôležitým ukazovateľom ilustrujúcim zapojenie krajín do zahraničného obchodu. Dnes by sa už ťažko hľadali krajiny, ktoré fungujú na princípe sebestačnosti a izolacionizmu. Práve naopak, vyspelé ekonomiky sa snažia z medzinárodnej špecializácie a obchodu vyťažiť čo najviac. Podľa Kruliša (2015) poskytuje otvorený prístup krajín príležitosti pre exportne-orientovaný rast, uľahčený prevod technológií a riadiacich metód, a urobil región atraktívny pre priame zahraničné investície. Portál NextFuture (2015) poukazuje na závislosť exportu malých otvorených krajín od technológií a medziproduktov importovaných zo zahraničia. So značnou mierou zjednodušenia prirovnáva českú, slovenskú a maďarskú ekonomiku ku „konštrukčnej dielni“, ktorá je v konečnom dôsledku životne závislá od zahraničného dopytu. Výnimkou v rámci krajín V4 je Poľsko, kde úloha zahraničného

obchodu vďaka veľkému vnútornému trhu nie je natoľko podstatná ako v prípade zvyšných troch krajín (Škubna a kol., 2011).

Spomedzi krajín Visegrádskej skupiny je najviac otvorená krajina Slovensko, najmenej Poľsko. Podľa databázy Svetovej banky (2016c) bola v roku 2015 otvorenosť Slovenska 185 %, po ktorom nasledovalo Maďarsko so 173 %, Česko so 160 %, a nakoniec Poľsko, ktorého otvorenosť je 96 %. Darmono a Brinčíková (2014) takúto pozíciu nepovažujú za prekvapujúcu vzhľadom na to, že Slovensko má z týchto krajín najmenšiu ekonomiku. Pri použití jednoduchých panelových regresných modelov došli k záveru, že otvorenosť ekonomiky má pozitívny vplyv na ekonomický rast. K rovnakým výsledkom v podobe pozitívneho dopadu otvorenosti na ekonomický rast sa dopracovali i autori iných štúdií (viď Bayar, 2016; Cai, Ravikumara a Riezman, 2015; Taušera a Čajka, 2014).

Obr. 3 Miera otvorenosti ekonomík v pomere k HDP [%]

Zdroj: Svetová banka (2016c), vlastné spracovanie

Dopad ekonomickej krízy sa odzrkadlil i na zmene miery otvorenosti krajín. Najväčší pokles otvorenosti bol zaznamenaný u Slovenska. Jeho miera otvorenosti v roku 2009 klesla medziročne o 16,1 % a jej hodnota sa tak dostala tesne pod úroveň roku 2004. Zníženie ale nemalo dlhodobý charakter, predkrízová hodnota bola opäť dosiahnutá a prekonalá v roku 2011. Pokles otvorenosti zvyšných krajín bol nižší (v Česku, Maďarsku a Poľsku o 8,7 %, respektíve 8,5 % a 6,8 %). Tieto krajiny prekonal predkrízovú mieru otvorenosti už v roku 2010. Je dôležité poznamenať, že hoci otvorené ekonomiky v dôsledku vysokej ekonomickej prepojenosti a vysokej závislosti na zahraničnom obchode zaznamenali kvôli kríze prudší pád ekonomickeho rastu ako tie uzavretejšie, práve otvorenosť bola jedným z kľúčových faktorov, vďaka ktorému boli tieto ekonomiky schopné opäť naštartovať svoj ekonomický rast a zvýšiť tak svoju exportnú výkonnosť.

4.4 Mena v zahraničnom obchode

4.4.1 Vplyv meny na zahraničný obchod počas krízy

Problematika meny v kontexte so zahraničným obchodom vzbudzuje otázky u viacerých ekonómov – je lepšie v období krízy mať vlastnú alebo spoločnú menu? Je prospešnejšie pre podporu zahraničného obchodu mať vlastnú monetárnu politiku alebo vyššiu dôveryhodnosť meny spojenú s nižšou volatilitou devízového trhu? Z teórie devízových kurzov je zrejmé, že v dobe ekonomickej krízy by výhodou mala byť schopnosť znehodnotenia meny. Lacina a Toman (2009) avšak upozorňujú na riziká znehodnotenia meny spojené s asymetrickými informáciami, rastom inflácie a neimplementáciou dôležitých opatrení z dôvodu očakávania ďalšieho znehodnotenia⁴. Dědek (2014) varuje pred odvetnými devalváciami, ktoré nakoniec nikomu neprinášajú konkurenčnú výhodu a zároveň rozvracajú medzinárodný obchod. V inej pozícii sa nachádza Slovensko ako člen eurozóny, ktoré nemôže získať konkurenčnú výhodu v podobe devalvácie meny, môže ale vyťažiť z jej dôveryhodnosti a predísť negatívnym dôsledkom vysokej volatility devízového kurzu.

Lacina a Toman (2009) považujú za zásadný problém českej ekonomiky na začiatku krízy predovšetkým príliš rýchle zhodnocovanie českej meny voči euru a následné znehodnotenie v poslednej tretine roku 2008. Obdobným vývojom si v priebehu roku prešiel i maďarský forint a poľský zlotý. V dôsledku oslabovania týchto mien voči euru sa vývozné ceny stali konkurencieschopnejšími. Frolík (2009) v prípade Česka upozorňuje, že slabšia koruna exportérom výrazne pomôže s jedno až dvojročným oneskorením. Exportné podniky si prvý rok zaistujú až 75 % predpokladaných príjmov a na druhý rok priemerne 40 % príjmov. Tieto zaistené kurzy tak mali pre exportérov negatívny vplyv. Podobný negatívny vplyv zaistených kurzov sa prejavil i v prípade poľských exportérov. Mitrega-Niestroj (2011) poznamenáva, že ak by poľský zlotý neprešiel depreciáciou, objem exportu Poľska by bol v krízovom roku 2009 o 2,5 % nižší a objem importu v tom istom roku o 2,5 % vyšší. Slovensko síce trpelo z hľadiska cenovej konkurencieschopnosti, jeho výhoda však spočívala v už spomínanej dôveryhodnosti eura, v dôsledku čoho bolo zabránené nadmernému odlivu kapitálu (Sobiják, 2013).

Podľa Čárskeho a kol. (2012) krajiny s pohyblivým menovým kurzom zaznamenali miernejší prepád exportu. V porovnaní s tromi krajinami eurozóny (Rakúskom, Slovenskom a Slovinskom) prebiehalo oživovanie exportu v krajinách s pohyblivým menovým kurzom v zásade rýchlejšie, keď tieto krajiny už na konci 2. štvrtroka 2011 dosahovali 108 až 110 % predkrízovej úrovne exportu z 2. štvrtroka 2008. Jedným dychom ale dodáva, že Slovensko zo spomínaných troch krajín eurozóny dosiahlo predkrízovej úrovne exportu najrýchlejšie, keď v 2. štvrtroku

⁴ otázkou tiež zostáva plnenie Marshall-Lernerovej podmienky v podmienkach celosvetovej recesie, kedy ani znehodnotenie meny nemusí z dôvodu klesajúcej spotreby v zemiach hlavných obchodných partnerov viesť k výraznému nárastu exportu (Lacina a Toman, 2009)

2011 dosahovalo 105 % predkrízovej úrovne exportu⁵. Jevčák (2011) tvrdí, že prijatie eura bolo pre Slovensko správnym krokom a malo na zahraničný obchod pozitívny dopad. Sobiják (2013) vidí v spoločnej mene veľkú výhodu v podobe menovej stability až v dlhšom časovom období. Prudkému poklesu slovenského exportu prisudzujú i nemožnosť znehodnotenia meny.

4.4.2 Volatilita devízového kurzu

Podstatnou nevýhodou vlastnej meny v súvislosti so zahraničným obchodom môže byť zvýšená volatilita meny zapríčiňujúca jej zníženú dôveryhodnosť. Čiastočne sa proti nej dá brániť prostredníctvom zaistenia (tzv. hedging), hoci paradoxne nie vždy je to výhodné, ako to bolo v krátkosti popísané v predošlej podkapitole. Vzťah medzi kurzovou volatilitou a zahraničným obchodom krajín strednej a východnej Európy skúma Cociu (2007), ktorý využil regresiu panelových dát a aplikoval ju na agregovaných údajoch počas rokov 1995-2006. Použitím reálneho menového kurzu identifikoval negatívny dopad kurzovej volatility na zahraničný obchod. Štúdia empiricky ukazuje, že tento negatívny dopad je vyšší v krajinách s vyššou mierou otvorenosti ako Česko, Slovensko a Maďarsko, nižší dopad bol preukázaný v Poľsku.

K výsledkom hovoriacim o negatívnom dopade kurzovej volatility sa dostali i Rose (2000), Rajan (2004) a Šimáková (2016), ktorá využila panelovú regresiu aplikovanú na gravitačný model zahraničného obchodu. Hudson a Straathof (2010) sa vo výsledkoch mierne odlišujú. Použitím gravitačného modelu prišli k záverom, že kurzová volatilita mala negatívny vplyv na zahraničný obchod len do roku 1985, odvtedy začala strácať na význame. Nicita (2013) vo svojej práci neidentifikuje žiaden vplyv volatility devízového kurzu na zahraničný obchod.

4.5 Ukazovatele, dáta a metódy ostatných autorov

4.5.1 Ukazovatele zahraničného obchodu

Ukazovatele sú podstatnou súčasťou každého výskumu. Jednotliví autori sledujú rôzne ukazovatele v závislosti od konkrétneho zamerania ich štúdií. Medzi základné ukazovatele zahraničného obchodu patria import a export, ktorý nechýbal ani v jednej štúdií. Slaný (2007) vo svojej knižnej publikácii nesleduje súhrnný export v absolútnej alebo relatívnej výške, ale sleduje vývoj exportu na hlavu. Ďalším často sledovaným ukazovateľom, ktorý je považovaný za základný ukazovateľ zahraničného obchodu, je hodnota obchodnej bilancie, resp. jej kladného či záporného salda, ktoré sledujú Rousek (2016), Fojtíková a Vahalík (2015), Grešš (2015), Taušer a Čajka (2014), Rakouský (2012) Mitrega-Niestroj (2011), Gajdušková a Krčál (2011), Jandová (2008) a Slaný (2007). Medzi dôležité ukazovatele zahraničného obchodu sú zaradované tiež hodnota HDP a menový kurz, ktoré sledujú Aramayo a Vokoun (2016), Fojtíková a Vahalík (2015), Rakouský (2012), Škubna a kol. (2011), Gajduš-

⁵ v identickom období Rakúsko dosiahlo 96 %, Slovensko 94 %

ková a Krčál (2011) a Mitrega-Niestroj (2011). Hodnota HDP býva sledovaná z dôvodu vysokej pozitívnej korelácie medzi jej hodnotou a hodnotami zahraničného obchodu ako import a export. Túto pozitívnu závislosť vo svojich štúdiách dokazujú Škubna a kol. (2011) a Gajdušková a Krčál (2011). Dôvod sledovania meny ako podstatného ukazovateľa bol vysvetlený v predošlej kapitole. Niektorí autori (Aramayo a Vokoun, 2016; Škubna a kol., 2011) sledujú tiež infláciu. Škubna a kol. (2011) sledovanie inflácie odôvodňuje vysokou mierou závislosti exportnej výkonnosti na tzv. magickom štvoruholníku⁶, ktorého súčasťou je i inflácia. Argumentuje to tým, že pri podpore zahraničného obchodu (zvlášť exportu) musia byť v úvahu brané všetky štyri premenné. Väčšina autorov sa vo svojich prácach pri sledovaní exportu a importu zameriavala i na ich komoditnú a teritoriálnu štruktúru.

Predošlé ukazovatele je možné rozdeliť na vysvetľované (závislé) a vysvetľujúce (nezávislé) premenné. Základnou vysvetľovanou premennou je hodnota salda obchodnej bilancie, vzhľadom k závislosti od premenných exportu a importu, ktoré sú považované za vysvetľujúce premenné. HDP môže byť postavené do oboch pozícií, v štúdiách autorov ale väčšinou plnilo funkciu vysvetľujúcej premennej. Miera otvorenosti ekonomík je vysvetľovaná premenná, vzhľadom k závislosti na obrate obchodu a hodnote HDP. Rovnako by sa medzi vysvetľovaných premennú dal zaradiť menový kurz, ktorý je tvorený predovšetkým ponukou a dopytom po mene.

V závislosti od zamerania svojich štúdií sledujú ďalej niektorí autori ukazovatele, ktoré sa neberú často v úvahu. Napríklad Aramayo a Vokoun (2016) pre účely zistenia atraktivity exportu používajú premenné ako inštitucionálne a technologické faktory (napr. kontrola korupcie, používanie patentov alebo príliv priamych zahraničných investícií). Priame zahraničné investície sú sledované tiež Taušerom a Čajkom (2014) a Rakouským (2012). Pretože práca od Stefaniak-Kopoboru a Kuczewskej (2016) je zameraná na špecializáciu krajín v exporte služieb, sledovali ukazovateľ RCA index – je to kľúčový ukazovateľ zistenia stupňa exportného zamerania služieb na konkrétny produkt alebo odvetvie. Gajdušková a Krčál (2011) sledovali navyše vývoj trojmesačných trhových úrokových sadzieb a zmenných relácií. Na zmenné relácie poukazuje i Fojtková a Vahlík (2015), Jandová (2008) a Slaný (2007). Jandová (2008) pozoruje i mieru otvorenosti krajín.

Taner a kol. (2000) vo svojej štúdii preukázal zvyšujúci sa vplyv národnej konkurencieschopnosti na národnú ekonomiku. Je to práve medzinárodný obchod (resp. saldo jeho obchodnej bilancie), ktorý tradične slúži ako kľúčové meradlo medzinárodnej konkurencieschopnosti. Kľúčové indikátory konkurencieschopnosti v zahraničnom obchode na základe faktorovej analýzy definovali Vahalík a Staníčková (2016), ktoré rozdelili na vstupné a výstupné.

- Vstupné indikátory: pomer importu k HDP, pomer importu k svetovému importu, miera inflácie, devízový kurz

Tieto indikátory boli vybrané ako hlavné hnacie sily konkurencieschopnosti v zahraničnom obchode.

⁶ do magického štvoruholníka patrí hodnota ekonomického rastu, miera inflácie, miera nezamestnanosti a menový kurz

- Výstupné indikátory: pomer exportu k HDP, pomer exportu k svetovému exportu, vnútroštátny obchod, obchodná bilancia, HDP a HDP na obyvateľa

Indikátory na výstupnej strane predstavujú priame či nepriame výsledky konkurencieschopnosti ekonomiky. Výsledkom vstupných faktorov, ktoré sú formované vnútornými a vonkajšími vplyvmi, je vonkajšia ekonomická výkonnosť, ktorá sa odráža na strane exportu.

4.5.2 Dáta a metódy autorov

Autori štúdií využívajú ako zdroje dát ukazovateľov prevažne databázy popredných medzinárodných inštitúcií. Grešš (2015), Fojtíková a Vahalík (2015), Taušer a Čajka (2014), Rakouský (2012), Škubna a kol. (2011) a Jandová (2008) čerpali údaje z databázy UN Comtrade a UNCTAD, databázu Eurostatu využili Fojtíková a Vahalík (2015), Taušer a Čajka (2014), Gajdušková a Krčál (2011) a Jandová (2008). Ďalšie medzinárodné inštitúcie v podobe Svetovej banky (WB) a Medzinárodnej obchodnej organizácie (WTO) využili ako zdroj svojich dát Rousek (2016), Aramayo a Vokoun (2016), Stefaniak-Kopoboru a Kuczewska (2016) a Jandová (2008). V štúdiách zameraných na obchod len jednej krajiny pochádzajú dáta z databáz národných inštitúcií - či už centrálnych bánk alebo národných štatistických úradov (Fojtíková a Vahalík, 2015; Rakouský, 2012; Mitrega-Niestroj, 2011; Gajdušková a Krčál, 2011). Menej boli používané dáta zo zdrojov ako CIA (Rousek, 2016), OECD (Rakouský, 2012) alebo Trade Map (Aramayo a Vokoun, 2016).

Z pohľadu použitých metód použila prevažná väčšina autorov na skúmanie a sledovanie vývoja zahraničného obchodu analýzu vybraných sledovaných premenných (Rousek, 2016; Fojtíková a Vahalík, 2015; Grešš, 2015; Mitrega-Niestroj, 2011; Gajdušková a Krčál, 2011; Jandová, 2008). Analýzu časových rád vo svojej práci použil Rakouský (2012), ktorý značnú dôležitosť prikladal použitiu Hodrick-Prescottovho filtra, vďaka ktorému je možno časovú radu rozdeliť na trendovú a cyklickú zložku. Taušer a Čajka (2014) použili deskriptívnu štatistickú metódu. Fojtíková a Vahalík (2015) mimo analýzy vybraných premenných využívali nasledovné indexy: index komplementarity obchodu, Hirschman-Herfindahl index, index vnútro-odvetvového obchodu a index komparatívnych výhod. Práve na základe posledného menovaného indexu skúmali Stefaniak-Kopoboru a Kuczewska (2016) špecializáciu krajín v službách. Zvyčajne je koncept komparatívnych výhod aplikovaný na obchode s tovarom, v posledných dekádach sa to ale postupne aplikuje i na obchod so službami. Vo svojej štúdií použili autorky tiež test Fisher-Snedecorova rozdelenia. Aramayo a Vokoun (2016) využili metódu hospodárskych dejín a cliometriu⁷.

⁷ cliometria študuje dejiny, na ktoré aplikuje dôslednosť ekonomickej teórie a kvantitatívnej analýzy, pričom súčasne používa historické záznamy na vyhodnotenie a podnietenie ekonomickej teórie a zlepšenie chápania dlhodobých ekonomických procesov (Merriam-Webster, 2017)

4.5.3 Zhrňujúca tabuľka

Tab. 1 Zhrňujúca tabuľka použitých štúdií

Autor (rok vydania)	Sledované obdobie	Použité metódy	Použité dáta	Sledované ukazovatele zahr. obchodu
Aramayo a Vokoun (2016)	2001- 2013	metóda hospodárskych dejín a cliometria	Databázy WB, Trade Map	import, export, HDP, inflácia, obyvateľstvo, inštitucionálne a technologické faktory, komoditná a teritoriálna štruktúra
Rousek (2016)	1990- 2015	analýza vybraných premenných	Databázy WB, WTO, CIA	import, export, obchodná bilancia, index otvorenosti krajín, komoditná a teritoriálna štruktúra
Stefaniak- Kopoboru a Kuczevska (2016)	2000- 2011	metóda komparatívnych výhod	Databáza WTO	export, import, RCA index
Fojtíková a Vahalík (2015)	2004- 2013	analýza vybraných premenných	Databázy Eurostat, UNCTAD, ČSÚ	export, import, obchodná bilancia, HDP, inflácia, menový kurz, zmenne relácie, komoditná a teritoriálna štruktúra
Grešš (2015)	1993- 2013	analýza vybraných premenných	Databáza UN Comtrade	export, import, obchodná bilancia, teritoriálna štruktúra
Taušer a Čajka (2014)	2000- 2012	deskriptívna štatistická metóda	Databázy Eurostat, UNCTAD, UN Comtrade	import, export, obchodná bilancia, komoditná a teritoriálna štruktúra

Autor (rok vydania)	Sledované obdobie	Použité metódy	Použité dáta	Sledované ukazovatele zahr. obchodu
Rakouský (2012)	1995- 2010	analýza časových rád a vybraných premenných	Databázy OECD, UNCTAD, ČSÚ, ČNB	export, import, obchodná bilancia, HDP, priame zahraničné investície, komoditná a teritoriálna štruktúra
Škubna a kol. (2011)	1994- 2008	regresná analýza	Databázy WDI, UN Comtrade	import, export, HDP, inflácia, nezamestnanosť, menový kurz, komoditná štruktúra
Mitrega- Niestroj (2011)	2000- 2010	analýza vybraných premenných	Národná banka Poľska, Poľský štatistický úrad	export, import, obchodná bilancia, HDP, menový kurz, komoditná a teritoriálna štruktúra
Gajdušková a Krčál (2011)	1995- 2010	analýza vybraných premenných	Databázy Eurostat, ČNB, MPO, ČSÚ	import, export, obchodná bilancia, HDP, menový kurz, reálne úrokové miery, zmenne relácie, komoditná a teritoriálna štruktúra
Jandová (2008)	1990- 2006	analýza vybraných premenných	Databázy WTO, World Resources Institute, Eurostat, UN Comtrade	export, import, obchodná bilancia, miera otvorenosti krajín, zmenne relácie, komoditná štruktúra

4.6 Zhrnutie literárnej rešerše

Cieľom literárnej rešerše bolo prezentovať názory, výsledky a postupy vypracovania odborných štúdií jednotlivých autorov zaoberajúcich sa problematikou zahraničného obchodu.

Väčšina autorov sa zhoduje na tom, že kríza mala na zahraničný obchod krajín značný vplyv. Autori štúdií argumentujú dopad krízy i na krajiny V4 prepojenosťou globalizácie so zahraničným obchodom, kedy práve zahraničný obchod mal slúžiť ako kanál prenosu hospodárskej recesie do ostatných krajín (Fojtíková a Vahalík, 2015). Prezentované výsledky empirických výskumov v číslach len potvrdili fakt, že kríza sa negatívne prejavila na vývoji sledovaných ukazovateľov, mimo salda obchodnej bilancie tovaru. To paradoxne vďaka pozitívnemu účinku krízy prešlo rapidným zlepšením v prípade všetkých krajín.

Kapitoly zamerané na otvorenosť krajín a úlohu meny v zahraničnom obchode poukazujú na rozdiely krajín vo faktoroch podstatne ovplyvňujúcich vplyv krízy na zahraničný obchod. Na jednej strane sa nachádzajú malé otvorené ekonomiky, ktorých ekonomický rast je poháňaný práve zahraničným obchodom a sú životne závislé od zahraničného dopytu spojeného s exportom. Na druhej strane sa nachádza Poľsko, ktoré nie je tak závislé na zahraničnom obchode a znížený dopyt zo zahraničia tak nemá na ekonomický vývoj – tiahnutý prevažne jeho vnútorným domácim trhom – závažný vplyv. V inej odlišnej pozícii oproti ostatným krajinám sa nachádza Slovensko s jeho nemožnosťou devalvovať svoju menu ako nástroj na posilnenie konkurencieschopnosti cien vyvážených komodít, ktorým by bol podporený export. Ekonómia sa v názoroch na vplyv prijatia eura na zahraničný obchod odlišujú, každopádne neberú nemožnosť Slovenska devalvovať menu vzhľadom k ostatným výhodám, spočívajúcich vo vysokej dôveryhodnosti meny a odstránení kurzovej volatility, za tak závažný hendikep voči ostatným krajinám.

V poslednej časti rešerše je rozobraná metodika ostatných autorov – sú spísané jednotlivé sledované ukazovatele zahraničného obchodu, použité metódy a tiež databázy, z ktorých jednotliví autori čerpali. Táto časť literárnej rešerše slúžila ako základný podklad pre tvorbu metodiky vlastného empirického výskumu, ktorá je popísaná v kapitole 3.

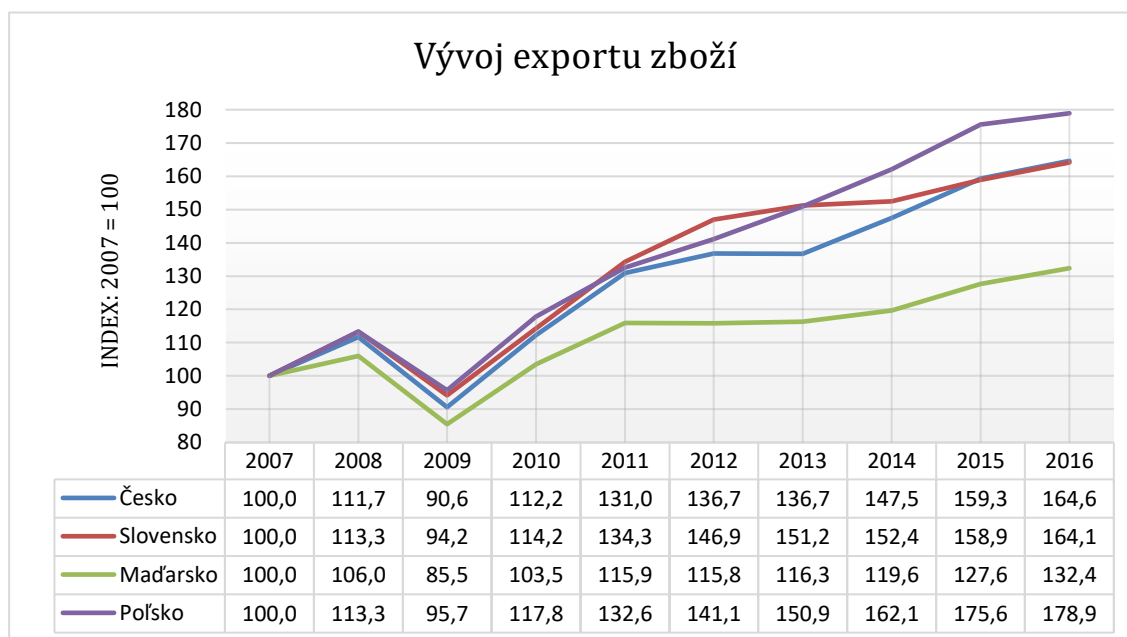
5 Empirická časť

Práca pokračuje vlastným empirickým výskumom, ktorého cieľom je sledovať, porovnať a zhodnotiť vývoj časových rád ukazovateľov zahraničného obchodu jednotlivých krajín v kontexte s ostatnými krajinami Visegrádskej skupiny. Sledované sú ukazovatele importu, exportu, salda obchodnej bilancie tovaru, teritoriálnej a komoditnej štruktúry, vývoja reálneho HDP a nominálneho menového kurzu. Empirická časť má – mimo naplnenia hlavného cieľa práce – na základe výsledkov poskytnúť podklad na splnenie vedľajších cieľov, ktorými je zhodnotenie vhodnosť vlastnej či spoločnej meny a zhodnotenie, či sa lepšie viedlo malým otvoreným ekonomikám alebo veľkej a menej otvorenej ekonomike Poľska.

5.1 Export

5.1.1 Vývoj exportu

Ako bolo popísané v metodike práce, zahraničný obchod je pozorovaný na základe základného indexu (základným obdobím je rok 2007) a tempa prírastku (resp. úbytku) v medziročných zmenách. Vývoj exportu tovaru prostredníctvom základného indexu je znázornený na Obr. 4.

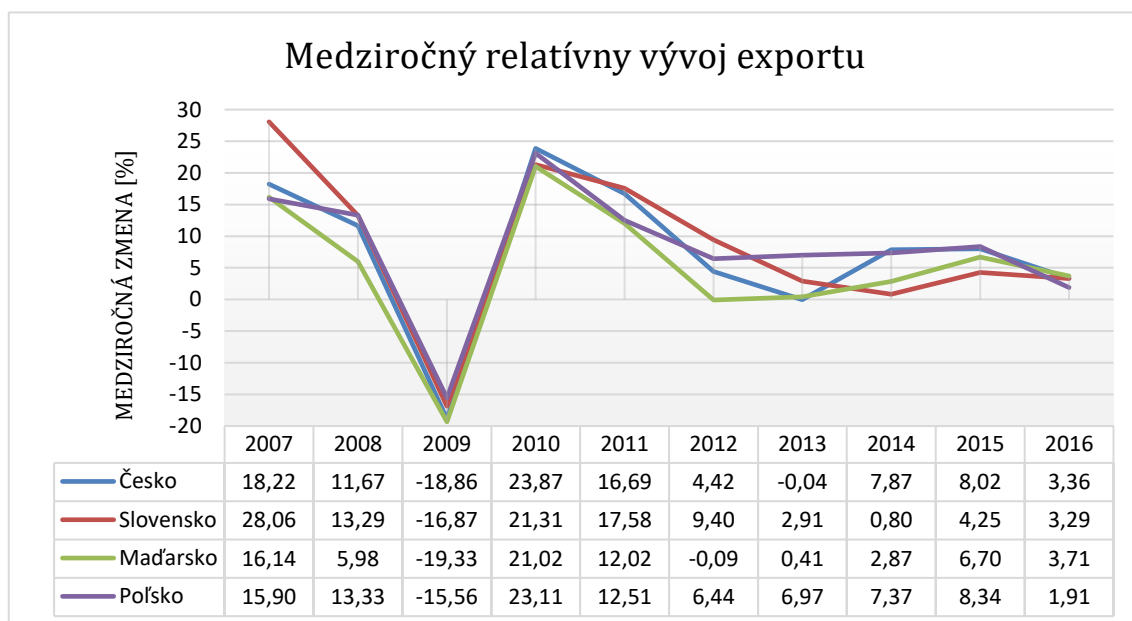

Obr. 4 Vývoj exportu tovaru v porovnaní s rokom 2007

Zdroj: Eurostat (2017a), vlastné spracovanie

Kríza viditeľne postihla export všetkých krajín najtvrdšie v roku 2009, čo len korešponduje s výsledkami prezentovanými v literárnej rešerši.

Počas krízového roku 2009 bola najnižšia hodnota exportu na základe základného indexu zaznamenaná v Maďarsku, kedy jeho hodnota dosahovala 85,5 % hodnoty zo zvoleného predkrízového roku 2007. Je nutné poznamenať, že už v roku 2008 bola dosahovaná hodnota exportu oproti roku 2007 spomedzi všetkých krajín najnižšia. V každom prípade, pokles exportu v Maďarsku bol najvyšší spomedzi krajín V4 i v medziročnom vyjadrení (Obr. 5), kedy oproti roku 2008 klesol export o 19,33 %. Predkrízovej úrovne z roku 2007 dosiahol export Maďarska už v roku 2010, kedy jeho hodnota bola o 3,5 % vyššia ako v predkrízovom roku 2007. V medziročnom vyjadrení export vzrástol v roku 2010 o 21,02 % oproti roku 2009, čo je opäť najnižšie číslo relatívneho medziročného nárastu exportu v tomto roku z krajín V4. Vývoj exportu v ďalších rokoch mal rastúcu tendenciu mimo roku 2012, kedy jeho export v medziročnom vyjadrení klesol o 0,09 % oproti roku 2011. Medziročné tempo prírastku exportu sa podstatne zlepšilo až od roku 2014, v poslednom sledovanom roku 2016 zaznamenal export Maďarska medziročný rast o 3,71 %, čo je najvyššie číslo spomedzi krajín V4. Okrem roku 2016 sa Maďarsku nikdy nepodarilo prekonať rast tempa prírastku exportu ostatných krajín. Realitou tak zostáva, že 132,4% hodnota exportu v roku 2016 oproti exportu z predkrízového roku 2007 je výrazne najnižšia v porovnaní s ostatnými krajinami V4.

Obr. 5 Medziročný relatívny vývoj exportu [%]

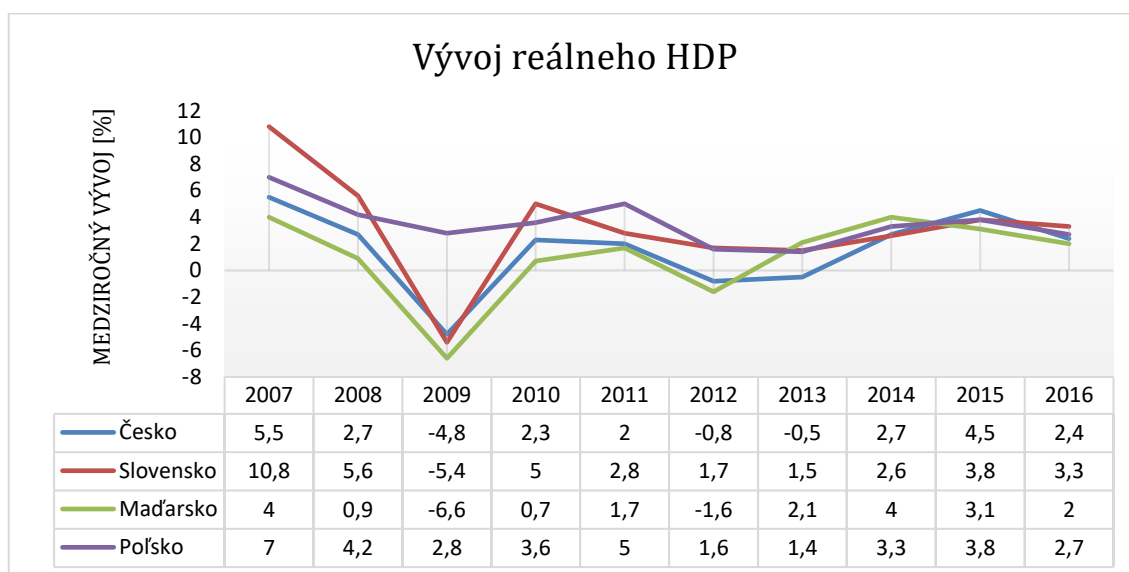
Zdroj: Eurostat (2017a), vlastné spracovanie

V roku 2016 dosahovali exporty Česka a Slovenska oproti roku 2007 takmer identickú hodnotu (Česko 164,6 %, Slovensko 164,1 %). Tieto dve ekonomiky dosiahli predkrízovej úrovne exportu tiež rovnako v roku 2010. Zatiaľ čo v Česku spadol export v roku 2009 oproti roku 2008 viac ako na Slovensku (v Česku o 18,86 %, na Slovensku o 16,87 %), v ďalšom roku sa mohlo vyšším rastom exportu popýšiť

práve Česko (o 23,87 %) naproti Slovensku (21,31 %). Tempo prírastku exportu Českej republiky v roku 2010 oproti roku 2009 bolo spomedzi všetkých krajín V4 najvýraznejšie, čo dokladá i Obr. 5. Vývoj exportu týchto dvoch ekonomík je rozdielny predovšetkým medzi rokmi 2012 až 2014. V Česku i vplyvom poklesu HDP v krajine v rokoch 2012 a 2013 (Obr. 6) o 0,8 %, resp. 0,5 % bol v roku 2012 rast exportu nižší a hodnota exportu v roku 2013 bola oproti predošlému roku prakticky nezmenená. Export sa vtedy zastavil na hodnote 136,7 % oproti predkrízovému roku 2007. V ďalších rokoch i vplyvom zlepšenej ekonomickej situácie krajiny nabral rast exportu opäť na výraznejších číslach – v roku 2014 export medziročne rástol o 7,87 %, v roku 2015 dokonca o 8,02 %. Na Slovensku nastal útlm rastu exportu predovšetkým v rokoch 2013 a 2014, teda s jednoročným oneskorením. V roku 2014 bol export vyšší len o 0,8 % oproti roku 2013. Podobne ako v prípade Česka, vplyvom výraznejšieho rastu HDP rástol výraznejšie i export na Slovensku – v roku 2015 o 4,25 % oproti predošlému roku 2014, v poslednom sledovanom roku 2016 bolo tempo prírastku nižšie, jeho hodnota činila 3,29 %.

Spomedzi krajín V4 si v raste exportu najlepšie viedlo Poľsko. V roku 2009 znamenalo najnižšiu hodnotu pádu exportu, keď oproti roku 2008 padol export o 15,16 %. Ďalší rok zaznamenalo po Česku druhé najvýraznejšie tempo prírastku o 23,11 %, a i v ďalších rokoch si zachovávalo stabilný rast, keď v období 2011-2015 neprekročilo tempo prírastku exportu spodnú hranicu 6,44 %. Výnimkou ostáva rok 2016, kedy medziročný rast exportu oproti roku 2015 bol len 1,91% – najnižší spomedzi sledovaných krajín. Faktom ale ostáva, že Poľsko v roku 2016 malo najlepší nárast exportu oproti ostatným krajinám, kedy jeho hodnota bola na úrovni 178,9 % z roku 2007. Táto hodnota bola vyššia o 14,3 percentných bodov oproti druhému Česku. Dôvodom takéhoto vývoja bola s veľkou pravdepodobnosťou samotná podstata poľskej ekonomiky, ktorá nie je tak závislá na zahraničnom obchode, čo bolo v čase krízy nepopierateľnou výhodou. I vďaka kladnému rastu HDP v krízovom roku 2009 (rast o 2,8 % oproti 2008) sa kríza na jej exporte podpísala s najmenšími dôsledkami, čo je viditeľné ako na základnom indexe, tak i na medziročných tempách prírastku.

Ako bolo spomínané v literárnej rešerši, Škubna a kol. (2011) a Gajdušková a Krčál (2011) hovoria o silnej pozitívnej korelácii medzi vývojom HDP a vývojom zahraničného obchodu (teda importu a exportu). Ekonomiky zažívali útlm v exporte nielen v krízovom roku 2009, ale i v období rokov 2012 a 2013, v prípade Slovenska sa jedná o roky 2013 a 2014. Práve v tomto období nastalo spomalenie rastu reálneho HDP, čoho dôsledkom v súvislosti so spomínanou silnou pozitívnou závislosťou bola znížená i exportná výkonnosť. V Maďarsku nastal v roku 2012 pokles HDP o 1,6 %, v Česku klesal vývoj reálneho HDP dokonca 2 roky po sebe, v roku 2012 o 0,8 % a v roku 2013 o 0,5 %. Rast exportu bol v týchto rokoch nízky, v prípade Česka a Maďarska sa jeho rast dostal do záporných čísel. Výnimkou ostáva Poľsko, ktorého rast exportu bol i napriek útlmu vysoký. Vysvetlením môže byť už spomínaná nižšia závislosť Poľska na zahraničnom obchode a vyššia dôležitosť jeho domáceho trhu. Vývoj medziročných zmien reálneho HDP dokladá Obr. 6.

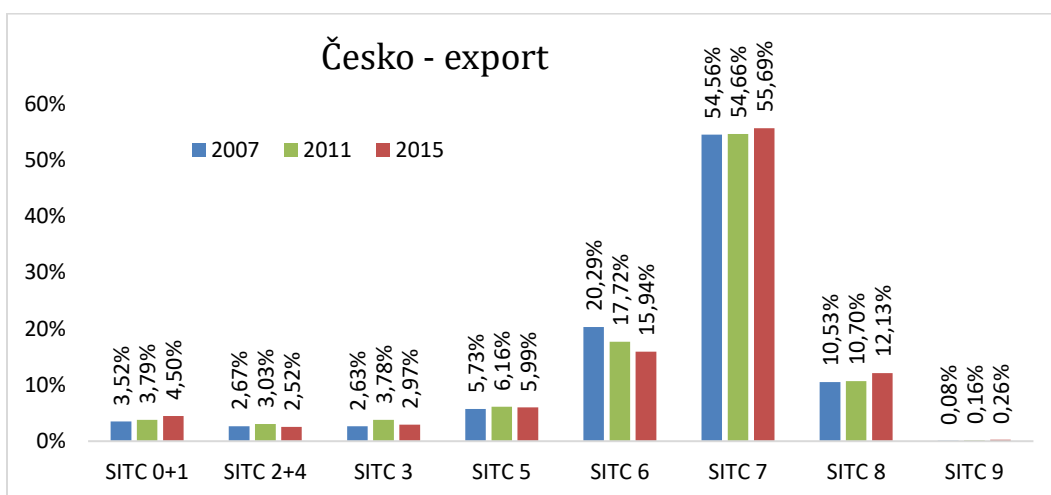
Obr. 6 Medziročný vývoj reálneho HDP [%]

Zdroj: Eurostat (2017b), vlastné spracovanie

Väčšinu ekonomík celej Európskej únie postihla kríza v tvare „W“, ktorá predstavuje tzv. dvojité dno, kedy ekonomika zažije oživenie, ale v zapätí opäť nastáva jej pokles (Dědek, 2014; Roubini a Mihm, 2011). Takýto vývoj nastal vo väčšej či menšej miere i v prípade ekonomík V4, čo potvrdzuje nielen Bartoň (2016), ale i vlastný empirický výskum. Pre malé otvorené ekonomiky je veľmi podstatná situácia ekonomík v zahraničí a zvlášť v Nemecku ako ich hlavnom obchodnom partnerovi. Tam mala kríza obdobný priebeh na vývoj reálneho HDP ako na Slovensku a v Poľsku – síce rast nemeckého HDP nedosiahol záporných hodnôt, avšak v rokoch 2012 a 2013 bol medziročný rast na úrovni len 0,5 %. I to malo bezpochyby vplyv na znížený dopyt Nemecka a tým zároveň ovplyvnený znížený export krajín V4.

5.1.2 Komoditná štruktúra exportu

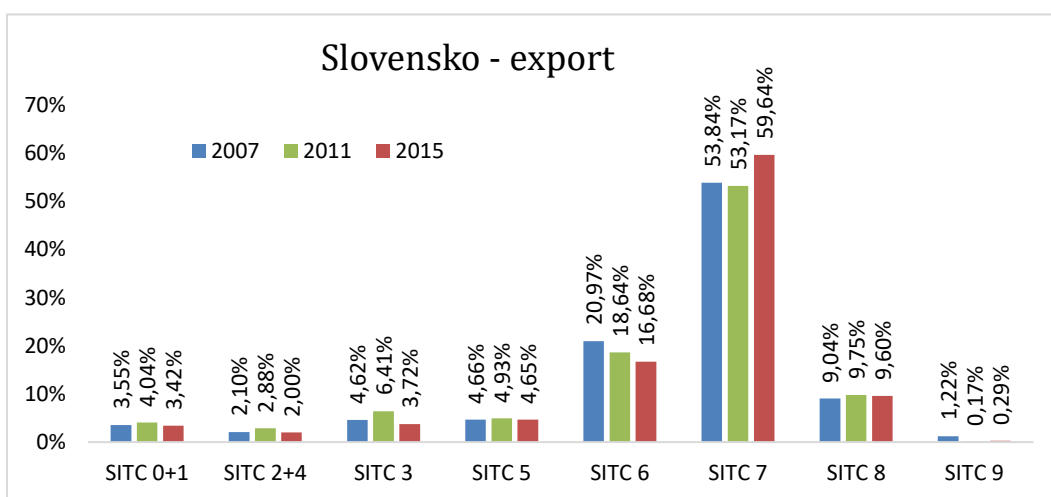
Komoditná štruktúra obchodu je v podkapitole sledovaná v štvorročných intervaloch – teda za roky 2007, 2011 a 2015. Údaje za všetky roky sú uvedené v prílohe (Tabuľky 3, 4, 5 a 6). Účelom tejto podkapitoly je zistiť exportné zameranie krajín podľa klasifikácie SITC (názvy jednotlivých tried sú popísané v metodike) a vplyv krízy na vývoj podielov jednotlivých tried na celkovom exporte. Krajiny sú postupne charakterizované v poradí Česko, Slovensko, Maďarsko a Poľsko.

Obr. 7 Vývoj komoditnej štruktúry exportu Česka

Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

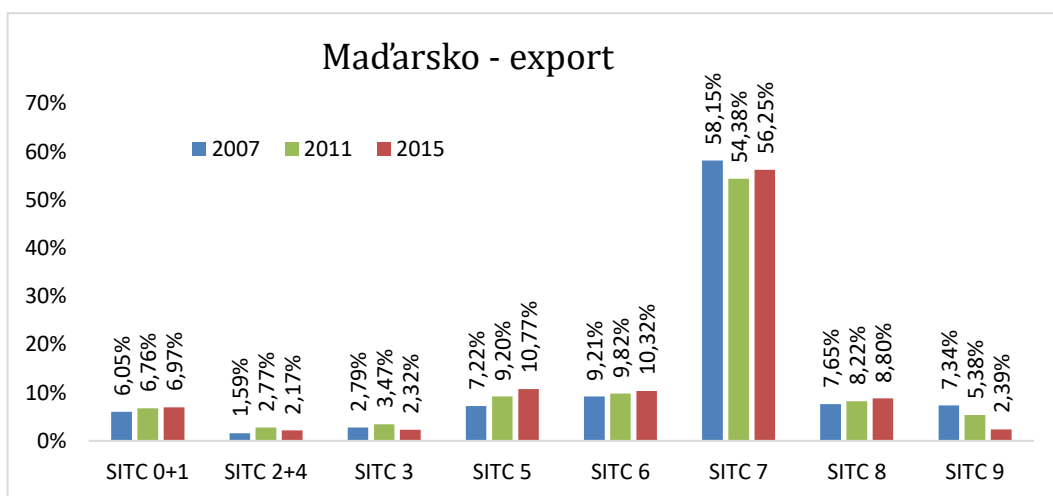
Komoditná štruktúra exportu Česka sa výrazne počas sledovaného obdobia nemennila. Najväčšou zmenou si prešla trieda SITC 6, kam patria trhové výrobky triedené hlavne podľa materiálu. Podiel tejto triedy na celkovom exporte bol v roku 2015 o 4,35 p. b. nižší ako v roku 2007. Je však nepravdepodobné, že to je spôsobené dôsledkom krízy, keďže tento klesajúci trend bol nastolený ešte pred krízou. Približne o 1 percentný bod sa zvýšil podiel exportu tried SITC 0+1, SITC 8 a triedy SITC 7 (stroje a dopravné zariadenia), ktorá hovorí o špecializácii krajiny na automobilový priemysel. I napriek tvrdému dopadu krízy práve na tento priemysel krajina nezmenila svoju špecializáciu, naopak ešte zvýšila jeho podiel vývozu. Zvyšné triedy zaznamenali minimálne zmeny.

Obr. 8 Vývoj komoditnej štruktúry exportu Slovenska

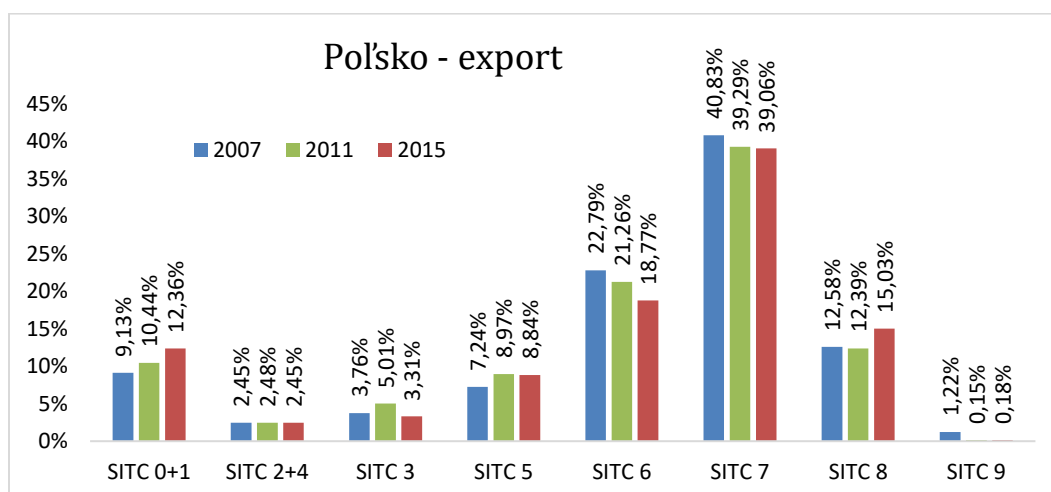
Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Komoditná štruktúra exportu Slovenska má – rovnako ako v prípade Česka – klesajúci trend u skupiny SITC 6, kedy podiel na exporte v roku 2015 klesol o 4,29 p. b. oproti roku 2007. Podobne ako u Česka, ani tento pokles nie je zapríčinený krízou. Výrazný skok (o 6,47 p. b.) v roku 2015 oproti roku 2011 zaznamenala trieda SITC 7, ktorá rovnako hovorí o vysokej špecializácii krajiny na automobilový a strojársky priemysel. Tretí najvyšší podiel na exporte má trieda SITC 8, kam patrí priemyselný spotrebný tovar. Zmeny zasiahli triedu SITC 3 (minerálne palivá, mazivá a príbuzné materiály), ktorej podiel na exporte do roku 2011 oproti roku 2007 stúpol o 1,48 p. b., do 4 rokov neskôr sa však znížil o 2,69 p. b. oproti roku 2011. Na podiele ostatných tried na exporte boli zaznamenané minimálne zmeny.

Obr. 9 Vývoj komoditnej štruktúry exportu Maďarska
Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

V prípade Maďarska je zmien v jeho komoditnej štruktúre exportu o niečo viac ako v predošlých dvoch krajinách. V kontraste s Českom, Slovenskom, a Poľskom má trieda SITC 6 rastúcu tendenciu (do roku 2015 rast podielu o 1,11 p. b. v porovnaní s rokom 2007). Výkyvy spôsobené krízou boli zaznamenané v triede SITC 7, ktorá, rovnako ako v predošlých krajinách, tvorí viac ako 50% podiel na vývoze krajiny vo všetkých sledovaných rokoch. Podiel exportu v tejto triede najprv do roku 2011 klesol o 3,77 p. b. oproti roku 2007, počas ďalších 4 rokov ale zaznamenal znova nárast o 1,87 p. b. oproti roku 2011. Výrazný rastúci trend je v skupine SITC 5 (chemikálie), ktorá tvorí tretiu najvýznamnejšiu položku podielu na exporte. Oproti predošlým dvom krajinám má Maďarsko väčšiu konkurenčnú výhodu v oblasti poľnohospodárstva, čo sa prejavuje i na zvýšenom a zvyšujúcom sa podiele exportu potravín a živých zvierat, ktorý v roku 2015 dosiahol hodnoty podielu na exporte 6,97 % (vrátane nápojov a tabaku). Klesá tiež podiel triedy SITC 9 (komodity a predmety obchodu inde nezatriedené) na exporte – v roku 2015 mal 2,39% hodnotu podielu na exporte, čo je menej o 4,95 p. b. oproti roku 2007.

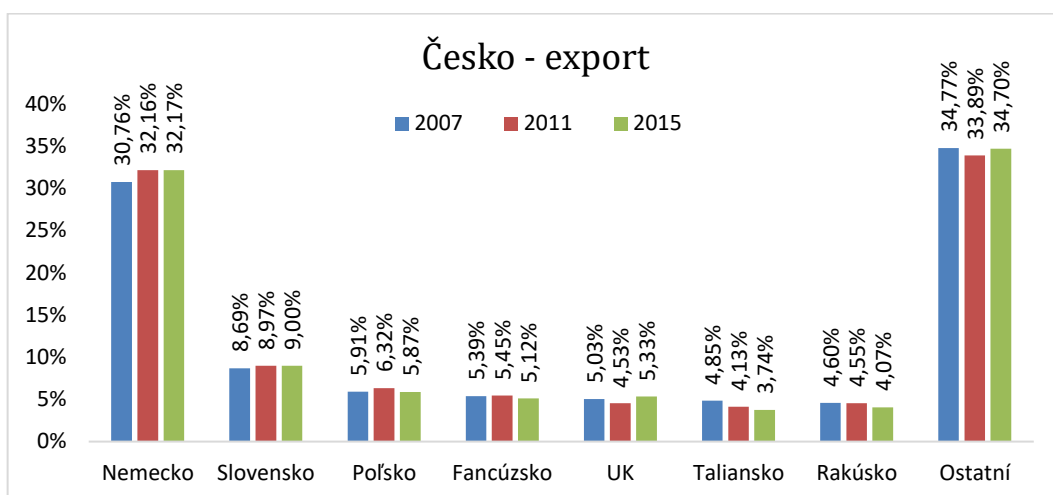
Obr. 10 Vývoj komoditnej štruktúry exportu Poľska
Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Spomedzi všetkých krajín V4 je krajinou najviac orientovanou na poľnohospodárstvo a s ním spojený export potravín a živých zvierat práve Poľsko. V roku 2007 dosahovala trieda SITC 0+1 (kam patria i nápoje a tabak) podiel 9,13 % na exporte, v roku 2015 táto trieda predstavovala podiel už 12,36 %. Podobne ako v prípade Česka a Slovenska, i v Poľsku má trieda SITC 6 klesajúci charakter, kedy podiel tejto triedy sa do roku 2015 znížil o 4,02 p. b. oproti roku 2007. Vysokých čísel dosahuje i export strojov a dopravných zariadení – v roku 2015 predstavoval podiel 39,06 % na celkovom exporte krajiny. Tento podiel ale nie je tak dominantný ako v prípade zvyšných krajín. Relatívne výrazný nárast podielu do roku 2015 oproti roku 2011 bol v triede SITC 8 (o 2,64 p. b.). Obdobne ako Slovensko, i Poľsko zaznamenalo vyšší podiel exportu triedy SITC 3 v roku 2011 a jeho následné zníženie do roku 2015.

Z pohľadu komoditnej štruktúry krajín V4 možno konštatovať, že vplyv krízy nemal trvalé následky v podobe zmeny špecializácie krajín či v podobe zmeny komoditnej štruktúry samotnej. V prípade všetkých krajín síce kríza postihla dominantnú zložku exportu (stroje a dopravné zariadenia), krajiny ale v ďalších rokoch dokázali podiel tejto skupiny na exporte znova navýšiť. Vyšší podiel exportu na exporte potravín a živých zvierat majú Maďarsko a Poľsko, ktoré majú oproti Slovensku a Česku konkurenčnú výhodu v podobe lepších podmienok pre sektor poľnohospodárstva. Každopádne i napriek istým odlišnostiam možno tvrdiť, že krajiny i následkom svojej teritoriálnej blízkosti a spoločného historického vývoja majú veľmi podobnú komoditnú štruktúru.

5.1.3 Teritoriálna štruktúra exportu

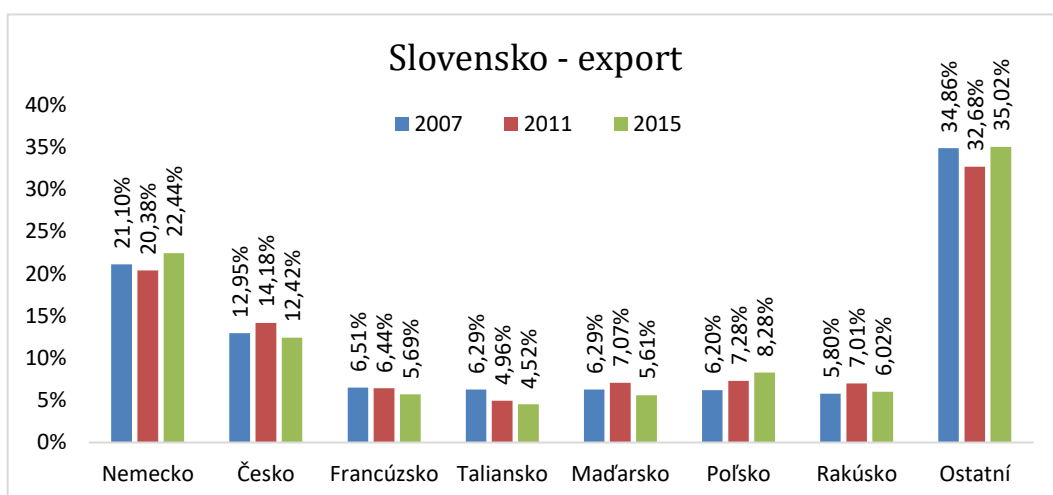
Teritoriálna štruktúra je – rovnako ako komoditná – sledovaná so štvorročnými odstupmi. Kompletne údaje za všetky roky sú uvedené v prílohe (Tab. 7, 8, 9 a 10). Cieľom podkapitoly je zistiť vplyv krízy na obchodné toky s najvýznamnejšími obchodnými partnermi a tiež podobnosť krajín V4 ohľadne teritoriálnej štruktúry ich zahraničného obchodu.

Obr. 11 Vývoj teritoriálnej štruktúry exportu Česka

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

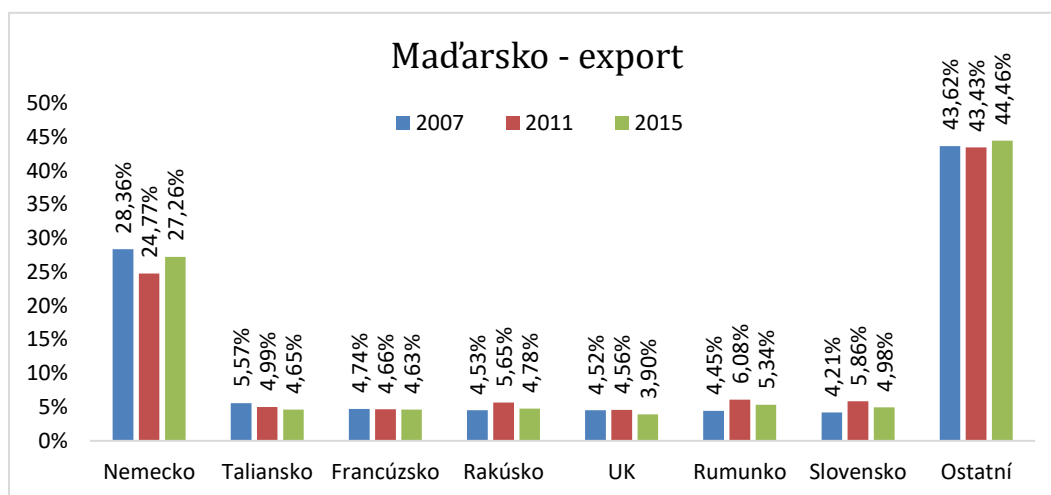
Takmer tretinu celého exportu (za rok 2015 32,17 %) vyváža Česká republika do Nemecka. Kríza nemala negatívny vplyv na obchod s Nemeckom, práve naopak – podiel exportu do Nemecka sa v jej čase ešte zvýšil (do roku 2011 o 1,4 p. b.). Ďalšími najvýznamnejšími partnermi sú dve krajiny Visegrádskej skupiny – Slovensko a Poľsko. Rast exportu na Slovensko postupne rastie, hoci zmeny sú minimálne (do roku 2015 rast o 0,31 p. b. oproti roku 2007). Naopak klesá export do Talianska, Francúzska a Rakúska. Do Talianska klesá export najvýraznejšie, medzi rokmi 2007 až 2015 klesol o 1,11 p. b. Ďalšiu, zhruba tretinu podielu exportu (v roku 2015 34,7 %) vyváža Česko do zvyšných krajín (napr. do Maďarska 2,98 %, Holandska 2,77 %, Španielska 2,63 %, USA 2,35 %), ktoré nie sú na Obr. 11 znázornené.

Obr. 12 Vývoj teritoriálnej štruktúry exportu Slovenska

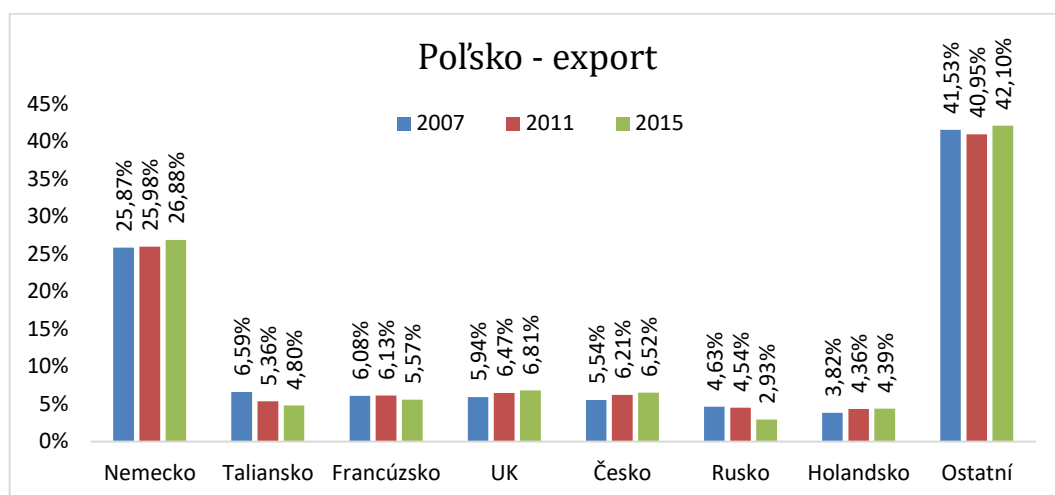
Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Už na prvý pohľad je možné spozorovať väčšie zmeny vo vývoji teritoriálnej štruktúry Slovenska ako v prípade Česka. Slovenský export do Nemecka netvorí tak veľkú časť, navyše vplyvom krízy poklesol (o 0,72 p. b. do roku 2011 oproti roku 2007), vzápätí však opäť narástol (na hodnotu 22,44 % v roku 2015). Zrejme vplyvom krízy narástol podiel exportu do Česka, Maďarska a Rakúska, čo sú všetko susedné krajiny Slovenska. Nárast to bol však krátkodobý, do roku 2015 podiel exportu opäť poklesol (do Maďarska o 1,46 p. b., Česka o 1,76 p. b., Rakúska o 0,99 p. b. oproti roku 2011) na hodnoty približujúce sa hodnotám z roku 2007. Pomerne stabilne (o 1 p. b. v štvorročných intervaloch) narastá podiel exportu do Poľska. Podiel exportu klesá v prípade Francúzska a Talianska. Podielu exportu do ostatných krajín je až na krátkodobý pokles v roku 2011 rovnaký. Medzi ostatné krajiny v roku 2015 je možné zaradiť napríklad Spojené kráľovstvo (podiel 5,43 %), Španielsko (2,77 %), Holandsko (2,44 %), Rumunsko (2,2 %) alebo USA (2,16 %).

Obr. 13 Vývoj teritoriálnej štruktúry exportu Maďarska
Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Spomedzi krajín V4 sa vplyv krízy na obchodných tokoch s Nemeckom odzrkadlil najviac v prípade exportu Maďarska, kedy v roku 2011 bol jeho podiel exportu do Nemecka oproti roku 2007 nižší o 3,59 p. b. Do 4 rokov neskôr bol tento podiel opäť zvýšený (o 2,49 p. b.), neprekonal však predkrízovú hodnotu z roku 2007 (ako jediná krajina z V4). Konštantne klesá podiel exportu na exporte do Talianska, zahraničný obchod s ostatnými dôležitými partnermi nebol vplyvom krízy významne zasiahnutý. Výnimkou je Rumunsko, Rakúsko a Slovensko, kedy export do týchto troch krajín bol krátkodobo zvýšený. Zaujímavosťou oproti dvom predošlým krajinám je vyššia teritoriálna diverzifikácia exportu, čo naznačuje vyšší podiel ostatných krajín na exporte Maďarska, ktorý za rok 2015 činil 44,46 %. Medzi ostatné krajiny patrí napríklad Česko (podiel na exporte 3,9 %), Poľsko (3,76 %), USA (3,58 %), Holandsko (3,32 %), Španielsko (3,3 %) či Turecko (2,03 %). Z pohľadu Maďarska nepatria krajiny V4 medzi výrazne významných obchodných partnerov, a to i napriek úzkej ekonomickej a politickej spolupráci.

Obr. 14 Vývoj teritoriálnej štruktúry exportu Poľska

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Podiel exportu Poľska na exporte do Nemecka nebol negatívne ovplyvnený krízou. Tento podiel súvisle rástol, v roku 2015 bol oproti roku 2007 vyšší o 1,01 p. b. Podobne ako v ostatných krajinách V4, podiel exportu do Talianska klesá i v prípade Poľska (za obdobie 2007-2015 klesol o 1,79 p. b). Naopak rastie podiel exportu do Spojeného Kráľovstva (UK) a Česka (do roku 2015 o 0,87, resp. 0,98 p. b. oproti roku 2007). Pomerne výrazný pád bol do roku 2015 zaznamenaný v prípade Ruska, kedy oproti roku 2011 spadol tento podiel o 1,61 p. b. Pri pohľade na podiel exportu do ostatných krajín (kam patrí v roku 2015 napr. Švédsko s podielom 2,73 %, Španielsko s 2,66 %, Maďarsko s 2,66 %, Slovensko s 2,52 %) možno vidieť, že Poľsko má menej teritoriálne diverzifikovaný export v porovnaní s Maďarskom, v porovnaní s Českom a Slovensko je však jeho diverzifikácia stále vyššia.

Z teritoriálnej štruktúry exportu je zjavné, že krajiny sú najviac závislé predovšetkým na zahraničnom dopyte Nemecka. Jeden z výrazných spoločných znakov teritoriálnej štruktúry je export predovšetkým do blízkych krajín – v prípade Slovenska sa jedná napríklad o krajiny Poľsko, Česko, Maďarsko a Rakúsko, ktoré s ním zároveň hraničia. V prípade Maďarska sa jedná napríklad o rozvinutý obchod s Rumunskom. Krajiny V4 sú si dôležitými obchodnými partnermi navzájom, hoci i napriek ich teritoriálnej blízkosti a úzkej ekonomickej spolupráci má Maďarsko a Poľsko mnoho iných, dôležitejších obchodných partnerov.

5.1.4 Dielčie zhrnutie

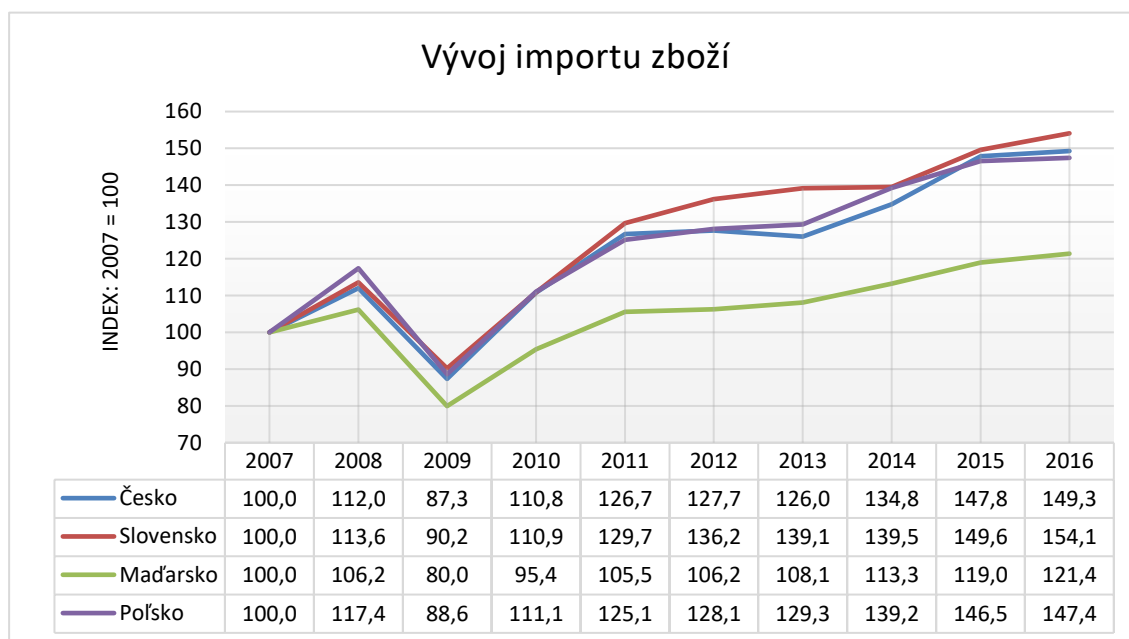
Z pohľadu vývoja exportu možno konštatovať, že najhoršie spomedzi krajín V4 si viedlo Maďarsko. Otázkou však ostáva, nakoľko bol vývin exportu Maďarska ovplyvnený zahraničnou krízou, keďže známky pomalšieho rastu v porovnaní s ostatnými krajinami vykazovalo už v roku 2008. Naopak najlepšie sa viedlo Poľsku, ktoré i napriek poklesu exportu v roku 2009 (ktorý bol spomedzi všetkých krajín najnižší) dokázalo vykázat kladný rast HDP, a ktorého export počas sledovaného obdobia rástol spomedzi krajín najrýchlejšie.

Z komoditnej a teritoriálnej štruktúry je vidieť spoločné znaky pre všetky krajiny, či už v podobe najväčšieho objemu triedy SITC 7 (stroje a dopravné zariadenia) na celkovom exporte krajín, alebo v podobe Nemecka ako hlavného obchodného partnera. Kríza nemala – až na malé zmeny podielov jednotlivých tried klasifikácie SITC či podielov krajín na exporte – na vývoj exportu zásadný dopad, ktorý by vyústil v zmenu špecializácie krajiny. Koniec koncov, zmena špecializácie krajiny vplyvom krízy by si vyžiadala rozsiahle štrukturálne reformy, ktorých účinky by sa neprejavili hneď z roka na rok. Na pozorovanie štrukturálnych zmien či špecializácie krajín je zvolené časové obdobie v empirickej časti príkrátke.

5.2 Import

5.2.1 Vývoj importu

Analogicky ako v prípade exportu, tak i v prípade importu je zahraničný obchod pozorovaný na základe základného indexu a tempa prírastku (úbytku) v medziročných zmenách. Vývoj importu prostredníctvom základného indexu je zobrazený na Obr. 15.

Obr. 15 Vývoj importu tovaru v porovnaní s rokom 2007

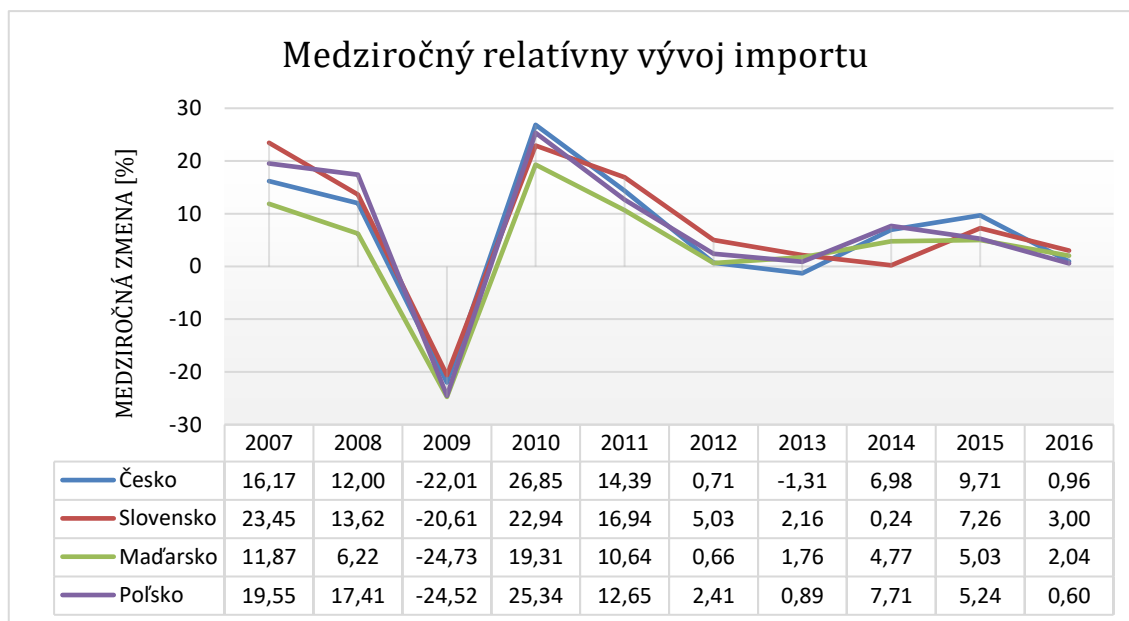
Zdroj: Eurostat (2017a), vlastné spracovanie

Rok 2009 bol rokom, ktorý – obdobne ako v prípade exportu – zasiahol najtvrdšie i import. Ten však v ďalších rokoch znova rástol (s výnimkou Česka v roku 2013).

Najprudší pád bol zaznamenaný opäť v prípade Maďarska, kedy jeho hodnota importu v krízovom roku 2009 dosahovala len 80 % hodnoty z roku 2007. V medziročnom vyjadrení klesol import Maďarska v roku 2009 o 24,73 % oproti roku 2008. Nárast importu nastal hneď v ďalších rokoch (v roku 2010 o 19,31 % oproti roku

2009), nebol však taký výrazný ako v prípade ostatných troch krajín. Zatiaľ čo tie prekonal predkrízovú hodnotu už v roku 2010 o viac ako 10 % (Česko o 10,8 %, Slovensko o 10,9 % a Poľsko o 11,1 %), Maďarsko prekonal hodnotu importu z roku 2007 až v roku 2011, kedy bol import vyšší o 5,5 %. Rast importu nebol výrazný, tempo ročného prírastku v období 2012-2016 nepresiahol hornú hranicu 5,03 %. Import Maďarska rástol zo všetkých krajín najpomalšie – v roku 2016 bola hodnota jeho importu na úrovni 121,4 % z hodnoty predkrízového roku 2007.

Vývoj importu Česka a Slovenska sa vyvíjal podobným spôsobom ako ich export. Česko zaznamenalo medziročne v roku 2009 oproti predošlému roku prudší pád importu (o 22,01 %) ako Slovensko (o 20,61 %), na druhú stranu o rok neskôr zaznamenalo i výraznejší nárast (o 26,85 %) naproti Slovensku (o 22,94 %). Ekonomický útlm v rokoch 2012 a 2013, resp. 2013 a 2014 v prípade slovenskej ekonomiky, sa prejavil negatívne i na strane importu. V Česku nastal v roku 2013 medziročný pokles importu o 1,31 % oproti roku 2012. Na Slovensku sa síce tempo prírastku importu nedostalo do záporných čísel, v roku 2014 však malo toto tempo hodnotu len 0,24 %. Po týchto „slabých“ rokoch z pohľadu importu tempo prírastku importu hneď na ďalší rok výrazne vzrástlo – v Česku sa import medziročne v roku 2014 zlepšil o 6,98 % oproti roku 2013 a v roku 2015 medziročne dokonca o 9,71 %, na Slovensku sa import medziročne v roku 2015 zlepšil o 7,26 % oproti roku 2014. Na základe bazického indexu malo v roku 2016 najvyššiu hodnotu importu spomedzi krajín V4 Slovensko, ktoré dosiahlo úroveň 154,1 % oproti roku 2007. Česká republika uzatvárala rok 2016 so 149,3% hodnotou importu z predkrízového roku 2007, čo predstavuje medzi krajinami V4 druhú najvyššiu hodnotu.

Obr. 16 Medziročný relatívny vývoj importu [%]

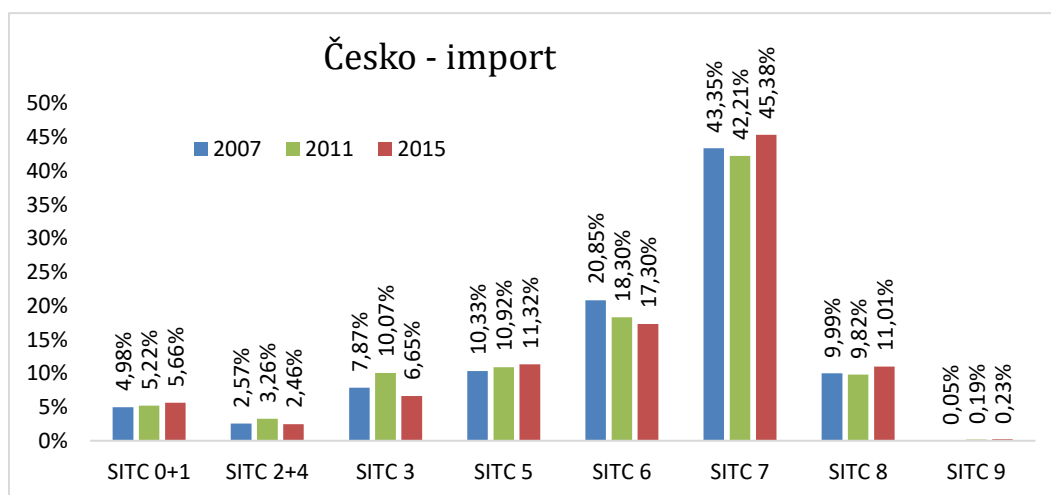
Zdroj: Eurostat (2017a), vlastné spracovanie

I napriek menšej otvorenosti Poľska zasiahla kríza jeho import pomerne výrazne, keď jeho tempo úbytku bolo v roku 2009 24,52 %, čo je len o 0,21 percentných bodov lepšie číslo ako v prípade Maďarska. Následné tempo medziročného prírastku (o 25,34 % v roku 2010) však prekonal hodnotu poklesu a Poľsko už v roku 2010 prekonal predkrízovú úroveň importu z roku 2007. Rast miery importu bol nízky predovšetkým v rokoch 2012, 2013 a 2016. Obdobne ako v prípade Česka a Slovenska, i v tomto prípade nastalo po roku 2013 výrazné oživenie importu, keď tempo prírastku v rokoch 2014 a 2015 bolo vo výške 7,71 %, resp. 5,24 %. V poslednom sledovanom roku 2016 bolo tempo medziročného prírastku len 0,6 % – najmenšie spomedzi krajín V4.

Po zhodnotení vývoja importu je možné konštatovať, že žiadna krajina si nevedla výrazne ináč v kontexte s ostatnými krajinami. Samozrejme možno spozorovať nižší rast miery importu v prípade Maďarska a tiež ročné oneskorenie ekonomického útlmu v prípade Slovenska. Každopádne je zjavné, že vývoj importu takmer zrkadlovo kopíruje vývoj exportu a HDP. Import v prípade malých otvorených ekonomík nie je poháňaný len spotrebou obyvateľstva, ale tiež spotrebou výrobného priemyslu, keďže mnoho importovaných komodít sú ďalej spracovávané medziprodukty, z ktorých konečné výrobky sú ďalej exportované do zahraničia.

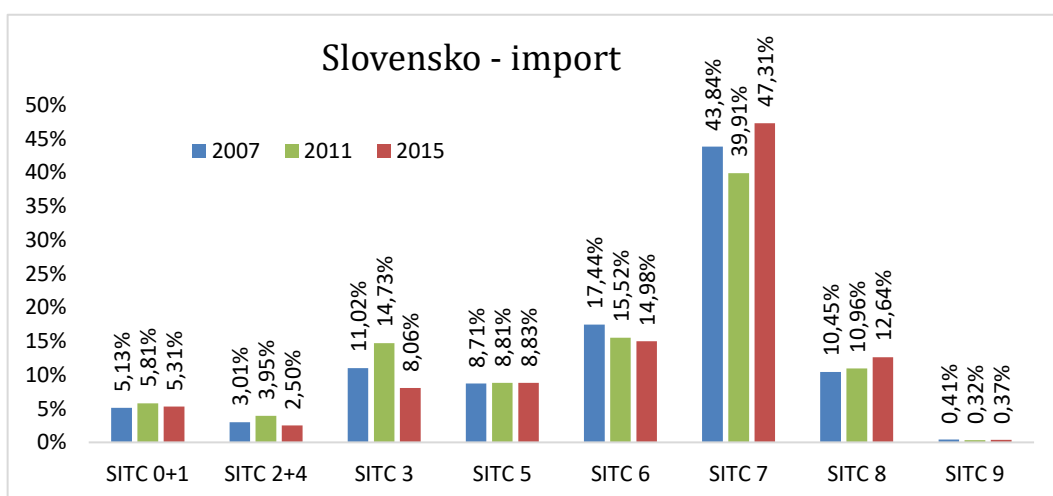
5.2.2 Komoditná štruktúra importu

Komoditná štruktúra importu je – analogicky ako v prípade exportu – sledovaná v štvorročných intervaloch – za roky 2007, 2011 a 2015. Kompletné údaje za všetky roky sú uvedené v prílohe (Tabuľky 11, 12, 13 a 14). Krajiny sú postupne charakterizované v poradí Česko, Slovensko, Maďarsko a Poľsko.

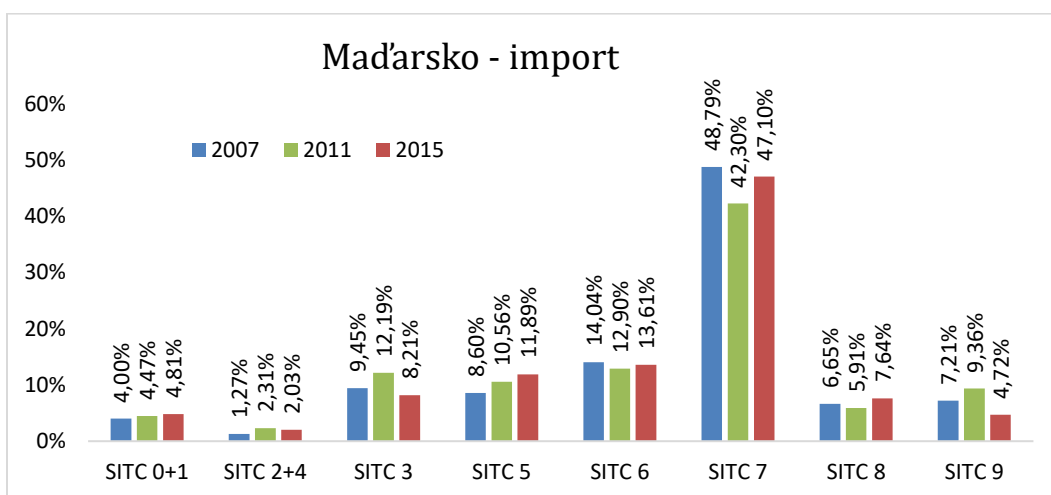
Obr. 17 Vývoj komoditnej štruktúry importu Česka
Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Komoditná štruktúra importu Česka zaznamenala výkyvy predovšetkým v triedach SITC 3 a SITC 7. V triede SITC 3, kam patria minerálne palivá a mazivá, nastal medzi rokmi 2007 až 2011 nárast o 2,2 p. b., ktorý však bol prekonalý ešte prudším poklesom za obdobie ďalších štyroch rokov (pokles o 3,42 p. b.). Triedu SITC 7, teda stroje a dopravné zariadenia, čakal opačný scenár. Podiel tejto komodity na importe najprv poklesol, keď v roku 2011 tvoril o 1,14 p. b. nižší podiel ako v roku 2007, následne však do roku 2015 opäť vrátil o 3,17 p. b. oproti roku 2011. Podobne ako tomu bolo v prípade exportu, ani v prípade importu nie je klesajúci trend podielu importu triedy SITC 6 zavinенý krízou, keďže tento trend bol nastolený ešte v predkrízovom období. Postupným zvyšovaním podielu importu na celkovom importe krajiny si prešli triedy SITC 0+1 a SITC 5.

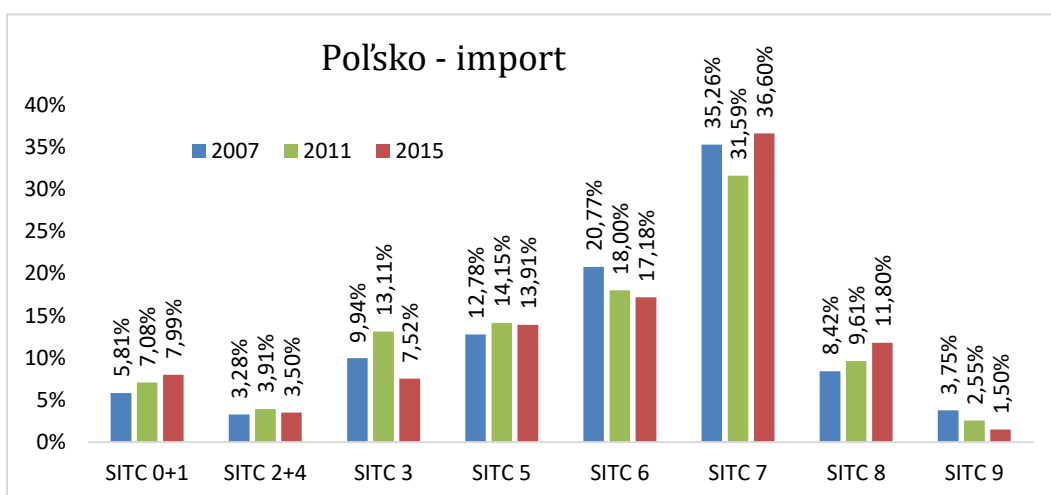
Obr. 18 Vývoj komoditnej štruktúry importu Slovenska
Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

I v komoditnej štruktúre Slovenska nastali výrazné zmeny predovšetkým v triedach SITC 3 a SITC 7. Tieto zmeny spôsobené vplyvom krízy boli prudšieho rázu ako v prípade Česka. V triede SITC 3 nastal najprv nárast podielu importu o 3,71 p. b. do roku 2011 oproti roku 2007, vzápätí počas ďalších štyroch rokov tento podiel klesol o 6,67 p. b., čo v relatívnom vyjadrení znamená pokles o 45,28 %. Pomerne výrazný pád a ešte výraznejší nárast bol zaznamenaný v podiele importu strojov a dopravných zariadení, kedy do roku 2011 poklesol oproti roku 2007 o 3,93 p. b. Následný nárast do roku 2015 bol vo výške 7,4 p. b. Postupne narastal podiel importu triedy SITC 8 a klesal podiel importu triedy SITC 6. Zmeny v ostatných triedach boli menšie, ich vývoj je znázornený na Obr. 18.

Obr. 19 Vývoj komoditnej štruktúry importu Maďarska
Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Komoditná štruktúra importu Maďarska je v mnohom podobná tej slovenskej, zvlášť vo vývoji tried SITC 3 a SITC 7. Na rozdiel od Slovenska sa však Maďarsku do roku 2015 nepodarilo prekonať hodnotu podielu triedy SITC 7 z roku 2007, keď rozdiel medzi týmito dvoma rokmi činí 1,69 p. b.. Podiel triedy SITC 3 na importe sa menil predovšetkým medzi rokmi 2011 až 2015, keď v tomto období poklesol podiel tejto triedy na importe o 3,98 p. b. Na rozdiel od Slovenska, kde sa podiel triedy SITC 5 na importe takmer nemení, v Maďarsku je zaznamenaný postupný nárast podielu importu tejto komodity (chemikálií). Vzhľadom i na vysokú exportnú výkonnosť Maďarska v tejto triede sa môže jednať o vstupy, ktoré sú potrebné na produkciu následného exportu.

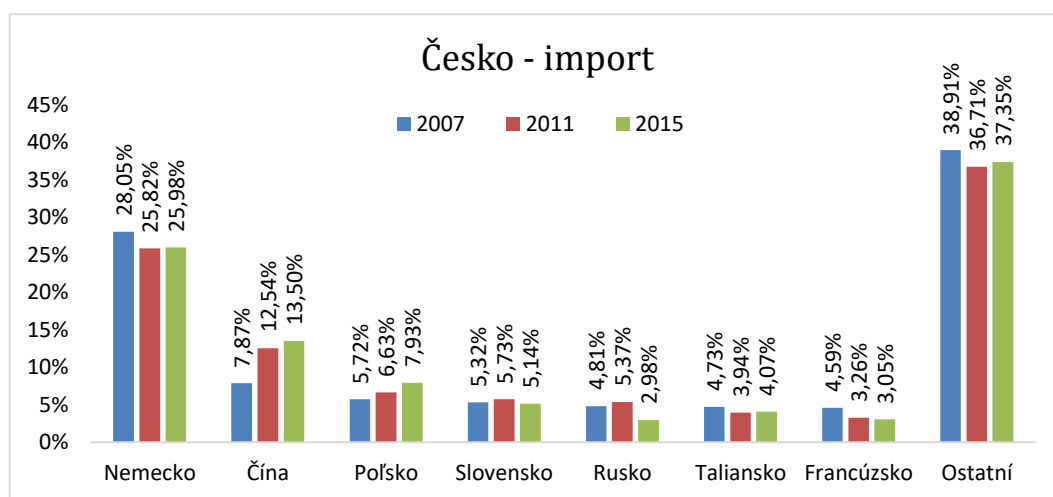
Obr. 20 Vývoj komoditnej štruktúry importu Poľska
Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Vývoj komoditnej štruktúry importu Poľska je v porovnaní s predošlými krajinami podobný hlavne vo vývoji tried SITC 3, SITC 6 a SITC 7. Z Obr. 20 možno pozorovať pokles podielu na importe u tried SITC 6 a SITC 9, a naopak rast podielu na importe u tried SITC 0+1 a SITC 8. Výrazný pokles nastal v prípade podielu na importe u triedy SITC 3, kedy medzi rokmi 2011 a 2015 klesol tento podiel o 5,52 percentných bodov, čo v relatívnom vyjadrení znamená 42,64% pokles. Podiel importu triedy SITC 7 vzrástol medzi rokmi 2011 až 2015 o 5,01 p. b. Oproti ostatným krajinám majú v prípade Poľska vysoký podiel na importe potraviny a živé zvieratá – v roku 2015 tvoril tento podiel 7,99 %. S prihliadnutím na 38miliónovú populáciu Poľska a relatívne nízky import v dôsledku vyššej uzavretosti krajiny je vyšší podiel potravín a živých zvierat na importe prirodzený.

Vývoj a zloženie komoditnej štruktúry importu je vo väčšej či menšej miere podobné vo všetkých krajinách. Podiel triedy SITC 6 na importe má vo všetkých krajinách klesajúci trend, podiel tried SITC 0+1 a SITC 8 naopak rastúci. Podobné priebehy v prípade všetkých krajín boli zaznamenané u tried SITC 3 a SITC 7, kedy krátkodobý nárast podielu na importe (u triedy SITC 3) vystriedal jeho opätovný pokles a naopak (SITC 7). Mnoho importovaných produktov sú medziprodukty slúžiace pre ďalšie spracovanie – príkladom môže byť trieda SITC 7, kam nepatria len hotové stroje či automobily, ale tiež napríklad autosúčiastky. Vzhľadom k vysokej miere otvorenosti ekonomík a ich špecializácii je potom logické, že nemalá časť importu smeruje ďalej do spracovateľského priemyslu.

5.2.3 Teritoriálna štruktúra importu

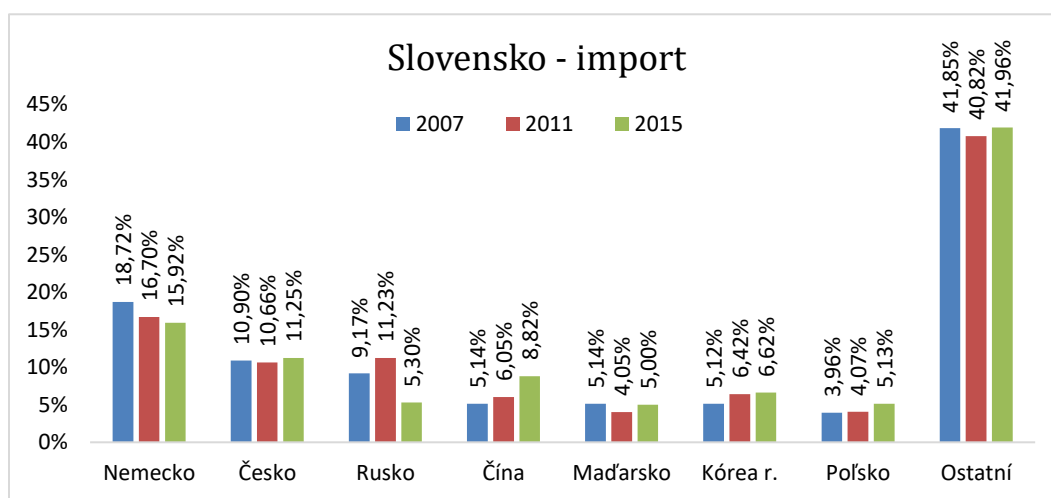
Teritoriálna štruktúra je rovnako sledovaná so štvorročnými rozdielmi za roky 2007, 2011 a 2015. Kompletne spracované údaje za všetky roky sú uvedené v prílohe (Tab. 15, 16, 17 a 18).

Obr. 21 Vývoj teritoriálnej štruktúry importu Česka

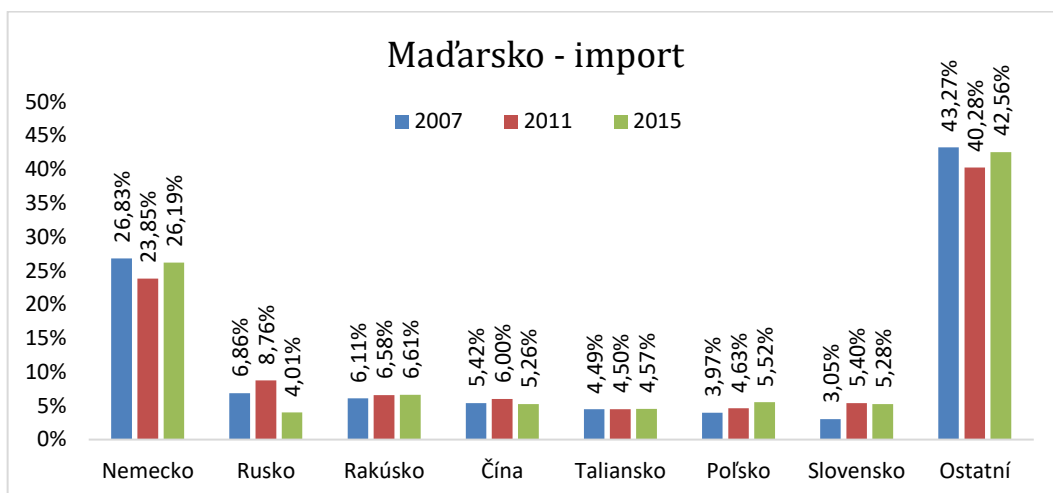
Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Dominantným importérom v prípade českej ekonomiky je Nemecko, ktorého podiel na importe zasiahnutý vplyvom krízy klesol medzi rokmi 2007 a 2011 o 2,23 p. b. Výrazný je nárast podielu importu z Číny – medzi rokmi 2007 a 2011 tento import vzrástol o 4,67 p. b., v relatívnom vyjadrení o 62,76 %. Rastúci trend importu z Číny bol nastolený už pred krízou, dá sa ale predpokladať, že práve dôsledkom krízy vzrástol podiel importu z Číny tak prudko. Rastie podiel importu z Poľska, v roku 2015 bol v porovnaní s rokom 2007 vyšší o 2,21 p. b. Pomaly stagnuje podiel importu Slovenska, Talianska, Francúzska a Ruska. Podiel importu poslednej menovanej krajiny klesol v dôsledku ekonomických sankcií medzi rokmi 2011 a 2015 o 2,39 p. b., v relatívnom vyjadrení o 44,51 %. Medzi ostatné krajiny za rok 2015 patrí napríklad Holandsko (s podielom importu 2,98 %), Rakúsko (2,98 %), Kórejská republika (2,39 %), Maďarsko (2,37 %) alebo USA (2,33 %).

Obr. 22 Vývoj teritoriálnej štruktúry importu Slovenska
Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

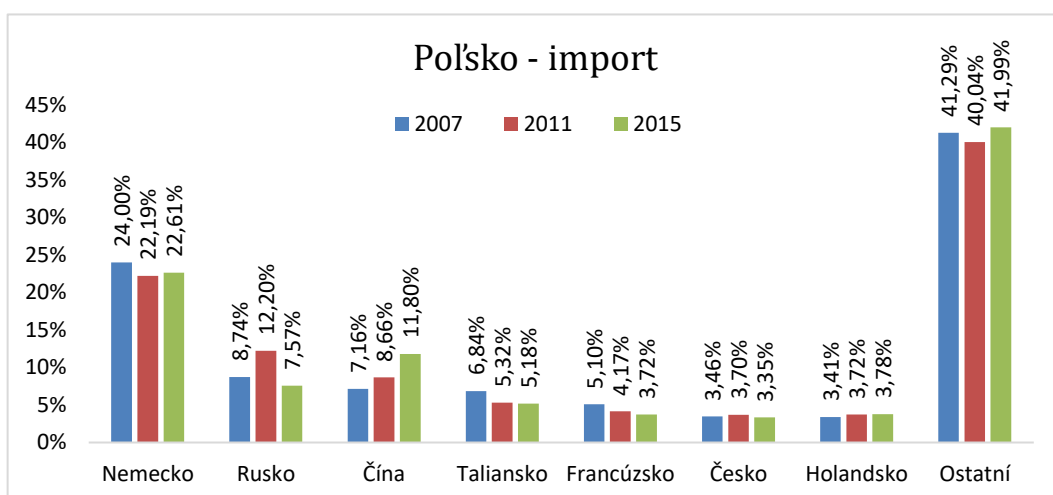
Nemecko predstavuje i pre Slovensko hlavného importéra, nie však tak dominantného ako v prípade Česka. Podiel importu Nemecka dosahoval v roku 2015 15,92 %, čo je v sledovanom období najnižší podiel (o 2,8 p. b. oproti roku 2007). Vplyvom spomínaných ekonomických sankcií klesol podiel importu z Ruska i na Slovensko – medzi rokmi 2011 a 2015 sa jedná o pokles o 5,93 p. b., čo v relatívnom vyjadrení znamená pokles o 52,8 %. Rusko bolo v roku 2011 pre Slovensko druhým najväčším importérom. Rastie podiel importu krajín z Ázie – hlavne Číny a Kórejskej republiky, ktorý medzi rokmi 2007 až 2015 vzrástol o 3,68, resp. 1,5 p. b. Pri porovnaní podielu importu ostatných krajín (41,96 %) za rok 2015 s podielom exportu (35,02 %) sa dá skonštatovať vyššia teritoriálna diverzifikácia importu ako exportu. Medzi nespomenuté krajiny, ktoré importujú na Slovensko, patrí v roku 2015 napríklad Vietnam s podielom importu 3,47 %, Taliansko s podielom 3,42 %, Francúzsko s podielom 3,35 %, Rakúsko s podielom 2,71 %, alebo Spojené kráľovstvo s podielom 1,59 % na celkovom importe Slovenska.

Obr. 23 Vývoj teritoriálnej štruktúry importu Maďarska

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Teritoriálna štruktúra importu Maďarska si prešla pár zmenami, nie však razantnými. Vplyvom krízy nastal krátkodobý pokles podielu importu z Nemecka, ktorý ani do roku 2015 i napriek predošlému rastu neprekonal hodnotu podielu na importe z roku 2007 (zaostáva o 0,64 p. b.). Podiel Ruska na importe bol v roku 2015 oproti roku 2011 nižší o 4,75 p. b. Pravdepodobne i vplyvom krízy vzrástol podiel Poľska a Slovenska na importe (medzi rokmi 2007 až 2015 o 1,55, resp. 2,23 p. b.). Podiel ostatných krajín na importe ostáva v sledovaných rokoch takmer nemenný. Medzi ostatných dôležitých partnerov importujúcich do Maďarska patrí v roku 2015 Francúzsko (5,04 %), Česko (4,82 %), Holandsko (4,54 %), Rumunsko (3,11 %) a Belgicko (2,34 %).

Obr. 24 Vývoj teritoriálnej štruktúry importu Poľska

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Ani Poľsko nie je medzi krajinami V4 výnimkou a má rovnakého hlavného importéra (Nemecko) a podobný vývoj podielu importu v prípade krajín Rusko a Čína. Pád podielu Nemecka na importe vplyvom krízy nebol ani do roku 2015 prekonaný, keď za hodnotou z roku 2007 zaostával o 1,39 p. b. Pád podielu Ruska na importe (medzi rokmi 2011 a 2015 o 4,63 p. b.), ktoré bolo v roku 2011 druhým najväčším importérom, spolu s rastom podielu Číny na importe (medzi rokmi 2011 a 2015 o 3,14 p. b.) zapríčinil, že druhým najväčším importérom v roku 2015 bola práve Čína s podielom 11,8 % na celkovom importe. Klesal podiel importu Talianska a Francúzska, podiel importu Česka a Holandska sa takmer nezmenil. Medzi ostatné krajiny importujúce do Poľska v roku 2015 patrí napríklad USA (podiel 2,72 %), Spojené kráľovstvo (2,66 %), Belgicko (2,42 %), Španielsko (2,14 %), Švédsko (1,82 %), Slovensko (1,79 %), alebo Rakúsko (1,76 %).

Vo všetkých krajinách je azda najväčšou zmenou pokles podielu importu Ruska. Ten nebol zapríčinený krízou, ale politickými opatreniami a ekonomickými sankciami (viac vid' Rada EÚ, 2017). Zároveň pomerne prudko rastie podiel importu krajín z Ázie – hlavne z Číny, ale i Kórejskej republiky. Slovensko, Maďarsko a Poľsko majú za rok 2015 veľmi podobnú hodnotu, čo sa týka podielu ostatných krajín na celkovom importe (41,96 – 42,56 %). Z tohto pohľadu za nimi zaostáva Česko so svojou hodnotou 37,35 %, ktoré tak má z hľadiska teritoriálnej štruktúry najmenej diverzifikovaný import.

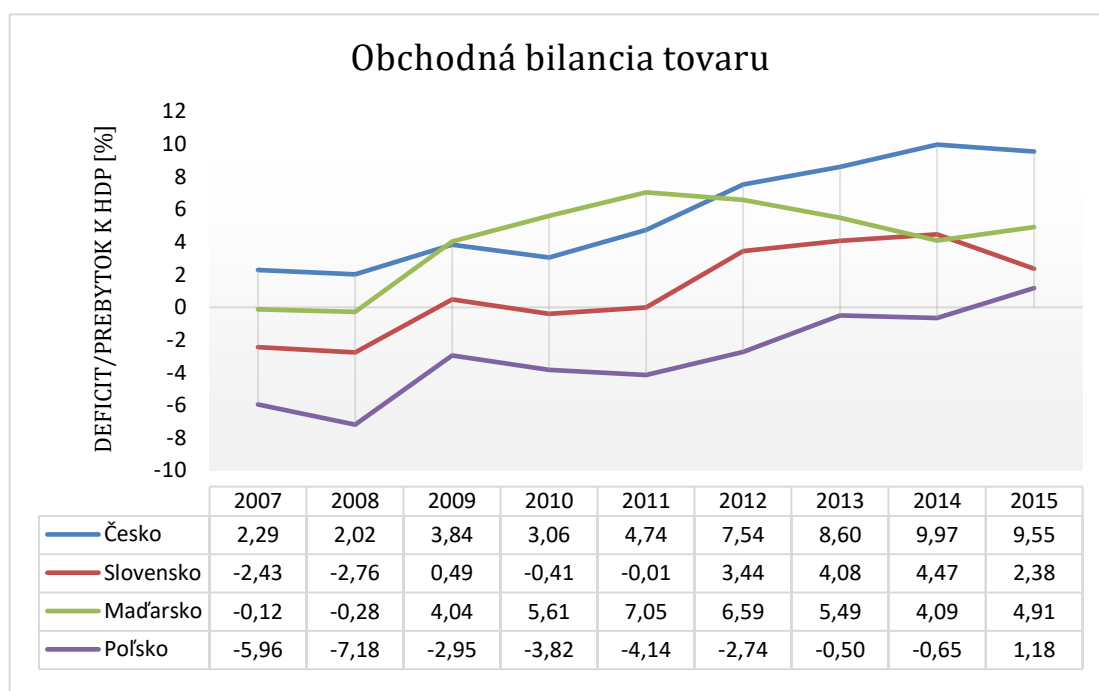
5.2.4 Dielčie zhrnutie

Pri pohľade na vývoj importu počas sledovaného obdobia možno konštatovať, že najhoršie spomedzi krajín V4 si viedlo Maďarsko (rovnako ako i v prípade exportu). V porovnaní s ostatnými krajinami bola hodnota rastu jeho importu v roku 2016 oproti roku 2007 viac ako dvojnásobne nižšia. Vývoj importu ostatných krajín bol podobný, najvyššiu hodnotu importu v roku 2016 oproti predkrízovému roku 2007 dosiahlo Slovensko. Zvyšné 2 krajiny ale zaostávali len o pár percent. Rovnako ako v prípade exportu, i na import mal ekonomický útlm a spomalenie rastu HDP krajín negatívny vplyv. Natol'ko negatívny, že tempo medziročného prírastku importu v Česku dosiahol v roku 2013 záporných čísel. Tempá prírastku v ostatných krajinách síce počas útlmu nedosahovali vysokých, ale stále kladných hodnôt.

Z komoditnej a teritoriálnej štruktúry je – rovnako ako v prípade exportu – i v prípade importu možné identifikovať spoločné znaky pre všetky krajiny. Rovnakým znakom je napríklad dominantný podiel triedy SITC 7 (stroje a dopravné zariadenia) na importe všetkých krajín, alebo tiež klesajúci trend podielu triedy SITC 6 a rastúce trendy podielov tried SITC 0+1 a SITC 8 na importe. Z hľadiska teritoriálnej štruktúry predstavuje Nemecko najdôležitejšieho importéra pre všetky krajiny. Výrazne klesol import z Ruska, naopak výrazne narastal import z ázijských krajín. Tieto zmeny ale nie sú dôsledkom krízy. Trend rastu importu krajín z Ázie bol nastolený ešte pred krízou, pokles importu z Ruska majú na svedomí ekonomické sankcie. Dá sa skonštatovať, že vplyv krízy nemal na vývoj komoditnej či teritoriálnej štruktúry importu zásadný vplyv.

5.3 Vývoj obchodnej bilancie tovaru

Dôležitosť sledovania obchodnej bilancie ako dôležitého ukazovateľa vypovedajúceho o kvalite zapojenia zeme do zahraničného obchodu a konkurencieschopnosti zeme je popísaná v literárnej rešerši. V tejto kapitole je podrobnejšie popísaný vplyv krízy na vývoj obchodnej bilancie tovaru, ktorá je porovnávaná a popisovaná v kontexte s ostatnými krajinami.

Obr. 25 Deficit/prebytok salda obchodnej bilancie tovaru v pomere k HDP (2007-2015) [%]
Zdroj: Svetová banka (2016b), vlastné spracovanie

Výrazné zlepšenie obchodnej bilancie tovaru nastalo v prípade Slovenska, Maďarska a Poľska v roku 2009, kedy sa dôsledky krízy prejavili najtvrdšie. Zlepšenie obchodnej bilancie tovaru Česka (o 1,82 p. b.) bolo v porovnaní s týmito krajinami poniekiaľ miernejšie. Dôvodom rapidného zlepšenia salda práve v roku 2009 bol prudší pokles importu ako exportu, čo bolo zapríčinené dôsledkom krízy. Krajiny ako Slovensko, Maďarsko a Poľsko mali ešte v predkrízových rokoch 2007 a 2008 záporné saldo obchodnej bilancie tovaru. Hoci Maďarsko už pred krízou oscillovalo okolo hodnoty 0, túto pomyselnú hranicu sa mu podarilo prekonať až v roku 2009 (vďaka rastu salda o 4,31 p. b. oproti roku 2008), rovnako ako i Slovensku (medziročný rast salda o 3,25 p. b. oproti roku 2008). Obchodná bilancia tovaru Poľska sa vplyvom krízy dokázala podstatne zlepšiť (o 4,24 p. b. oproti roku 2008), do prebytku sa ale pre jeho vysoké negatívne saldo v predkrízovom období (v roku 2008 7,18 %) nedostalo. Česko zaznamenáva pozitívne saldo obchodnej bilancie už od roku 2005, i následkom krízy sa mu však podarilo zlepšiť pozitívne saldo obchodnej bilancie na hodnotu 3,84 % v roku 2009.

V ďalšom období obchodná bilancia krajín mimo Maďarska opäť poklesla, Slovensko v rokoch 2010 a 2011 zaznamenalo záporné saldo s hodnotami 0,41 % a 0,01 % v pomere k HDP. Výrazne boli obchodné bilancie zlepšené až v roku 2012, kedy oproti predošlému roku bola česká obchodná bilancia tovaru zlepšená o 2,79 p. b, slovenská o 3,45 p. b. a poľská o 1,41 p. b. Opačný scenár sa odohrával v Maďarsku, kedy krajina v kontraste so zvyšnými troma krajinami zaznamenala zhoršenie salda obchodnej bilancie až v roku 2012, kedy sa saldo bilancie znížilo o 0,45 p. b., a znižovalo sa až do roku 2014, kedy sa klesanie pozitívneho salda zastavilo na hodnote 4,09 % v pomere k HDP. V roku 2015 bolo saldo obchodnej bilancie Maďarska znova vylepšené, medziročne o 0,82 p. b. Poľsko sa nakoniec – ako posledná z krajín V4 – dostalo do prebytku obchodnej bilancie až v roku 2015, keď hodnota jeho kladného salda predstavovala 1,18 % v pomere k HDP. V poslednom spomínanom roku (2015) zároveň poklesla bilancia Slovenska relatívne prudko o 2,09 p. b. oproti roku 2014.

Posledným rokom sledovanej 9ročnej časovej rady je rok 2015. Tento rok ukončili všetky krajiny v prebytku, ich výsledné pozitívne saldo obchodnej bilancie tovaru v pomere k HDP bolo v prípade Česka 9,55 %, Slovenska 2,38 %, Maďarska 4,91 % a Poľska 1,18 %. Na zistenie zlepšenia či zhoršenia salda obchodnej bilancie vplyvom krízy poslúži porovnanie na základe zmeny medzi rokom z počiatku a konca časovej rady, teda rokmi 2007 a 2015. V tomto 9ročnom období sa obchodná bilancia tovaru Česka zlepšila o 7,26 p. b, nasledovaná bilanciou Poľska so zlepšením o 7,14 p. b., Maďarska o 5,03 p. b. a Slovenska o 4,81 p. b. Dalo by sa teda konštatovať, že z hľadiska obchodnej bilancie tovaru si najlepšie viedlo Česko, a to ako z pohľadu celkovej hodnoty pozitívneho salda v roku 2015, tak i z hľadiska najvýraznejšieho zlepšenia obchodnej bilancie tovaru počas obdobia krízy.

5.4 Vývoj menového kurzu

Význam meny a jej vplyv na zahraničný obchod je uvedený v literárnej rešerši. Ako je tam uvedené ďalej, Lacina a Toman (2009) považujú za zásadný problém českej ekonomiky na začiatku krízy predovšetkým príliš rýchle zhodnocovanie českej meny voči euru a následné znehodnotenie v poslednej tretine roku 2008. Obdobným vývojom si prešiel i maďarský forint a poľský zlotý. Rovnako i Dědek (2014) považoval pre Slovensko za jeho hlavný problém hyperaktivitu kurzového posilňovania. Slovenská koruna na rozdiel od ostatných mien ale neprešla fázou následnej depreciácie. Jednotlivé relatívne zmeny, ako i dátumy a hodnoty najvyššieho a najnižšieho nominálneho kurzu voči euru, sú znázornené v Tabuľke 2.

Tab. 2 Najväčšie zmeny nominálnych kurzov mien krajín V4

Krajina	Dátum	Kurz	Zmena
Česko	21. 7. 2008	22,968 CZK/EUR	28,4 %
	17. 2. 2009	29,49 CZK/EUR	
Maďarsko	18. 7. 2008	228,16 HUF/EUR	38,72 %
	06. 3. 2009	316,5 HUF/EUR	
Poľsko	28. 7. 2008	3,0253 PLN/EUR	61,3 %
	17. 2. 2009	4,8795 PLN/EUR	
Slovensko*	30. 1. 2007	35,278 SKK/EUR	14,61 %
	31. 12. 2008	30,126 SKK/EUR	

Zdroj: ECB (2017), vlastné spracovanie

*pozn.: v prípade Slovenska sa jedná o zhodnotenie jeho nominálneho kurzu

Spomedzi mien Česka, Maďarska a Poľska postihlo najväčšiu relatívnu zmenu nominálneho kurzu poľské zlotý, ktoré si prešlo 61,3% depreciáciou vzhľadom na hodnotu nominálneho kurzu voči euru zo dňa 28. 7. 2008. Nižšou depreciáciou si prešiel maďarský forint a česká koruna, ktoré boli oslabené o 38,72 %, resp. 28,4 % vzhľadom ku dňom, kedy bola ich hodnota nominálneho kurzu najnižšia. Prudkú depreciáciu poľského zlotý vysvetľuje Mitrega-Niestroj (2011) tiež ako dôsledok špekulatívneho útoku na poľskú menu. Z veľkej časti boli ale meny oslabené z dôvodu ich zníženej dôveryhodnosti, panike na finančnom trhu a následnom vysokom odlive zahraničného kapitálu, ktorý vyvolal zvýšenú ponuku národných mien na devízových trhoch, čoho následkom bola depreciácia týchto národných mien.

Nominálna hodnota kurzu slovenskej koruny voči euru v predkrízovom období výrazne posilňovala, keď za necelé 2 roky apreciovala o 14,61 %. Pred vstupom do eurozóny posilňovala i centrálna parita slovenskej koruny v ERM II⁸, keď bola dvakrát revalvovaná. Prvá revalvácia o 8,5 % sa uskutočnila v marci 2007 (z hodnoty 38,46 na 35,44 SKK/EUR), koncom mája 2008 bola vykonaná druhá, výraznejšia revalvácia o 17,6 % (z hodnoty 35,44 na 30,126 SKK/EUR). 8. 7. 2008 bol kurz v hodnote 30,126 SKK/EUR neodvolateľne zafixovaný a s ním potom slovenská koruna vstúpila začiatkom roku 2009 do európskej hospodárskej a menovej únie. Dátum definitívneho zafixovania slovenskej meny voči euru nastal približne 2-3 týždne predtým, ako česká koruna, maďarský forint a poľský zlotý dosiahli najnižšie hodnoty nominálnych kurzov voči euru, po ktorých tieto meny výrazne depreciovali. Zafixovaná slovenská koruna si tak už nemohla dovoliť výrazné znehodnotenie. V čase zafixovania meny nebolo do úvahy nebolo brané to, že dôsledky krízy môžu mať tak hlboký dopad – pre mnohých sa tak voľba silného kurzu slovenskej koruny voči euru, ktorá sa nedala vziať späť, mohla zdať ako nie príliš šťastné rozhodnutie (Dědek, 2014; NBS, 2008).

⁸ kurzový mechanizmus ERM II (Exchange Rate Mechanism) je mechanizmus fixovania zúčastnených mien na euro v rámci tzv. fluktuálneho pásma (ČNB, 2003)

Po výraznej deprecii začal kurz českej koruny opäť posilňovať, medzi rokmi 2011 až 2013 (len do novembra) sa jej nominálny kurz voči euru pohyboval v rozpätí od 24,018 do 26,121 CZK/EUR. V novembri 2013 spustila Česká národná banka devízové intervencie, ktorými devalvovala českú korunu na hodnotu nepresahujúcu spodnú hranicu 27 CZK/EUR. Príčinou tohto kroku nebola snaha ČNB urobiť ceny konkurencieschopnejšími a tým podporiť export, ale utlmiť dezinflačné tendencie a držať hodnotu inflácie na úrovni okolo 2 %. Zvýšená konkurencieschopnosť cien domácich exportérov bola len vedľajším efektom devízových intervencií (ČNB, 2017). Kurz českej koruny sa približne do polovice roku 2015 pohyboval okolo hodnoty 27,5 CZK/EUR s výnimkou krátkodobého oslabenia na hodnotu 28,405 CZK/EUR, ktoré prišlo v januári 2015 (presný dátum 13. 1. 2015). Od polovice roku 2015 a následne celý rok 2016 sa pohyboval nominálny kurz blízko hodnoty 27 CZK/EUR. V roku 2016 bol kurz českej koruny na základe porovnania s priemernou hodnotou⁹ za rok 2010 slabší o 6,92 %.

Nominálny kurz maďarského forintu po roku 2009 neprešiel nijakou výraznou apreciáciou kurzu podobnej tej pred krízy. Kurz bol postupom času naďalej vo väčšej či menšej miere oslabovaný, jeho najslabšia nominálna hodnota 322,78 HUF/EUR pochádza zo dňa 15. 1. 2015. V poslednom sledovanom roku 2016 sa jeho nominálna hodnota pohybovala v rozpätí 303,86 – 318,35 HUF/EUR. Pri porovnaní priemerných hodnôt¹⁰ za roky 2010 a 2016 deprecioval maďarský forint o 13,05 %.

Obdobne ako kurz forintu, ani nominálny kurz poľského zlotý neprešiel výraznou zmenou po roku 2009 – jediné výraznejšie oslabenie kurzu bolo počas poslednej štvrtiny roku 2011, kedy najvyššia hodnota kurzu 4,5607 PLN/EUR je nameraná k dátumu 14. 12. 2011. Kurz zlotý v rokoch 2012 až 2015 osciloval okolo hranice 4,2 PLN/EUR, v poslednom sledovanom roku 2016 mierne zoslabil. V porovnaní s priemernými hodnotami kurzu¹¹ v rokoch 2010 a 2016 bol poľský forint slabší o 9,22 % v roku 2016 oproti 2010. Vývoj nominálnych kurzov jednotlivých mien je na Obr. 26, 27, 28 a 29, ktoré sú v prílohe.

5.5 Zhrnutie empirickej časti práce

Empirická časť práce na základe analýzy vybraných premenných a deskriptívnej štatistiky sleduje vývoj premenných export a import, ich komoditnú a teritoriálnu štruktúru, hodnotu salda obchodnej bilancie tovaru, vývoj reálneho HDP a vývoj nominálnych menových kurzov.

Ako bolo spomínané v dielčích zhrnutiach, z pohľadu importu a exportu si najhoršie viedlo Maďarsko, ktoré – oproti ostatným trom krajinám – zaznamenalo najtvrdší pád týchto ukazovateľov v roku 2009 a následný najpomalší rast v ďalších rokoch. Zvyšné tri krajiny si z pohľadu importu viedli približne rovnako, z pohľadu ex-

⁹ priemerná hodnota kurzu v roku 2010 bola 25,284 CZK/EUR, v roku 2016 27,034 CZK/EUR

¹⁰ priemerná hodnota kurzu v roku 2010 bola 275,48 HUF/EUR, v roku 2016 311,44 HUF/EUR

¹¹ priemerná hodnota kurzu v roku 2010 bola 3,9947 PLN/EUR, v roku 2016 4,3632 PLN/EUR

portu zaznamenalo najlepšie výsledky Poľsko. Trendy rastu a poklesu importu a exportu výrazne kopírovali trend rastu a poklesu HDP, čo len dokazuje vzájomnú pozitívnu závislosť týchto ukazovateľov.

Sledovanie komoditnej a teritoriálnej štruktúry krajín ukázalo, že kríza – až na krátkodobé výkyvy – nemala na zmenu týchto štruktúr výrazný vplyv. Komoditná štruktúra ďalej ukázala podobnosť krajín v exporte a importe, a tým i ich špecializáciu – všetky krajiny dosahovali najvyššie čísla v dovoze a vývoze strojov a dopravných zariadení. Pri sledovaní teritoriálnej štruktúry je možné si všimnúť inklinovanie krajín k obchodu s krajinami, ktoré sú teritoriálne blízko. Medzi spoločných obchodných partnerov všetkých krajín patrí hlavne Nemecko, Francúzsko, Taliansko, Rakúsko a Rusko. Krajiny V4 sú si tiež vo väčšej či menšej miere významnými obchodnými partnermi navzájom.

Dôsledky krízy sa prejavili na vývoji salda obchodnej bilancie tovaru predovšetkým v roku 2009, kedy následkom prudšieho pádu importu ako exportu bola zlepšená obchodná bilancia tovaru u všetkých krajín. V roku 2009 sa prvýkrát do prebytku dostalo Maďarsko a Slovensko, Poľsko sa do prebytku dostalo až v roku 2015. Saldo českej obchodnej bilancie tovaru pretrvávalo v prebytku už od roku 2005. Ak vezmeme do úvahy porovnanie zlepšenia salda obchodnej bilancie medzi rokmi 2007 a 2015, najviac bolo zlepšené saldo Česka a Poľska, najmenej saldo Slovenska.

V práci je ďalej sledovaný vývoj menového kurzu, ktorý zohráva v zahraničnom obchode dôležitú rolu, o čom pojednáva i literárna rešerš. Zatiaľ čo v dobe krízy prešli všetky 3 národné meny výraznou depreciáciou, slovenská koruna si prešla len fázou silnej apreciacie. Najvýraznejšou depreciáciou si prešlo poľské zlotý. Vo vývoji ukazovateľov zahraničného obchodu si však krajiny s národnou menou nevedli výrazne lepšie ako Slovensko, ktoré prijalo spoločnú menu euro. Export Slovenska sa v konečnom dôsledku vyvíjal podobne ako export Česka, pritom česká koruna bola dvakrát výrazne oslabená. Vývoj zahraničného obchodu krajín Visegrádskej skupiny tak ukázal, že sa spoločná mena v čase krízy nemusí hneď javiť ako nutné zlo.

6 Diskusia

Hned' prvá veta v literárnej rešerši hovorí o zahraničnom obchode ako veľmi dynamickej zložke ekonomickej aktivity a hlavnej hnacej sile hospodárskeho rastu v mnohých krajinách (Ghibutiu, 2013). Proti tomuto tvrdeniu sa ťažko hľadajú námietky, pretože je vo všeobecnosti pravdivé. Zahraničný obchod má na ekonomický rast zvlášť menších a otvorených ekonomík zásadný vplyv. V súvislosti s rozšírením krízy po celom svete sa naskytla otázka, či má kríza vplyv i na úpadok v zahraničnom obchode. Napriek tomu, že Trifu (2010) prisudzuje kríze len malý vplyv na obchod, väčšina ostatných ekonómov (Bolotov, Čajka a Gajdušková, 2013; Rakouský, 2012; Mitrega-Niestroj, 2011; Gajdušková a Krčál, 2011) považujú vplyv krízy na zahraničný obchod za značný. To súhlasí i s výsledkami vlastného empirického výskumu, na základe ktorých je možno považovať vplyv krízy za nepopierateľný. V empirickej časti práce sa tempá medziročných prírastkov (úbytkov) exportu a importu vo väčšej či menšej miere podobali na tempá medziročného rastu (poklesu) HDP krajín. To len korešponduje s tvrdeniami Škubny a kol. (2011) a Gajduškovej a Krčála (2011) ohľadne silnej pozitívnej korelácie medzi vývojom importu a exportu a vývojom HDP. Kríza síce mala vplyv na krátkodobý prepád importu, exportu a HDP, nemala ale významný vplyv na zmenu komoditnej či teritoriálnej štruktúry obchodu. S týmito výsledkami sa zhodujú tiež výsledky štúdie od Taušera a Čajky (2014). Ako už bolo spomenuté v empirickej časti práce, i keby boli prijaté veľké štrukturálne reformy, ich účinky by sa prejavili až v dlhšom časovom období. Na sledovanie účinnosti týchto reforiem na zahraničný obchod či sledovanie zmeny špecializácie krajín je sledované obdobie, do ktorého je zasadená táto bakalárska práca, príkrátke.

Búrlivú diskusiu v zahraničnom obchode vyvoláva otázka, či je lepšie počas krízy mať vlastnú alebo spoločnú menu. Z teórie devízových kurzov je zrejmé, že v dobe krízy by veľkou výhodou mala byť schopnosť znehodnotenia meny (Lacina a Toman, 2009). To sa v prípade českej koruny, maďarského forintu a poľského zlotý skutočne stalo, keď nominálne kurzy týchto mien v priebehu 7-8 mesiacov výrazne depreciovali o niekoľko desiatok percent. Slovenská koruna si prešla len fázou silnej apreciácie, čo Dědek (2014) považuje za zásadný problém. Okrem poklesu zahraničného dopytu to bola práve silná slovenská koruna, resp. nemožnosť znehodnotenia eura, ktorú považuje Taušer a Čajka (2014) a Sobiják (2013) za jeden z možných dôvodov prudkého pádu exportu Slovenska. V prospech názoru týchto ekonómov hovoria i výsledky Čárskeho a kol. (2012), ktoré vypovedajú o rýchlejšom oživení exportu v krajinách s pohyblivým menovým kurzom. Výsledky vlastného empirického výskumu sú poniekiaľ odlišné. Pád exportu (a importu) Slovenska v roku 2009 nebol spomedzi krajín V4 najhorší, rovnako ako ani jeho opätovný nárast nebol z týchto krajín najpomalší. Na základe výsledkov empirickej časti sa najhoršie darilo Maďarsku, a to i napriek výraznému oslabeniu jeho meny. Slovensko si v horizonte sledovaného obdobia viedlo takmer identicky ako Česká republika, ktorej mena bola oslabená hned' dvakrát – najprv výrazne na začiatku krízy, potom vplyvom intervencií ČNB od roku 2013. I napriek týmto dvom oslabeniam meny nebol rast exportu Česka výrazne lepší, medzi rokmi 2007 a 2016 bolo zlepšenie českého

(o 64,6 %) a slovenského exportu (o 64,1 %) takmer identické. Jedno z vysvetlení môže byť to, že hoci české ceny (rovnako ako i maďarské alebo poľské) boli v dôsledku oslabenia meny konkurencieschopnejšie, exportéri museli vyvieť viac tovaru, aby hodnota exportu bola rovnaká ako v prípade zachovania silnej meny. A to mohol byť v čase krízy z dôvodu nízkeho zahraničného dopytu problém – možno bolo vyvezené väčšie množstvo tovaru, ale keďže bol predávaný za nižšiu cenu, v súčte exportéri získali rovnaký finančný obnos, akoby predali menej tovaru za vyššiu cenu. Druhým vysvetlením, prečo si export Slovenska nevedol horšie ako export ostatných krajín, môže byť zvýšená dôveryhodnosť eura a odstránenie kurzovej volatility, ktorá má na zahraničný obchod negatívny vplyv (Šimáková, 2016; Cociu, 2007; Rajan, 2004; Rose, 2000), hoci sa nájdu i opozitné názory (Nicitá, 2013; Hudson a Straathof, 2010). Vyššia dôveryhodnosť meny a odstránenie kurzovej volatility sú dôležité faktory pri rozhodovaní investorov o ponechaní svojho zahraničného kapitálu v danej zemi. Keďže táto práca nesleduje tok priamych zahraničných investícií (PZI), je možné len predpokladať, že na základe spomenutých argumentov tak bolo Slovensko pre zahraničných investorov atraktívnejšou a vhodnejšou krajinou pre PZI, ktoré majú na exportnú výkonnosť zahraničného obchodu veľký vplyv. I keď je ťažké kvantifikovať vplyv eura na zahraničný obchod, keďže Slovensko ho prijalo na začiatku krízy v roku 2009, z empirickej časti práce nemožno tvrdiť, že euro malo na zahraničný obchod Slovenska negatívny vplyv. Sobiják (2013) a Jevčák (2011) považujú vplyv eura za pozitívny, aspoň čo sa týka dlhšieho časového obdobia. Jednoznačný záver a odpoveď na otázku prvého vedľajšieho cieľa práce, či je počas krízy lepšie mať vlastnú alebo spoločnú menu, neexistuje, keďže nebola dokázaná výrazná prevaha výhod spoločnej či národnej meny. Každopádne na základe výsledkov empirickej časti práce je tvrdenie, že euro malo na zahraničný obchod negatívny vplyv, dostatočne vyvrátené.

Druhým avizovaným vedľajším cieľom práce bolo zhodnotiť, či sa lepšie darilo malým otvoreným ekonomikám alebo veľkej a menej otvorenej ekonomike Poľska. Podľa Kruliša (2015) poskytuje otvorený prístup krajín k zahraničnému obchodu príležitosti pre exportne-orientovaný rast, uľahčený prevod technológií a riadiacich metód, a urobil región atraktívny pre priame zahraničné investície. Tieto výhody, ktoré v sebe skrýva vysoká miera otvorenosti krajín, môžu byť ale v čase krízy veľkou nevýhodou. K ilustrácii pravdivosti tohto tvrdenia môžu dobre slúžiť ekonomiky V4. Všetky tri malé a otvorené ekonomiky si prešli výraznejším pádom exportu ako Poľsko. Bolo to tiež práve Poľsko, ktoré na základe bázičného indexu malo v roku 2016 najvyššiu hodnotu exportu zahraničného obchodu spomedzi týchto krajín. A bolo to práve Poľsko, ktoré, dokonca ako jediná krajina EÚ, dokázalo v krízovom roku 2009 vykázať kladný rast reálneho HDP o 2,8 %. Dôvodom takéhoto vývoja je podľa Taušera a Čajky (2014) a Mitregy-Niestroj (2011) skutočnosť, že ťahúňom poľskej ekonomiky je jeho vnútorný trh a krajina nie je na zahraničnom obchode závislá v takej miere ako Česko, Slovensko alebo Maďarsko. Iným vysvetlením tiež môže byť výrazné oslabenie poľskej meny, ktorá v porovnaní s ostatnými dvoma národnými menami zažila najsilnejšiu deprecáciu. V miere rastu importu si

Pol'sko viedlo približne rovnako ako Česko a Slovensko, výraznejšie rozdiely zaznamenané neboli. Na porovnanie úspešnosti krajiny v zahraničnom obchode počas krízy tiež môže slúžiť vývoj obchodnej bilancie tovaru. Pri pohľade na rok 2015 je síce Poľsko na poslednom mieste s najnižším prebytkom, avšak pri porovnaní vývoja medzi rokmi 2007 až 2015 bolo saldo obchodnej bilancie tovaru Poľska zlepšené o 7,14 p. b., čo je v porovnaní so zlepšením obchodnej bilancie prvého Česka (o 7,26 p. b.) horší výsledok len o zanedbateľných 0,12 p. b. Pri zvážení výsledkov empirickej časti práce tak je možné konštatovať, že v porovnaní s Českom, Slovenskom a Maďarskom, ako zástupcami malých otvorených ekonomík, sa viac darilo Poľsku, ktorá ako jediná z krajín V4 reprezentuje veľkú a menej otvorenú ekonomiku.

6.1.1 Odporúčania pre tvorcov hospodárskej politiky

Podporovať zahraničný obchod (hlavne export) sa dá priamym či nepriamym spôsobom. Pri nepriamom spôsobe podpory zahraničného obchodu považujem za nutné účasť štátu v podobe vládnych investícií do infraštruktúry, vzdelania, výskumu a vývoja. Týmito investíciami by mal byť položený základný kameň pre ekonomický rast krajiny. Tento rast bude v prípade vhodných legislatívnych podmienok a vybudovanej infraštruktúre tiež silným impulzom pre príliv priamych zahraničných investícií, vďaka ktorým budú následne vytvorené nové pracovné miesta, čoho dôsledkom bude vyššia produkcia odzrkadlená i na strane exportu. Má to však jedno veľké ALE. K naplneniu týchto krokov je potrebná výrazná investícia, ktorej návratnosť sa ukáže až v dlhšom časovom horizonte, a dôsledkom ktorej sa môže zadlženosť štátu krátkodobo zvýšiť. To v očiach potenciálnych voličov – očakávajúcich okamžitú návratnosť tejto investície – nemusí vyznieť ako zodpovedný krok vlády a ich preferencie by sa tým mohli zmeniť. Veľkým problémom potom môže byť motivácia politikov, kedy motivácia byť vo vláde i v nasledujúcom volebnom období môže prevýšiť motiváciu pomôcť rozvoju exportu v krajine i za cenu možnej straty politického mandátu v budúcom období.

Ako priamy spôsob podpory zahraničného obchodu odporúčam zaviesť bezplatné exportné poradenstvo a spravodajstvo. Vlády by mali dostatočne motivovať exportérov, aby exportné poradenstvo využívali. Využitím poradenstva tak môže dôjsť k zníženiu počtu chýb a finančných strát exportérov z dôvodu nedostatočných informácií. Spravodajstvo zasa môže pravidelne publikovať dôležité informácie a hľadať príležitosti pre export. Spolu s pričinením centrálnych bánk – ktorým odporúčam držať úrokové sadzby na čo najnižších možných hodnotách, aby podporili prudší ekonomický rast – by mohlo byť ekonomické poradenstvo a spravodajstvo vhodným nástrojom na podporu exportu. Motiváciou pre exportérov mimo toho, že poradenstvo a spravodajstvo budú bezplatné, budú i zvýhodnené podmienky pre financovanie či poistenie ich následných exportov pri doložení riadneho dokladu o využití poradenstva. Vláda by tým mohla motivovať prevažne malé a stredné podniky, ktoré so zahraničným obchodom nemusia mať veľa skúseností.

7 Záver

Bakalárska práca sleduje vývoj zahraničného obchodu krajín Visegrádskej skupiny v čase krízy (obdobie rokov 2007 – 2016). V4 tvorí skupina krajín, ktoré majú v súvisi so zahraničným obchodom mnoho spoločného – všetky krajiny boli v minulosti tranzitívne ekonomiky, všetky krajiny si prešli podobným historickým, spoločenským i ekonomickým vývojom, všetky krajiny sa špecializujú na export a import strojov a dopravných zariadení (SITC 7), a všetky krajiny majú za hlavného obchodného partnera Nemecko. To všetko tvorilo vhodný podklad pre objektívne zhodnotenie a porovnanie dopadu krízy na ich zahraničný obchod.

Napriek spomínaným spoločným vlastnostiam sú krajiny odlišné predovšetkým v dvoch aspektoch ovplyvňujúcich zahraničný obchod – v mene a otvorenosti ekonomík. Význam a vplyv týchto odlišností na zahraničný obchod je vysvetlený v literárnej rešerši a je spájaný s interpretáciou výsledkov vlastného empirického výskumu. Na základe týchto výsledkov nie je možné – keďže vo vývoji obchodu nebola identifikovaná výrazná prevaha výhod na strane vlastnej či spoločnej meny – dôjsť k jednoznačnému záveru, či je počas krízy lepšie mať vlastnú alebo spoločnú menu. Ale vzhľadom na to, že vývoj zahraničného obchodu Slovenska v porovnaní s ostatnými krajinami nebol výrazne horší ani odlišný, je možné dostatočne vyvrátiť tvrdenie, že zavedenie eura malo na zahraničný obchod negatívny vplyv. Druhým vedľajším cieľom práce bolo porovnať obchod Poľska, ako veľkej a menej otvorenej ekonomiky, s obchodom Česka, Slovenska a Maďarska ako malými otvorenými ekonomikami. Na základe výsledkov empirickej časti sledujúcich pokles exportu a importu a ich následný vývoj, vývoj HDP a vývoj salda obchodnej bilancie tovaru je možné tvrdiť, že z krajín V4 si najlepšie počas krízy viedlo práve Poľsko, ktorého export v roku 2009 klesol najmenej a jeho následný rast bol zo všetkých krajín najvýraznejší. Zlepšenie salda obchodnej bilancie tovaru Poľska bolo spomedzi krajín V4 druhé najvyššie. Za zmienku tiež stojí spomenúť, že Poľsko ako jedná krajina EÚ dokázala vykázať kladný rast reálneho HDP v krízovom roku 2009.

Pri porovnaní vývoja zahraničného obchodu troch malých otvorených ekonomík krajín V4 je možné na základe výsledkov tvrdiť, že najhoršie si viedlo Maďarsko – jeho prepád importu a exportu v roku 2009 bol najprudší, nárast v ďalších rokoch zasa najnižší spomedzi všetkých krajín. Vývoj exportu a importu Česka a Slovenska bol veľmi podobný, v hodnote zlepšenia salda obchodnej bilancie tovaru bolo lepšie Česko, ktoré v tomto ohľade drží medzi krajinami V4 prvenstvo. Počas sledovaného obdobia nebola v žiadnej krajine zaznamenaná výrazná zmena komoditnej alebo teritoriálnej štruktúry obchodu.

Celosvetová kríza, ktorá vypukla v USA a rozšírila sa do sveta, sa nepopierateľne zapísala i pod vývoj zahraničného obchodu. Krajiny sa s tým však dokázali vysporiadať. Po roku 2009, kedy boli dôsledky krízy najviac citeľné, bol znova naštartovaný rast zahraničného obchodu, ktorý tak opäť môže byť vo väčšej či menšej miere hlavným ťahúňom ekonomického rastu krajín Visegrádskej skupiny.

8 Literatúra

- A. T. KEARNEY. *The Next Stage of Globalisation* [online]. Trends Magazine, 2016 [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=39031180-0cde-40ed-92fc-b9d9cf9b7a15%40session-mgr4006&vid=7&hid=4113>
- ARAMAYO, L. G. D., VOKOUN, M. *Exports from the Visegrad Group to Latin America – Factors of attractiveness between 2001 and 2013* [online]. Praha: Současná Evropa, 2016 [cit. 10-04-2017]. ISSN 1804-1280. Dostupné na: <https://is.vstebc.cz/publication/36261/en?lang=en>
- BARTOŇ, J. *Dvojité věčko bylo správně* [online]. 2016 [cit. 04-05-2017]. Dostupné na: <http://janbarton.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=495582>
- BAYAR, Y. *Impact of openness and economic freedom on economic growth in the transition economies of the European Union* [online]. South-Eastern Europe Journal of Economics, 2016 [cit. 03-04-2017]. ISSN 1109-8597. Dostupné na: <http://www.asecu.gr/Seeje/issue26/issue26-bayar.pdf>
- BOLOTOV, I., ČAJKA, R., GAJDUŠKOVÁ, K. *Economic Development of the EU New Member States: The impact of the crisis and the role of single European Currency*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2013. ISBN 978-80-245-1994-4
- BERMAN, N. *Financial Crises and International Trade: The Long Way to Recovery* [online]. Paris: Paris School of Economics, 2009 [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://www.iae.csic.es/investigatorsMaterial/a822215060357763.pdf>
- CAI, W., RAVIKUMAR, B., RIEZMAN, R. G. *The Quantitative Importance of Openness in Development* [online]. Economic Inquiry, 2015 [cit. 05-04-2017]. ISSN 0095-2583. Dostupné na: <https://research.stlouisfed.org/wp/2013/2013-025.pdf>
- COCIU, S. *Trade openness and exchange rate volatility* [online]. Jönköping: Jönköping International Business School, 2007 [cit. 15-03-2017]. Dostupné na: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:4742/FULLTEXT01.pdf>
- CSAKI, C., JAMBOR, A. *The impacts of EU accession on the agriculture of the Visegrad countries* [online]. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2013 [cit. 05-04-2017]. ISSN 1588-9726. Dostupné na: http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1343/1/Csaki_Jambor_SE2013n3p343.pdf
- CURRAN, L. *The impact of the Crisis on EU Competitiveness on International Trade* [online]. Intereconomics, 2009 [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/289714626_The_impact_of_the_financial_and_economic_crisis_on_world_trade_and_trade_policy
- ČÁRSKY, R. A KOL. *Vplyv krízy na ekonomiky CEE6* [online]. Národohospodárske otázky, 2012 [cit. 23-04-2017]. Dostupné na: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2012/3-2012/02_biatec12-3_car-sky.pdf

- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Důvody a přínosy oslabení koruny – nejčastější otázky a odpovědi* [online]. ©2003-2017 [cit. 05-05-2017]. Dostupné na: https://www.cnb.cz/cs/faq/duvody_a_prinosy_oslabeni_koruny.html
- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Kurzový mechanismus ERM II a kurzové konvergenční kritérium* [online]. 2003 [cit. 05-05-2017]. Dostupné na: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2003/2003_cervenec/boxy_a_pri-lohy/mp_zpinflace_prilohy_c_03_cervenec_p1.html
- DARMO, L., BRINČÍKOVÁ, Z. *Impact of the Economy's Openness on Productivity* [online]. International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM, 2014 [cit. 02-04-2017]. ISSN 2367-5659. Dostupné na: <https://www.sgemsocial.org/ssgemlib/spip.php?article734>
- DĚDEK, O. *Doba eura: úspěchy i nezdary společné evropské měny*. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-933-5
- EUROPEAN CENTRAL BANK. *Euro foreign exchange reference rates: Czech koruna, Hungarian forint, Polish zloty* [online]. ©2017 [cit. 05-05-2017]. Dostupné na: http://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/index.en.html
- EUROSTAT. *Intra and Extra-EU trade by Member State and by product group* [online]. 2017a [cit. 30-04-2017]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_lt_intratrd&lang=en
- EUROSTAT. *Real GDP growth rate – volume* [online]. 2017b [cit. 30-04-2017]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1>
- FOJTÍKOVÁ, L., VAHALÍK, B. *Zahraniční obchod České republiky pod vlivem globalizačních jevů a procesů*. Ostrava: VŠB-TU, 2015. ISBN 978-80-248-3822-9
- FROLÍK, Z. *Zbyněk Frolík: Jak může exportéra ničit kolísání koruny* [online]. Hospodářské Noviny, 2009 [cit. 20-04-2017]. Dostupné na: <http://archiv.ihned.cz/c1-36141940>
- GAJDUŠKOVÁ, K., KRČÁL A. *Zahraniční obchod ČR a jeho podpora v období krize* [online]. Praha: Současná Evropa, 2011 [cit. 11-04-2017]. ISSN 1804-1280. Dostupné na: <https://www.vse.cz/se/22>
- GAUR, A. *Impact of Globalisation on Trade and Employment* [online]. International Journal of Multidisciplinary Approach and Studies, 2015 [cit. 31-03-2017]. ISSN 2348-537X. Dostupné na: <http://ijmas.com/upcomingissue/15.05.2015.pdf>
- Ghibutiu, A. *The Changing Landscape of International Trade* [online]. Bucharest: Romanian Economic and Business Review, 2013 [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://www.rebe.rau.ro/RePEc/rau/journal/SU13/REBE-SU13-A9.pdf>
- GIURGIU, A., DODESCU, A. *Globalisation and Export Competitiveness: a Theoretical Approach* [online]. Oradea: Annals of the University of Oradea, 2009 [cit. 31-03-2017]. ISSN 1582-5450. Dostupné na: http://econpapers.repec.org/article/orajournal/v_3a1_3ay_3a2009_3ai_3a1_3ap_3a318-324.htm

- GREŠŠ, M. *Mutual Relations between the Republic of Korea and V4 Countries in Trade and Investment*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2015. ISBN 978-80-225-4207-4
- HUDSON, A., STRAATHOF, B. *The declining impact of Exchange rate volatility on trade* [online]. De Economist, 2010 [cit. 23-04-2017]. ISSN 1572-9982. Dostupné na: <http://link.springer.com/article/10.1007/s10645-010-9149-y>
- JANDOVÁ, M. *Zahraniční obchod vybraných ekonomik střední a východní Evropy (1990-2006)* In: TOMEŠ, Z., ŽÍDEK, L. *Determinanty hospodářského růstu v zemích východní Evropy*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4786-0
- JEVČÁK, A. *Did nominal Exchange rate flexibility matter during the global recession? A Czech and Slovak case study* [online]. ECFIN Economic Brief, 2011 [cit. 20-04-2017]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_briefs/2011/pdf/ecobrief_14_may2011_en.pdf
- KRULIŠ, K. *Internal Market among V4 Countries: Energizing stakeholders' activity to press for its smoother functioning* [online]. Association for International Affairs, 2015 [cit. 14-04-2017]. Dostupné na: http://pasos.org/wp-content/uploads/2015/02/amocz_rp_2015_01.pdf
- LACINA, L. TOMAN, P. *Je plovoucí kurz měny výhodou v období ekonomické krize?* [online]. Národohospodářský obzor, 2009 [cit. 15-04-2017]. ISSN 1804-1663. Dostupné na: <http://nho.econ.muni.cz/node/156>
- LAZAREVIČ, A. *Obchodní bilance ČR giganticky rostla, export do prioritních zemí šel ale dolů* [online]. Praha: Ekonomický deník, 2016 [cit. 15-04-2017]. Dostupné na: <http://ekonomicky-denik.cz/obchodni-bilance-cr-giganticky-rostla-export-do-prioritnich-zemi-ale-sel-dolu/>
- LITVIN, A., DOBROVOLSCHI, L. *The Effects of Globalisation on the Foreign Trade* [online]. Scientific Papers Series Management, 2013 [cit. 31-03-2017]. ISSN 2285-3952. Dostupné na: <http://managementjournal.usamv.ro/index.php/scientific-papers/322-the-effects-of-globalization-on-the-foreign-trade>
- LUKYANENKO, D., KALCHENKO, T. *Global management strategies* [online]. International economic policy – Scientific journal, 2008 [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/123/4/Dmytro%20Lukyanenko.pdf>
- MAJEROVÁ I., NEVIMA J. *Linkages of Macroeconomic Indicators of Competitiveness on the Example of Export and Transformational Performance in Selected Countries of the Visegrad Countries Plus* [online]. Working Papers in Interdisciplinary Economics and Business Research, 2015 [cit. 19-03-2017]. Dostupné na: <https://ideas.repec.org/p/opa/wpaper/0007.html>
- MERRIAM-WEBSTER. *Definition of Cliometrics* [online]. ©2017 [cit. 03-05-2017]. Dostupné na: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cliometrics>
- MITREGA-NIESTROJ, K. *Foreign trade of Poland during the global financial crisis* [online]. Ostrava: 8th International scientific conference Financial management of firms and financial institutions, 2011 [cit. 08-04-2017]. Dostupné na:

- https://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/frpfi/cs/prispevky/prispevky_plne_verze/Nistelroj_Krystyna_Mitrega-Niestroj.uprav.pdf
- MUKHERJEE, I. *Impact on Globalisation on International Trade* [online]. Kolkata: The Icfai University Press, 2008 [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=4611d03b-51d4-4f0c-8b47-5bf98becc9ae%40sessionmgr103&vid=0&hid=121>
- NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Stanovenie konverzného kurzu Slovenskej koruny voči euru* [online]. 2008 [cit. 05-05-2017]. Dostupné na: http://www.nbs.sk/sk/informacie-pre-media/tlacove-spravy/detail-spravy/_stanovenie-konverzneho-kurzu-slov-koruny-voci-euru/bc
- NEXTFUTURE. *Zahraničný obchod pred a po kríze* [online]. Bratislava: NEXT FUTURE Publishing, 2015 [cit. 03-04-2017]. Dostupné na: <http://www.nextfuture.sk/ekonomika/zahranicny-obchod-pred-a-po-krize/>
- NICITA, A. Exchange rates, international trade and trade policies [online]. Unitec Nations Conference on trade and development, 2013 [cit. 25-04-2017]. Dostupné na: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/itcctab57_en.pdf
- OTSUBO, S. *Globalisation: A New Role for Developing Countries in an Integrating World* [online]. The World Bank, 1996 [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/644121468739458805/pdf/multi0page.pdf>
- PUGACHOV, M. I., VLASOV, V. I. *The world market and development of the globalisation process* [online]. Economy of AIC, 2014 [cit. 31-03-2017]. ISSN 2221-1055. Dostupné na: <http://connection.ebscohost.com/c/abstracts/110404770/world-market-development-globalization-process>
- RADA EÚ. *Reštriktívne opatrenia EÚ v súvislosti s krízou na Ukrajine* [online]. 2017 [cit. 10-05-2017]. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/sk/policies/sanctions/ukraine-crisis/>
- RAJAN, R. *Exchange Rate Volatility and Trade Flows – Some New Evidence* [online]. IMF, 2004 [cit. 17-03-2017]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/np/res/exrate/2004/eng/051904.pdf>
- RAKOUSKÝ, T. *Dopady svetové hospodárskej krízy na zahraničný obchod ČR* [online]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2012 [cit. 20-03-2017]. Dostupné na: <https://www.vse.cz/vskp/id/1118345>
- ROSE, A. K. *One Money, One Market: Estimating the Effect of Common Currencies on Trade* [online]. Economic Policy, 2000 [cit. 20-04-2017]. ISSN 1468-0327. Dostupné na: <https://faculty.haas.berkeley.edu/arose/Grav.pdf>
- ROUBINI, N., MIHM, S. *Krizová ekonomie: budoucnost finančnictví v kostce*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4102-4
- ROUSEK, P. *Mutual Foreign Trade between China and the Visegrad Group* [online]. České Budějovice: Littera Scripta, 2016 [cit. 15-04-2017]. ISSN 1805-9112. Dostupné na: <https://is.vstecb.cz/publication/35142/en?lang=cs>

- SLANÝ, A. *Faktory konkurenceschopnosti (komparace zemí V-4)*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4455-5
- SOBIJÁK, A. *From the Periphery to the Core? Central Europe and the Economic Crisis* [online]. The Polish institute in international affairs, 2013 [cit. 17-04-2017]. Dostupné na: https://www.pism.pl/files/?id_plik=13326
- STEFANIAK-KOPOBORU, J., KUCZEWSKA, J. *Export Specialisation in Services of the Visegrad Countries* [online]. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy, 2016 [cit. 19-04-2017]. ISSN 2353-3293. Dostupné na: <https://ideas.repec.org/p/pes/wpaper/2015no107.html>
- SUBASAT, T. *What is Globalisation and What is Not?: A political Economy Perspective* [online]. Izmir: Izmir University of Economics, 2008 [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://eco.ieu.edu.tr/wp-content/wp0801.pdf>
- SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0
- SVATOŠ, M., SMUTKA, L. *Visegrad countries – agrarian foreign trade in relation to their total merchandise trade performance* [online]. Scientific Journal Warsaw University of Life Sciences, 2014 [cit. 01-04-2017]. ISSN 2081-6960. Dostupné na: <http://agro.icm.edu.pl/agro/element/bwmeta1.element.agro-d2474934-559c-485d-8302-3f45dcb774be>
- ŠIMÁKOVÁ, J. *The Gravity Modelling of the Relationship between Exchange Rate Volatility and Foreign Trade in Visegrad Countries* [online]. ACTA VŠFS, 2016 [cit. 21-04-2017]. ISSN 1802-7946. Dostupné na: https://is.vsfs.cz/repo/5259/Simakov_ACTA_2016_1.pdf
- ŠKUBNA, O., SMUTKA, L., STEININGER, M., MAITAH, M. *Selected Central European countries' foreign trade development* [online]. Ostrava: Ekonomická revue, 2011 [cit. 15-04-2017]. ISSN 1212-3951. Dostupné na: <https://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/cerei/cs/Papers/VOL14NUM01PAP02.pdf>
- ŠTĚRBOVÁ, L. A KOL. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4694-4
- TANER, B. A KOL. *The relationship between international trade and national competitiveness* [online]. 2000 [cit. 07-04-2017]. Dostupné na: <http://www.opf.slu.cz/vvr/akce/turecko/pdf/Taner.pdf>
- TAUŠER, J., ČAJKA, R. *External Economic Balance of Visegrad Countries – Quantitative Analysis of Empirical Data*. In: DURÉNDEZ, A., WACH, K. *Patterns of Business Internalisation in Visegrad Countries*. Cartagena: Universidad Politécnica de Cartagena, 2014. ISBN 978-84-942562-0-2
- TRIFU, A. *International Trade under Crisis Constraints* [online]. Bucharest: Theoretical and Applied Economics, 2010 [cit. 31-04-2017]. ISSN 1844-0029. Dostupné na: <http://www.ectap.ro/international-trade-under-crisis-constraints-alexandru-trifu/a461/>

- UN COMTRADE. *UN Comtrade Yearbooks – Country Pages (2007-2015)*. ©2016 [cit. 03-05-2017]. Dostupné na: <https://comtrade.un.org/pb/CountryPages-New.aspx?y=2015>
- VAHALÍK, B., STANIČKOVÁ, M. *Key factors of foreign trade competitiveness: comparison of the EU and BRICS by factor and cluster analysis* [online]. Budapešť: Akadémiai Kiadó, 2016 [cit. 15-04-2017]. ISSN 1588-9276. Dostupné na: <http://akademiai.com/doi/abs/10.1556/204.2016.38.3.1>
- WIKIMEDIA. *Euro Exchange rate to SKK* [online]. 2009 [cit. 05-05-2017]. Dostupné na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Euro_exchange_rate_to_SKK.svg
- WORLD BANK. *GDP (current US\$), Merchandise exports (current US\$)* [online]. ©2016a [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://data.worldbank.org/region/world>
- WORLD BANK. *GDP (current US\$), Merchandise exports (current US\$), Merchandise imports (current US\$)* [online]. ©2016b [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://data.worldbank.org/?locations=SK-CZ-PL-HU>
- WORLD BANK. *Trade (% of GDP)* [online]. ©2016c [cit. 31-03-2017]. Dostupné na: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?locations=SK-CZ-PL-HU>
- WORLD BANK. *Trade Stats by Indicator* [online]. World Integrated Trade Solution, ©2017 [cit. 30-04-2017]. Dostupné na: <http://wits.worldbank.org/country-indicator.aspx?lang=en>

9 Zoznam obrázkov

Obr. 1	Rast miery exportu a HDP od roku 1965 do 2014	16
Obr. 2	Deficit/prebytok salda obchodnej bilancie tovaru v pomere k HDP (2001-2015) [%]	19
Obr. 3	Miera otvorenosti ekonomík v pomere k HDP [%]	20
Obr. 4	Vývoj exportu tovaru v porovnaní s rokom 2007	28
Obr. 5	Medziročný relatívny vývoj exportu [%]	29
Obr. 6	Medziročný vývoj reálneho HDP [%]	31
Obr. 7	Vývoj komoditnej štruktúry exportu Česka	32
Obr. 8	Vývoj komoditnej štruktúry exportu Slovenska	32
Obr. 9	Vývoj komoditnej štruktúry exportu Maďarska	33
Obr. 10	Vývoj komoditnej štruktúry exportu Poľska	34
Obr. 11	Vývoj teritoriálnej štruktúry exportu Česka	35
Obr. 12	Vývoj teritoriálnej štruktúry exportu Slovenska	35
Obr. 13	Vývoj teritoriálnej štruktúry exportu Maďarska	36
Obr. 14	Vývoj teritoriálnej štruktúry exportu Poľska	37
Obr. 15	Vývoj importu tovaru v porovnaní s rokom 2007	38
Obr. 16	Medziročný relatívny vývoj importu [%]	39
Obr. 17	Vývoj komoditnej štruktúry importu Česka	40
Obr. 18	Vývoj komoditnej štruktúry importu Slovenska	41
Obr. 19	Vývoj komoditnej štruktúry importu Maďarska	42
Obr. 20	Vývoj komoditnej štruktúry importu Poľska	42
Obr. 21	Vývoj teritoriálnej štruktúry importu Česka	43
Obr. 22	Vývoj teritoriálnej štruktúry importu Slovenska	44

Obr. 23	Vývoj teritoriálnej štruktúry importu Maďarska	45
Obr. 24	Vývoj teritoriálnej štruktúry importu Poľska	45
Obr. 25	Deficit/prebytok salda obchodnej bilancie tovaru v pomere k HDP (2007-2015) [%]	47
Obr. 26	Vývoj menového kurzu slovenskej koruny (SKK) v pomere k 1 EUR (1999-2009)	74
Obr. 27	Vývoj menového kurzu českej koruny (CZK) v pomere k 1 EUR (2007-2016)	74
Obr. 28	Vývoj menového kurzu maďarského forintu (HUF) v pomere k 1 EUR (2007-2016)	75
Obr. 29	Vývoj menového kurzu poľského zlotý (PLN) v pomere k 1 EUR (2007-2016)	75

10 Zoznam tabuliek

Tab. 1	Zhrňujúca tabuľka použitých štúdií	25
Tab. 2	Najväčšie zmeny nominálnych kurzov mien krajín V4	49
Tab. 3	Podiel exportu jednotlivých tried klasifikácie SITC na exporte Česka [%]	66
Tab. 4	Podiel exportu jednotlivých tried klasifikácie SITC na exporte Slovenska [%]	66
Tab. 5	Podiel exportu jednotlivých tried klasifikácie SITC na exporte Maďarska [%]	67
Tab. 6	Podiel exportu jednotlivých tried klasifikácie SITC na exporte Poľska [%]	67
Tab. 7	Podiel jednotlivých krajín na exporte Česka [%]	68
Tab. 8	Podiel jednotlivých krajín na exporte Slovenska [%]	68
Tab. 9	Podiel jednotlivých krajín na exporte Maďarska [%]	69
Tab. 10	Podiel jednotlivých krajín na exporte Poľska [%]	69
Tab. 11	Podiel importu jednotlivých tried klasifikácie SITC na importe Česka [%]	70
Tab. 12	Podiel importu jednotlivých tried klasifikácie SITC na importe Slovenska [%]	70
Tab. 13	Podiel importu jednotlivých tried klasifikácie SITC na importe Maďarska [%]	71
Tab. 14	Podiel importu jednotlivých tried klasifikácie SITC na importe Poľska [%]	71
Tab. 15	Podiel jednotlivých krajín na importe Česka [%]	72
Tab. 16	Podiel jednotlivých krajín na importe Slovenska [%]	72
Tab. 17	Podiel jednotlivých krajín na importe Maďarska [%]	73
Tab. 18	Podiel jednotlivých krajín na importe Poľska [%]	73

Prílohy

A Komoditná štruktúra exportu

Tab. 3 Podiel exportu jednotlivých tried klasifikácie SITC na exporte Česka [%]

Česko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SITC 0+1	3,5	3,7	4,2	3,6	3,8	4,2	4,4	4,4	4,5
SITC 2+4	2,7	2,7	2,7	3,1	3,0	3,1	3,0	2,8	2,5
SITC 3	2,6	3,0	3,6	3,7	3,8	3,8	3,1	2,7	3,0
SITC 5	5,7	5,7	6,1	6,2	6,2	6,0	6,2	6,4	6,0
SITC 6	20,3	19,2	17,3	16,8	17,7	17,3	17,4	16,6	15,9
SITC 7	54,6	52,9	53,0	53,4	54,7	54,5	54,1	55,2	55,7
SITC 8	10,5	10,4	11,4	10,7	10,7	11,0	11,6	11,7	12,1
SITC 9	0,1	2,5	2,1	2,5	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3

Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Tab. 4 Podiel exportu jednotlivých tried klasifikácie SITC na exporte Slovenska [%]

Slovensko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SITC 0+1	3,5	3,3	4,1	3,8	4,0	4,5	3,9	3,6	3,4
SITC 2+4	2,2	2,4	2,6	3,0	2,9	3,4	2,8	2,2	2,0
SITC 3	4,6	5,0	4,6	4,9	6,4	5,9	5,7	4,7	3,7
SITC 5	4,7	4,4	4,5	4,7	4,9	4,3	4,5	4,8	0,6
SITC 6	21,0	19,7	18,7	19,0	18,6	18,0	17,1	16,9	16,7
SITC 7	53,8	54,0	55,0	54,6	53,2	54,8	57,2	57,9	59,6
SITC 8	9,0	8,9	10,4	9,8	9,8	9,0	8,6	9,7	9,6
SITC 9	1,2	2,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3

Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Tab. 5 Podiel exportu jednotlivých tried klasifikácie SITC na exporte Maďarska [%]

Maďarsko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SITC 0+1	5,9	6,3	6,8	6,6	6,8	7,5	7,5	7,2	7,0
SITC 2+4	1,8	2,1	2,0	2,3	2,8	3,1	2,9	2,5	2,2
SITC 3	2,8	3,1	2,5	2,8	3,5	3,9	3,6	3,4	2,3
SITC 5	7,2	7,6	8,4	8,8	9,2	9,9	10,5	10,4	10,8
SITC 6	9,2	9,4	9,0	9,1	9,8	10,4	10,6	10,5	10,3
SITC 7	58,2	56,9	57,5	57,0	54,4	51,6	52,0	54,1	56,3
SITC 8	7,7	7,3	8,0	7,7	8,2	8,7	9,1	9,6	8,8
SITC 9	7,3	7,3	5,8	5,7	5,4	4,8	3,8	2,3	2,4

Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Tab. 6 Podiel exportu jednotlivých tried klasifikácie SITC na exporte Poľska [%]

Poľsko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SITC 0+1	9,1	9,2	10,7	10,5	10,4	11,7	12,1	12,3	12,4
SITC 2+4	2,4	2,4	2,0	2,5	2,5	2,5	2,7	2,7	2,4
SITC 3	3,8	4,2	3,1	4,2	5,0	5,0	4,8	4,1	3,3
SITC 5	7,2	7,7	7,7	8,6	9,0	9,1	9,3	9,1	8,8
SITC 6	22,8	21,4	19,1	20,0	21,3	21,0	20,2	19,8	18,8
SITC 7	40,8	41,2	43,0	41,6	39,3	37,8	37,9	38,3	39,1
SITC 8	12,6	12,2	12,7	12,6	12,4	12,4	12,8	13,6	15,0
SITC 9	1,2	1,7	1,7	0,0	0,2	0,5	0,3	0,1	0,2

Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

B Teritoriálna štruktúra exportu

Tab. 7 Podiel jednotlivých krajín na exporte Česka [%]

Česko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nemecko	30,8	30,7	32,3	32,0	32,2	31,4	31,3	32,0	32,2
Slovensko	8,7	9,2	9,0	8,8	9,0	9,1	8,9	8,4	9,0
Poľsko	5,9	6,5	5,8	6,2	6,3	6,1	6,0	6,0	5,9
Francúzsko	5,4	5,4	5,6	5,4	5,5	5,1	4,9	5,1	5,1
UK	5,0	4,8	4,9	4,8	4,5	4,8	4,9	5,1	5,3
Taliansko	4,9	4,7	4,4	4,5	4,1	3,5	3,6	3,6	3,7
Rakúsko	4,6	4,7	4,7	4,7	4,6	4,6	4,6	4,3	4,1
Ostatní	34,7	34,0	33,3	33,6	33,8	35,4	35,8	35,5	34,7

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Tab. 8 Podiel jednotlivých krajín na exporte Slovenska [%]

Slovensko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nemecko	21,1	20,2	19,8	19,3	20,4	21,4	20,9	22,0	22,4
Česko	13,0	13,1	13,3	13,7	14,2	14,0	13,5	12,7	12,4
Francúzsko	6,5	6,8	7,8	6,8	6,4	5,4	5,0	4,9	5,6
Taliansko	6,3	5,9	6,0	5,5	5,0	4,6	4,6	4,6	4,5
Maďarsko	6,3	6,2	6,9	6,7	7,1	7,0	6,4	6,1	5,6
Poľsko	6,2	6,6	7,0	7,3	7,3	8,1	8,3	8,2	8,3
Rakúsko	5,8	5,7	5,9	6,8	7,0	6,6	6,2	6,1	6,0
Ostatní	34,8	35,5	33,3	33,9	32,6	32,9	35,1	35,4	35,2

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Tab. 9 Podiel jednotlivých krajín na exporte Maďarska [%]

Maďarsko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nemecko	28,4	26,7	25,6	25,1	24,8	25,5	25,8	27,5	27,3
Taliansko	5,6	5,3	5,7	5,5	5,0	4,6	4,7	4,6	4,7
Francúzsko	4,7	4,7	5,5	5,0	4,7	4,6	4,4	4,5	4,6
Rakúsko	4,5	4,9	4,6	4,9	5,7	5,8	5,6	5,5	4,8
UK	4,5	4,7	5,3	5,5	4,6	4,2	3,9	3,6	3,9
Rumunsko	4,5	5,3	5,3	5,4	6,1	6,0	5,7	5,5	5,3
Slovensko	4,2	4,7	5,0	5,4	5,9	5,9	5,4	4,9	5,0
Ostatní	43,6	43,7	43,0	43,2	43,2	43,4	44,5	43,9	44,4

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Tab. 10 Podiel jednotlivých krajín na exporte Poľska [%]

Poľsko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nemecko	25,9	25,1	26,1	26,0	26,0	24,9	25,0	25,9	26,9
Taliansko	6,6	6,0	6,8	6,0	5,4	4,9	4,3	4,5	4,8
Francúzsko	6,1	6,2	7,0	6,8	6,1	5,8	5,6	5,6	5,6
UK	5,9	5,8	6,4	6,3	6,5	6,8	6,5	6,4	6,8
Česko	5,5	5,7	5,9	5,9	6,2	6,2	6,1	6,3	6,5
Rusko	4,6	5,2	3,7	4,2	4,5	5,5	5,3	4,4	2,9
Holandsko	3,8	4,0	4,2	4,4	4,4	4,4	4,0	4,1	4,4
Ostatní	41,6	42,0	39,9	40,4	40,9	41,5	43,2	42,8	42,1

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

C Komoditná štruktúra importu

Tab. 11 Podiel importu jednotlivých tried klasifikácie SITC na importe Česka [%]

Česko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SITC 0+1	5,0	4,8	6,0	5,1	5,2	5,7	5,9	5,6	5,7
SITC 2+4	2,6	2,8	2,5	2,7	3,3	3,1	3,0	2,7	2,5
SITC 3	7,9	10,4	9,1	9,5	10,1	10,2	9,8	8,1	6,6
SITC 5	10,3	10,1	10,9	10,1	10,9	11,1	11,4	11,6	11,3
SITC 6	20,8	19,5	17,2	17,1	18,3	18,0	18,1	17,7	17,3
SITC 7	43,4	41,0	40,8	42,4	42,2	42,0	41,3	43,6	45,4
SITC 8	10,0	10,2	11,6	9,8	9,8	9,7	10,1	10,4	11,0
SITC 9	0,1	1,2	2,0	3,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2

Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Tab. 12 Podiel importu jednotlivých tried klasifikácie SITC na importe Slovenska [%]

Slovensko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SITC 0+1	5,1	5,2	6,5	5,9	5,8	5,9	5,6	5,8	5,3
SITC 2+4	3,0	3,1	2,9	4,1	4,0	4,2	3,6	3,2	2,5
SITC 3	11,0	12,8	11,7	12,5	14,7	13,1	13,1	6,1	8,1
SITC 5	8,7	8,7	9,5	8,4	8,8	8,4	8,4	9,3	8,8
SITC 6	17,4	17,0	15,1	15,6	15,5	15,1	15,1	16,2	15,0
SITC 7	43,8	43,0	42,6	42,7	39,9	41,1	42,4	46,3	47,3
SITC 8	10,4	9,8	11,4	10,4	11,0	11,9	11,6	12,8	12,6
SITC 9	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2	0,4	0,4

Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Tab. 13 Podiel importu jednotlivých tried klasifikácie SITC na importe Maďarska [%]

Maďarsko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SITC 0+1	3,9	4,1	5,0	4,4	4,5	4,6	4,5	4,7	4,8
SITC 2+4	1,4	1,5	1,5	2,0	2,3	2,2	2,2	2,1	2,0
SITC 3	9,4	8,5	7,5	10,6	12,2	12,7	12,6	12,1	8,2
SITC 5	8,6	9,2	10,0	9,9	10,6	10,9	11,0	11,3	11,9
SITC 6	14,0	13,2	12,1	12,2	12,9	12,8	13,5	13,6	13,6
SITC 7	48,8	45,7	44,9	45,9	42,3	41,6	42,9	44,5	47,1
SITC 8	6,6	6,3	6,7	5,9	5,9	5,9	6,4	7,1	7,6
SITC 9	7,2	11,4	12,3	9,1	9,4	9,5	6,9	4,6	4,7

Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

Tab. 14 Podiel importu jednotlivých tried klasifikácie SITC na importe Poľska [%]

Poľsko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SITC 0+1	5,8	6,1	7,4	7,1	7,1	7,6	8,0	7,8	8,0
SITC 2+4	3,3	3,4	3,0	3,4	3,9	3,9	3,8	3,6	3,5
SITC 3	9,9	11,3	9,4	10,9	13,1	13,7	11,8	10,8	7,5
SITC 5	12,8	12,8	13,7	14,2	14,1	13,8	14,3	14,4	13,9
SITC 6	20,8	18,3	17,0	17,6	18,0	17,2	17,2	17,4	17,2
SITC 7	35,3	34,9	35,1	34,5	31,6	32,0	33,5	33,8	36,6
SITC 8	8,4	8,8	10,4	10,0	9,6	8,9	8,9	10,3	11,8
SITC 9	3,8	4,3	4,0	2,2	2,5	3,0	2,5	1,9	1,5

Zdroj: UN Comtrade (2016), vlastné spracovanie

D Teritoriálna štruktúra importu

Tab. 15 Podiel jednotlivých krajín na importe Česka [%]

Česko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nemecko	28,1	26,8	26,7	25,5	25,8	25,5	25,9	26,2	26,0
Čína	7,9	8,8	10,1	12,2	12,5	11,2	10,9	11,4	13,5
Poľsko	5,7	5,9	6,4	6,4	6,6	7,1	7,6	7,7	7,9
Slovensko	5,3	5,6	5,4	5,2	5,7	6,1	5,7	5,3	5,1
Rusko	4,8	6,4	5,2	5,4	5,4	5,7	5,4	4,1	3,0
Taliano	4,7	4,5	4,4	3,9	3,9	3,9	4,0	4,1	4,1
Francúzsko	4,6	4,1	3,9	3,3	3,3	3,2	3,2	3,2	3,1
Ostatní	38,9	37,9	37,9	38,1	36,8	37,3	37,3	38,0	37,3

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Tab. 16 Podiel jednotlivých krajín na importe Slovenska [%]

Slovensko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nemecko	18,7	19,8	15,4	16,1	16,7	17,1	16,0	15,7	15,9
Česko	10,9	11,4	11,3	10,3	10,7	9,9	11,0	10,9	11,3
Rusko	9,2	10,7	8,8	9,6	11,2	9,9	10,0	8,0	5,3
Čína	5,1	5,8	5,7	6,2	6,1	6,3	7,5	8,2	8,8
Maďarsko	5,1	5,0	4,7	4,3	4,1	3,7	4,4	4,8	5,0
Kórea rep.	5,1	5,8	6,8	8,0	6,4	9,5	8,6	7,3	6,6
Poľsko	4,0	3,9	3,7	4,1	4,1	3,7	4,9	5,0	5,1
Ostatní	41,9	37,6	43,6	41,4	40,7	39,9	37,6	40,1	42,0

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Tab. 17 Podiel jednotlivých krajín na importe Maďarska [%]

Maďarsko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nemecko	26,8	25,5	24,9	24,0	23,9	24,7	25,0	25,4	26,2
Rusko	6,7	9,3	7,4	7,8	8,8	8,8	8,7	7,1	4,0
Rakúsko	6,1	6,2	6,5	6,2	6,6	6,9	6,7	7,3	6,6
Čína	5,4	5,6	6,4	7,1	6,0	5,7	5,4	5,0	5,3
Taliansko	4,5	4,2	4,1	4,3	4,5	4,5	4,4	4,5	4,6
Poľsko	4,0	4,0	4,1	5,3	4,6	4,7	4,9	5,2	5,5
Slovensko	3,1	3,5	4,2	4,1	5,4	5,5	5,8	5,5	5,3
Ostatní	43,4	41,7	42,4	41,2	40,2	39,2	39,1	40,0	42,5

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

Tab. 18 Podiel jednotlivých krajín na importe Poľska [%]

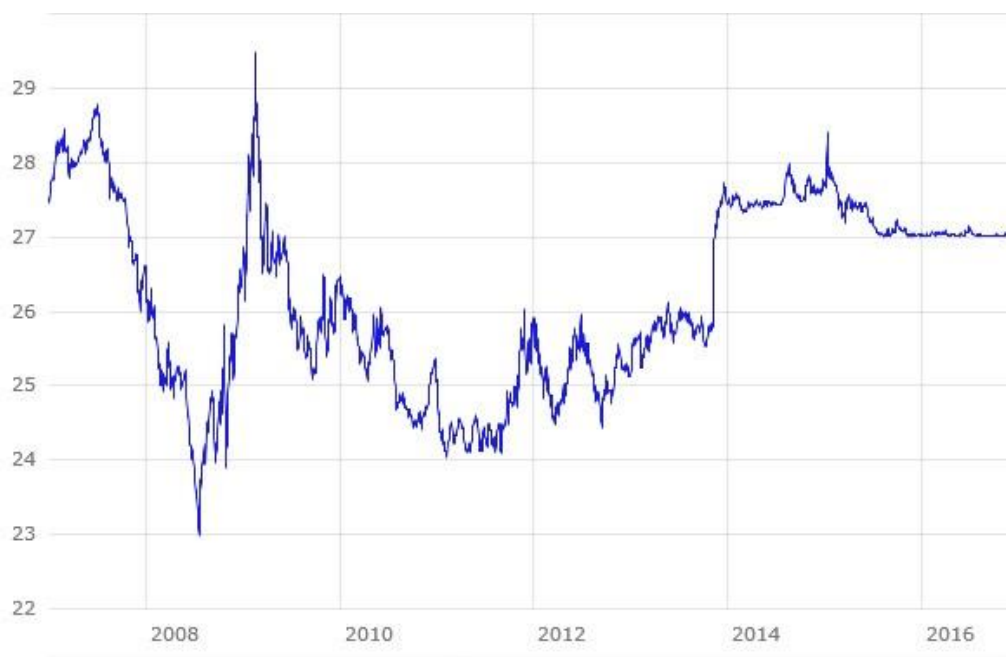
Poľsko									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nemecko	24,0	23,1	22,3	21,7	22,2	20,9	21,5	21,7	22,6
Rusko	8,7	9,8	8,6	10,5	12,2	14,6	12,3	10,8	7,6
Čína	7,2	8,0	9,3	9,5	8,7	9,0	9,4	10,6	11,8
Taliansko	6,8	6,5	6,8	5,6	5,3	5,0	5,2	5,3	5,2
Francúzsko	5,1	4,7	4,6	4,3	4,2	3,9	3,8	3,7	3,7
Česko	3,5	3,6	3,6	3,7	3,7	3,6	3,6	3,5	3,4
Holandsko	3,4	3,4	3,6	3,7	3,7	3,8	3,9	3,7	3,8
Ostatní	41,3	40,9	41,2	41,0	40,0	39,2	40,3	40,7	41,9

Zdroj: Svetová banka (2017), vlastné spracovanie

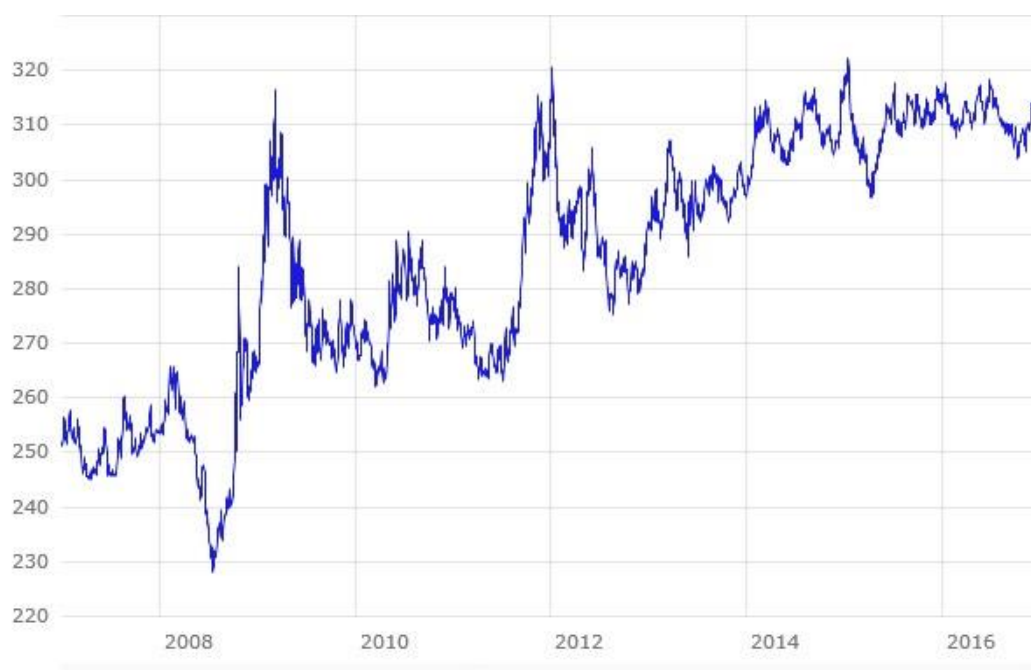
E Grafy vývoja menových kurzov

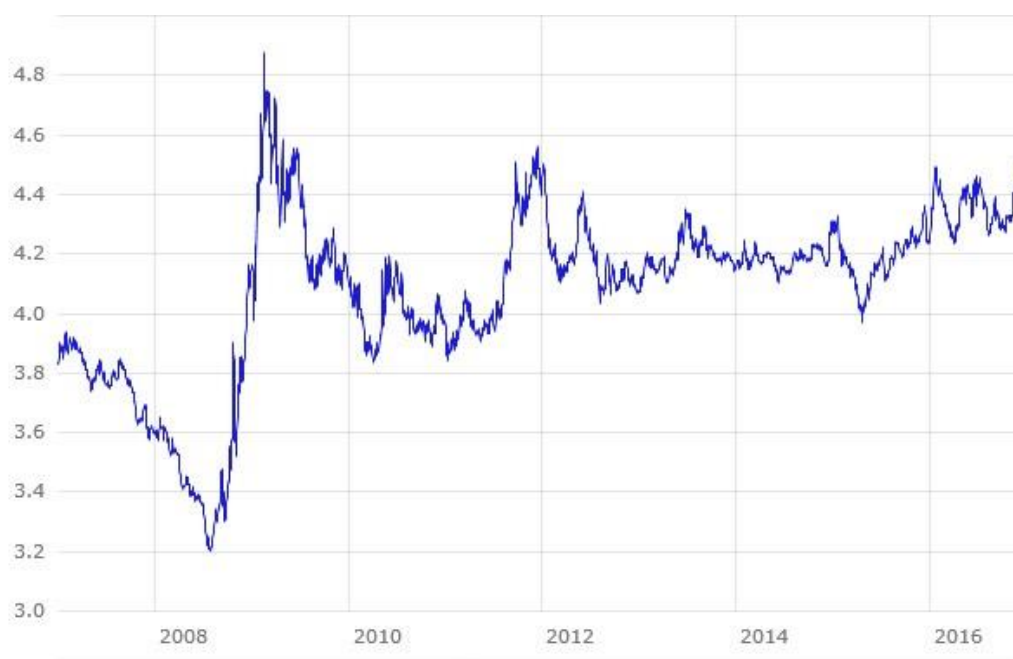
Obr. 26 Vývoj menového kurzu slovenskej koruny (SKK) v pomere k 1 EUR (1999-2009)
Zdroj: wikimedia.org (2009)

Obr. 27 Vývoj menového kurzu českej koruny (CZK) v pomere k 1 EUR (2007-2016)
Zdroj: ECB (2017)

Obr. 28 Vývoj menového kurzu maďarského forintu (HUF) v pomere k 1 EUR (2007-2016)
Zdroj: ECB (2017)

Obr. 29 Vývoj menového kurzu poľského zlotý (PLN) v pomere k 1 EUR (2007-2016)
Zdroj: ECB (2017)